

مطابق نظامنامه گمان میکنم عده برای رای گرفتن کافی نباشد.

نایب رئیس - امیدوارم باخطار نظامنامه کفایت بفرمائید و تکلیف هیئت رئیسه را بعهده بگیریید و هیئت رئیسه تکلیف خودش را میدانند و تا عده کافی نباشد رای نمیگیرند دیگر مخالفی نیست (اظهاری نشد).

نایب رئیس - رای میگیریم بماده سیم یا اضافه کلمه مادام الحیوة آقایانیکه تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نکردند).

نایب رئیس - مرد شد ماده چهارم (ماده چهارم بمضمون ذیل خوانده شد):

ماده ۴ - مبلغ دو تومان در باره وراث میرزا حبیبالله مقبول برقرار میشود.

نایب رئیس - مخالفی نیست.

حاج شیخ اسدالله - اینچاهم مثل سایر مواد مادام الحیوة بنویسند قید ماهیانه هم اسباب اشکال وزارت مایه میشود باید سالیانه نوشت.

حاج عز الممالک - صحیح است سالیانه باشد.

ماده مزبور مجدداً با تغییر ماهیانه سالیانه ۲۴ تومان قرائت شد.

ارباب کبخسرو - سؤال بنده راجع بمصنق آقای نایب رئیس بود که فرمودند رد شد گمان بنده این است که اگر باورده رای گرفته شود در صورتیکه موافقت نشود رددم نشود خوب است در این باب تکلیف سایر مواد هم معین شود.

عز الممالک - اگر چه این مطالبی که در تمام این مواد مذکور میشود خارج از موضوع است ولی این يك مطلبی است که از کمیسیون آمده است بهترین رایورنی است که داده شده حقیقتاً خیلی اسباب خجالت است که يك مسئله دو تومانی چند مرتبه بیاید بمجلس و بلا تکلیف بماند بنده هیچ فرقی مابین این رایورنی و کمیسیون نمیدانم که دارای چند فقره که هر يك متضمن يك خرابی است و بین يك قانونی که متضمن چندین مواد باشد نمی بینم آنهاجا بقیام و قعود رای گرفته میشود اینجا هم باید بهمان ترتیب رفتار شود یا تصویب میشود یا رد در کلیات با ورده رای گرفته میشود نه اینکه حتماً با اوراق رای گرفته شود و مطابق تغییریکه از نظامنامه داخلی فرمودند این مطلب بیشتر واضح است که جای هیچ تردید و اشکالی نیست.

بجهت - در ضمن شور مواد داخل میشود در شور کلیات تمام این مطالبی که گفته میشود راجع بکلیات است ولی عرض بنده این بود که میخواستم عرض کنم خوب است آقای مخبر در ضمن هر يك از این مواد توضیح بدهند بجهت اینکه شاید علت اینکه بعضی از اینها رد میشود از عدم اطلاع است خوب است از هر کدام از آنها قیامی توضیح بفرمائید و همچنین در سایر مواد اگر توضیح داده شود گمان این است که هم کمتر مذاکره شود و رای هم داده شود.

حاج عز الممالک - این رایورنی ها اولاً بیشتر داده شده بود و توضیح هر يك در ضمن يك يك از آنها داده شده بود این است که بنده توضیحی ندم این حیبالله مقبول مأمور دوائر ثلاثه بوده است

و در وقایعی که در تاریخ اتفاق افتاده مقبول شده است باین جهت وزارت مایه پیشنهاد کرده است که این مبلغ بورات آن ها داده شود.

دکتر سعیدالاطباء - بنده همان ایرادی که آقای ارباب کبخسرو فرمودند بنده هم همان ایراد را دارم بجهت اینکه این مسئله که آقای معز الممالک فرمودند آن در قوانین است و گمان نمیکنم که در بودجه همچنین چیزی بیاید و بقیام و قعود که رای گرفته میشود معلوم نیست که اینهایی که رای نمیدهند امتناع کنند هستند یا رد کنند و اگر در قبول اینها رای گرفته میشود باید در ردش هم رای بگیرند که معلوم شود در ماده بلا تکلیف مانده است.

نایب رئیس - بنده می بینم آقایان در ضمن شور مواد داخل در کلیات میشوند و بنده تصور می کنم که بودجه هم خودش يك قانونی است و خارج از آن نیست و مطابق نظامنامه هم در مواردی بقیام و قعود رای گرفته میشود و در کلیات با اوراق در اینجا به همین ترتیب معمول خواهیم داشت در ماده چهارم دیگر مخالفی نیست (اظهاری نشد).

نایب رئیس - رای میگیریم آقایانیکه ماده چهارم را تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند) .

نایب رئیس - با کثرت تصویب شده ماده (بمضمون ذیل قرائت شد):

ماده ۵ - مبلغ یازده تومان در باره حاجی علی قلی شتردار مادام الحیوة سالیانه برقرار میشود.

حاج عز الممالک - در موقی که شاهراده فرمانفرما کما آذر بایجان بودند و آن قضیه ساوجبلاغ بیان آمد در آنجا حمل فورخا، از تبریز ساوجبلاغ لازم شد و این حاجی علی قلی شتردار هفتاد نفر شتر برای حمل فورخانه از تبریز ساوجبلاغ کرایه مینهد و بعد که این کار را میکند اتفاق می افتد که شترهای او را میبرند و بعد متظلم شده بود بدولت مدتی هم بود که این مسئله در کمیسیون مطرح بود و دولت در عوض خسارتی که او وارد شده در واقع هستی او رفته است و دولت پیشنهاد کرده است که این مبلغ باو داده شود بجهت اینکه او اول کسی است که خدمت بدولت کرده هر چه داشته است در راه مملکت و دولت داده است.

حاج وکیل الرعایا - مخالفت بنده با لفظ مادام الحیوة است يك شخصی که هفتاد شتر سرمایه داشته است و در این راه از دستش برده و تمام هستی خودش را بیادیده بدهم چهار سال بند بار دولت همه روزه خاکسار باشد بعد از آن شما را بخدا این سزاوار است که مجلس شورای ملی در موقی که میخواهد حق شناسی بکند مادام الحیوة قید نکند که فردی آن روزی که او مرد اطفالش تمام گرفته باشند مخالفت بنده راجع باین قید است و امیدوارم عرض بنده بر اثر نماند.

حاج عز الممالک - در ماده هم این کلمه نوشته نشده بود اینجا اضافه کردند و بنده حالا پیشنهاد میکنم که همان طور بدون مادام الحیوة و مطلق نوشته شود که بعد هم مطابق قانون متوفیات در باره ورثه اش برقرار کنند.

نایب رئیس - رای میگیریم بماده پنجم

آقایانیکه تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند) .

نایب رئیس - با کثرت تصویب شد.

حاج عز الممالک - ماده شش از این رایورنی حذف میشود چون در کمیسیون بطور دیگر پیشنهاد شده است.

نایب رئیس حالا باید در تمام لایحه رای با اوراق گرفته شود دو نفر از نمایندگان محترم آقای دکتر حیدر میرزا ۲۲ تومان سالیانه و آقای حاج شیخ الرئیس ماهیانه هشت تومان پیشنهاد کرده اند که برای ورثه فتح الله خان مجاهد برقرار شود باین معنی که آن مبلغ را تغییر داده اند که رای گرفته شود ولی بنده تصور میکنم که نمیتوانیم در این ماده رای بگیریم اگر خواسته باشید مقررستیم بوزارت مایه و بعد از اینکه از آنجا برگشت شاید بتوانیم رای بگیریم.

حاج عز الممالک - با عقاید بنده ممکن است که این را مجلس رای بدهد بجهت اینکه وزارت مایه سی تومان پیشنهاد کرده بود کمیسیون ده تومان تصویب کرده است و این مبلغ هم که پیشنهاد شده است کمتر است از پیشنهاد وزارت مایه و کمیسیون و اگر این را مجلس رای بدهد خیلی سزاوار خواهد بود بجهت اینکه این فتح الله خان مجاهد در وقت فتح طهران در پشت همین مجلس مقبول شده بود و اغلب نمایندگان اطلاع دارند و گمان نمیکنم که نمایندگان محترم تصویب نمایند که در باره وراث او چیزی برقرار شود.

عز الممالک - کلمه مطابق علیات مجلس شورای ملی حق انشاء قوانین مایه از مجلس شورای ملی سلب شده است بجهت اینکه دیده اند که اسباب زحمت فوق العاده میشود و باین جهت بوده است که دو نظامنامه داخلی قید شده است که نمایندگان نمیتوانند يك مبلغی اضافه از آن مبلغی که از طرف دولت پیشنهاد شده است بپیشنهاد نمایند بنده هیچ مخالف نیستیم يك چیزی در این موضوع برقرار شود کار ندارم ولی کیتاً بنده هیچ صلاح نمیدانم که پیشنهاد پولی از طرف نمایندگان فتح باب بشود ام از اینکه کمتر باشد از پیشنهاد وزیر یا بیشتر و خوب است این مسئله همانطور که رد شده است برگردد بوزارت مایه هر قدر که خودش صلاح میدانند دوباره پیشنهاد کنند و به مجلس بیاید و تصویب خواهد شد ولی در همان جلسه که این رد شده است دومرتبه بمجلس بیاید این خوب نیست.

نایب رئیس - متوجه میکنم خاطر نمایندگان محترم را که اگر هم رای بگیریم فقط بقابل توجه بودن آن رای میگیریم.

حاج عز الممالک - بسیار خوب است عهده داده شود بکمیسیون.

نایب رئیس - بر میگردد بکمیسیون رای میگیریم باین لایحه که دارای چهار ماده است آقایانی که قبول میکنند ورده سفید و آقایانی که رد میکنند ورده کبود خواهند داد (اوراق رای اخذ و آقای حاج میرزا رضا خان بمده (۳۷) ورده سفید شماره نمودند) .

نایب رئیس - با کثرت ۴۷ رای از ۶۱ نفر نمایندگان حاضر تصویب شد.

آقا شیخعلی شیرازی - اغطار قانون اساسی درباره اوراق دارم.

نایب رئیس - گمان نمیکنم که جای اغطار باشد بفرمائید.

آقا شیخ علی شیرازی - عرض شود این اغطار قانون اساسی این است که قانون اساسی نویسد (اظهار رد و قبول اعضاء مجلس باید بقسمی باشد که روزنامه نویسی و تماشاچی هم بتوانند ادراک کند یعنی باید آن اظهار بلامات ظاهری باشد از قبیل اوراق بود و سفید و امثال آن پس بنا بر این همین طور در صورتی که به رای قیام و قعود میگیرند اگر علنی باشد رسمیت ندارد همینطور هم اگر خلاف این ترتیب باشد صحت ندارد این هم رای را از رسمیت میندازد بقیه بنده.

نایب رئیس - یعنی معلومست وقتیکه رای با اوراق میگیرند با اوراق سفید و کبود است و کثرتاً این مسئله از طرف اداره مباشرت اعلان شده است که نمایندگان محترم آن اوراقی که چاپ و پایشان داده شده همیشه همراه داشته باشند در موقع رای بدهند حالا بعضی از آقایان بجهت اینکه در موقع رای آن اوراق را همراه ندارند در کاغذ سفید علامت آبی را میزنند و چون بالاخره همان آراء در روزنامه نوشته میشود و معلوم میشود عیبی ندارد رایورنی از کمیسیون هدایت رسیده قرائت میشود رایورنی کمیسیون هدایه بمضمون ذیل قرائت شد:

کمیسیون هدایه از چهارم جمادی ۱۳۲۶ که از طرف مجلس انتخاب شده تا این تاریخ هیچدم عقب غالباً ایام تعطیل جلسه داشته و از وضع قوانین موقتی هدایه بذل جهد موفور مرعی نبوده و تمامی قوانینی که میبایست برای هدایه مطابق پروگرام و زرای سابق موقتاً حاضر شود از اصول تشکیلات و محاکمات حقوقی و جزائی با نهایت اهمیت و دقت دوشور در هر يك از آنها بعمل آمده و اینک مراد است که پس از جرح و تعدیل و تطبیق کتب آن با قوانین شرع اسلام با حضور آقای شیراز و بعد از جلب نظریات مستشار هدایه از کمیسیون گذشته برای استحضار خاطر نمایندگان محترم ذیلا عرض میشود قانون تشکیلات محاکم عدلیه و ترتیبات محاضر شریعه دارای سیدماده اصول محاکمات حقوقی از محاکم صلحه و بدایت و استیفاء و تمیز و اجرا دارای هشتصد و دو ماده - اصول محاکمات جزائی که شور اول آن تمام شده و شور دوم آن تا ماده یکصد و هفتاد رسیده دارای بانصد و شصت و چهار ماده چنانچه در فوق ملاحظه میفرمائید جز اصول محاکمات جزائی که هنوز تمام نیست و فقط در روزه ممکنست تمام شود مابقی قوانین موقتی تمام و کامل است بعضی از آن اعضاء تسلیم وزارت عدلیه شده و بعضی در این دوره اعضاء تسلیم میشود.

نایب رئیس - دستور جنبه آتی به قانون شرکته - رایورنی کمیسیون محاسبات راجع باعتبار سبهد و پنجاه تومان برای طبع قوانین مصوبه رایورنی کمیسیون فوائد عامه راجع به امتداد مدت

امتیاز راه اهاوز - رایورنی کمیسیون بودجه راجع به حسام هایون.

ادیب التجار - تقاضای کتبی کرده ام و تقاضای بنده اینست که در اینخصوص چند نفر از اعضاء مجلس و علماء اعلام تشریف بکمیسیون ببرند و در قانون منع احتکار نظریات خودشانرا بفرمائند که در مجلس که مطرح میشود دیگر مورد اشکال و مذاکرات زیاد نشود.

نایب رئیس - تمام اینها که فرمودید تکلیف رئیس کمیسیونست.

حاج عز الممالک - رایورنی کمیسیون فوائد عامه راجع برای اهاوز بقیه بنده بقدر عجله ندارد که باین زودی بمجلس بیاید حالا هم معلوم نیست که لازم باشد چون يك مقدار بانقضای آن مانده است ممکنست در مجلس آتی هم مذاکره بشود و اینکه حالا جزو دستور باشد بنده مخالفت.

نایب رئیس - چون مخالف پیدا شد و عده هم برای رای کافی نیست از این جهت میماند برای جلسه بعد.

ارباب کبخسرو - بنده در جلسه گذشته در باب ابقاء مجلس پیشنهادی کردم که مدت امتداد مجلس را سه ماه قرار بدهند و آقایان فرمودند که لازم نیست بجهت اینکه انتخابات زودتر از این موقع بعمل میآید خیلی خوش وقت شدم و از این جهت خواهش میکنم که اظهار شود بهیئت وزراء از طرف هیئت رئیسه که برای جلسه آتیبه تشریف بیاورند و اقدامات خودشانرا در خصوص انتخابات بگویند و از طرف مجلس هم تأکید شود.

نایب رئیس - اطلاع داده میشود.

مجلس سه ربع ساعت از شب گذشته ختم شد.

جلسه ۲۲۴

صورت مشروح مجلس روز شنبه ۲۶ ذی قعدة الحرام ۱۳۲۶

رئیس - آقای مؤتمن الملک سه ساعت و ربع کم قبل از غروب بجای خود جلوس نموده و پس از بیست دقیقه مجلس افتتاح شد.

(صورت مجلس قبل را آقای آقامیرزا رضاخان نائبین قرائت نمودند):

غالبین جلسه قبل بدون اجازه آقایان آقا میرزا مرتضی قلیخان - دکتر اسمعیل خان - حاج آقا ناصر الاسلام - حاج امام جمعه - اعتماد الملک - حاج سید ابراهیم - فرزانه - با اجازه آقای نجم آبادی - مریم - آقا سید محمد باقر ادیب - آقامیرزا علی اکبر خان دهخدا - آقایانیکه از وقت مقرر تأخیر نموده اند آقامیرزا یانس دوساعت و نیم - آقای طباطبائی یکساعت و نیم - متمدن التجار ۴۰ دقیقه - دکتر امیرخان حسنعلی خان ۳۵ دقیقه.

رئیس - در صورت مجلس ملاحظاتی هست (اظهاری نشد).

رئیس - ملاحظاتی نیست صورت مجلس تصویب شد قانون شرکته ها (ماده ۷۸ بعبارت ذیل قرائت شد):

ماده ۷۸ - پس از فسخ شرکت در صورتی شرکاه مایل باشند میتوانند شرکت را تشکیل دهند

و از اینکه باید موافق شرایطیکه برای تشکیل شرکت معین است رفتار نمایند.

آقامحمد - در جلسه گذشته مکرر اینجا مذاکره شده که لفظ فسخ برخلاف موقف مورد خودش واقع شده است و باید انقضای یا انحلال نوشته شود بجهت اینکه فسخ انحلال عقد است و شرکت از عقود نیست و از ابقاعات است و بهمان وجود مال اشتراک البته هر وقت بخواهند شرکت حاصل میشود و چنانچه آن جامه اشاره کردم در هر عقده و هر حالتی هر يك از شرکاه بخواهند شرکت را منحل بکنند میتوانند اینک اینجا مقید کرده است اینجا هیچکدام مورد ندارد در آن جلسه گذشته هم از طرف بعضی از آقایان مذاکره این مطلب شده که انقضای یا انحلال نوشته شود یعنی لفظی که مقصود بر هم خوردن شرکت است فسخ معنی ندارد.

حاج شیخ ابراهیم - حالا لفظ فسخ یا انقضای است کاری ندارم ولیکن پس از انحلال شرکت دیگر ماده نمی خواهد هر که شرکیتی بود و منحل شد آن شرکاه یا بعضی اشخاص دیگر میتوانند تشکیل شرکت بدهند مقصود از این ماده چه چیز است آن شرکت که انقضای شد البته آنها یا بعضی از آنها یا بعضی دیگر میتوانند شرکت دیگر تشکیل بدهند بخوبی موضوع ماده ندارد و اگر میخواهند تشکیل شرکت جدیدی بدهند این ربطی با شرکت ندارد شرکت جدیدی است و اینماده را بنده زائد میدانم.

رئیس - مخبر کمیسیون حاضر نیست که جواب بدهد.

حاج شیخ الرئیس - تقریرات بعضی از آقایان از لفظ فسخ کفایت کرد ولی شرکت را که میفرمائید داخل در عقود نیست و داخل ابقاعات است بنده اینطور تصور نمیکنم.

لسان الحکماء - اینطور که آقای زنجانی فرمایش کردند که لازم نیست این ماده نوشته شود صحیح است زیرا این باب شدت بد است قابل تقنین نیست بجهت اینکه اعضاء آن شرکت بعد از فسخ مثل سایر افراد مردم هستند و می توانند تشکیل شرکت بدهند علت ذکر اینماده نمی دانم چیست مگر اینکه توضیحی برای او بنویسند.

کاشف - در مواد گذشته مکرر گفته شده بود که شرکت تشکیل نییاید مگر با اشتراکی که مقرر شده حالا این یک چیزی است که از بدیهات است که در ماده ۷۸ نوشته شده است و اگر بخواهند شرکیتی تأسیس بکنند ممکن است و این ماده بکلی زائد است.

آقامیرزا احمد - بیشتر اینماده را لازم میدانم برای اینکه فر دارد که يك شرکیتی بدو تشکیل شود باید شرکیتی منحل شده باشد و پس از انقضای دو مرتبه تشکیل بشود بعد از آنکه يك شرکیتی از تشکیل افتاده و منفصل شده باشد در بادی نظر بدهن بیاید که دیگر آن شرکت قابل تشکیل نیست اینجا می گوید که خیر می تواند تشکیل بیاید و معلوم است برای اینکه حال يك شرکیتی منفصل شده بود باید شرکت ابتدائی تفاوت پیدا میکند باین جهت اینماده - را لازم میدانم.

آقا شیخ ابراهیم - اگر مقصود همین باشد که ظاهر این عبارت میرساند این چیز زائنی

است هر شرکتی که منحل شد آن آدمها با می توانند که شرکت کنند یا با خودشان یا بعضی از آنها یا بعضی دیگر این دیگر ماده نمی خواهد این ماده هم اگر بود می توانستند شرکت کنند اگر مقصود غیر این باشد این عبارت قاصر است زیرا اگر مقصود آن باشد که اعضای شرکت بواسطه یکی از علل سابقه و یکی از وجهی که سابق گذشت برای انحلال و آن شرکت منحل شد و حالا می خواهند همان شرکت را تشکیل کنند و تجدید کنند بنمایند و بهمان شرکت خود کنند و باقی باشند و آن شرایط را باقی بگذارند یعنی بخواهند اعلان بکنند که این شرکت که متصل شد پشیمان شدیم و دوباره همان شرکت را باقی گذاشتیم اگر این مطلب باشد این عبارت کافی نیست و لکن مطلب خوبی است باید بطوری تأیید کرد که مطلب را بماند.

رئیس - ویا مذاکرات کافی باشد (گفته کافی است)
رئیس - رأی میگیریم بماده هفتاد و هشت آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اکثر قیام نکردند)

رئیس - تصویب شد ماده ۷۹ فصل ششم در تسویه امور شرکتی پس از فسخ ماده ۷۹ - پس از فسخ شرکت شرکاء از میان خود چند نفر امین برای تعیین قروض و مطالبات و دارائی شرکت و نیز برای تأدیه قروض و ایصال مطالبات انتخاب میکنند تعیین این اشخاص باید بترتیب ماده ۲۰۸، مصدق و اعلان شود اشخاصیکه اخیراً بست مدیری معین شده بودند نمیتوانند باین شغل منصوب شوند.

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - بعضی اصلاحات عبارتی دارد آنکه معلوم است پس از فسخ شرکت شرکاء از میان خود چند نفر امین برای تعیین قروض و مطالبات و دارائی شرکت و تأدیه قروض و ایصال مطالبات غلط است باید نوشته شود برای قروض اموال منقوله و تأدیه قروض و اخذ مطالبات انتخاب میکنند در آخر هم بنده عقیده ام این است که عبارت خوب نیست و این عبارت خوب است (اشخاصی که در حال انفصال مدیر بوده اند نمیتوانند باین شکل منصوب شوند).

رئیس - پیشنهادی دارید بدهید
آقای زنجانی - می نویسم می دم.
رئیس - ماده ۸۰ خوانده میشود تا آن اصلاح میرسد (بعبارت ذیل خوانده شد)

ماده ۸۰ - اختیارات اشخاص مزبور در اداره کردن اموال شرکت و وصول کردن مطالبات و پرداختن قروض است ولی بدون اجازه مخصوص شرکاء حق دهن و قبول کردن و فروختن اموال غیر منقوله و صلح دعوی را ندارند.

حاج شیخ اسدالله - در این جا مکرر از شرکاء اسم برده میشود مثل اینکه در همین ماده و یکی دو ماده پیش هم گذشت که لفظ شرکاء را مبادورند در اینجا نویسد که باید با اجازه شرکاء باشد دیگر معلوم نیست چه نوع شریکی است آیا شرکاء مسئول است یا مطلق شرکاء اگر شرکاء مطلق باشند بمجرد اینکه یک کسی سهمی خریده است نمیشود که این گونه امور با اجازه مخصوص او باشد در حالتیکه در یکی از مواد این قانون گذشت و اختیار را از شرکاء غیر

مسئول سلب کرده است و این اختیارات را فقط بشرکاء مسئول داد و در این جالفظ مسئول را ندارد اگر شرکاء غیر مسئول باشد غلط است و با آن ماده متفاوت دارد و اگر مراد شرکاء مسئول است که باید لفظ مسئول را بنویسد.

بهیجت - این چند نفریکه و کیل میشوند از طرف شرکاء در صورتی نمیتوانند صلح دعوی را نکنند که تصریح نشده باشد در صورتیکه تصریح شده باشد یعنی اگر یک وقت یک دعوی باشد که شرکاء در همان وقت که وکالت میدهند تصریح کرده باشند که این اشخاص که وکیل هستند در صلح دعوی حق دارند در اینصورت نمیشود این حق را سلب کرد این یکی یکی دیگر اینکه لفظ شرکاء جمع است و عام و ممکن است تمام شرکاء نتوانند در آن امر فوری که این ترتیب میشود همه در یک جا حاضر باشند در اینصورت هم عقیده بنده این است که این مسئله را باید واکدار کرده بشرکاء مسئول یا اینکه عده از شرکاء باشند که اکثریت داشته باشند و الا اگر اینطور نباشد و همه متفقاً حاضر نباشند که وکالت بدهند آنوقت یک خسارت بزرگی بشرکت وارد میشود.

افتخار الواعظین - آنچه آقای حاج شیخ اسدالله فرمودند که مراد شرکاء مسئول است در این مقام مراد مطلق شرکاء است و میخواهم باین اشخاص این حق رهن و خریدن و فروختن اموال غیر منقوله و صلح کردن دعوی را ندهم مگر با اجازه مخصوص تمام شرکاء کاری که آنها میتوانند بکنند فقط وصول کردن مطالبات پرداختن قروض و اداره کردن اموال شرکت است و چیز دیگر را باید حق نداشته باشند اینک فرمودند لفظ شرکاء جمع است و عام شاید تمام شرکاء همه حاضر نشوند بهین جهتی که فرمودند اینطور نوشته ام چون در یک ماده قبلاً گفتیم که در مجالس معموله عده شرکائی که باید برای مذاکره و اخذ دعوی حاضر باشند باید ربع شرکاء که دارای خمس سرمایه باشند و اگر این عده حاضر نشود در مرتبه ثانی اعلان بکنند عده آنها را هم معین کردیم و در مرتبه ثالث گفتیم هر قدر حاضر شوند ضرر ندارد و بنده گمان میکنم این ماده نقص ندارد.

حاج شیخ اسدالله - در یکی از موادی پیش گذشت که شرکاء غیر مسئول که دارای سهام شرکت هستند هیچ حق دخالت در امور شرکت ندارند مگر یک حق معنی که برای آنها نوشته اند و حالا که آقای مخیر میفرمایند اینجامراد از شرکاء عموم شرکاء است و این ماده که اینجامیکه حق دارد اجازه بدهد و بعضی تصرفات بنمایند آن ماده مخالفت دارد عقیده بنده این است که باید این اختیارات را بشرکاء مسئول که ضامن اینکار هستند امور شرکت را بر عهده خودشان گرفته اند واکدار شده مطلق شرکاء این است که اگر اینطور که آقای مخیر فرمودند مقصود عموم شرکاء باشد مخالف با آن ماده سابق است.

افتخار الواعظین - خیر در آن ماده گفتیم حق مذاخنه ندارند با حق اجازه در مال خودشان را هم ندارند ؟ بطور میباید کسی که یک تو کسه یک سهمی و یک شرکعتی در یک چیزی داری و حق این را نداری که اجازه بدهی که

دیگری در اموال خود دخالت بکنند یا بکنند که هم شرکاء غیر مسئول حق دخالت در امور شرکت را ندارند دیگر نکتتیم که حق اجازه را هم ندارند.

بهیجت - گمان بنده این است که این وظایفی که حالا برای وکلاء ثابت میکنیم مدیرهایی هستند که اداره کردن شرکت با آنها بود مادامی که شرکت نبود اداره میکردند و حالا وکالت میکنند بآن ها اجازه همه قسم از امور داده شده و جواب بنده را که در آن عرض اول دادند قانع شدم ولی در آن مسئله دوم جوابی ندادند عرض کردم ممکن است دعوی زیاد باشد دوست سیصد چهار صد دعوی باشد و بتوانیم تمام شرکاء را حاضر کنیم که بآنها اجازه بدهند بهیجت اینکه شاید دعوی زیاد باشد و بتوانند در همه آنها از شرکاء اجازه بگیرند و واقعا صلاح آن شرکاء باشد که آن دعوی صلح بشود و در هر جایی اگر لازم باشد که شرکاء را جمع کنند و از آن ها اجازه مخصوصی بگیرند و ممکن نباشد یک ضرر فوق العاده و اتلاف وقتی است همینطور که عرض کردم ممکن است در موقع وکالت بآنها اجازه بدهند والا این ترتیب اسباب ضرر شرکاء و اتلاف وقت است.

افتخار الواعظین - آنچه فرمودند که در یک ماده بدمیرها ما اختیار صلح دعوی را داده ایم گویا از نظر مبارکشان رفته است آنجام حق صلح دعوی ورهن و غیره را از آنها سلب کردیم و فقط حق خرید و فروش و غیره بآنها داده شد و این ماده که نوشته شده برای حفظ اموال شرکت است آیا ممکن نیست که یک هفتی یک دعوی خیلی بزرگی را سر خود از طرف شرکت به ۵۰ تومان صلح کند در صورتیکه اگر شرکاء خودشان میرفتند دخالت می کردند دوهزار تومان فایده میردند شاید دوهزار تومان گیر شرکت مآبد یا اینکه دیگری دعوی جزئی دارد بشرکت اینها بروند و از طرف شرکت با او صلح بکنند در ۵۰۰ تومان و حال آنکه اگر خودشان دخالت میکردند شاید در ۲۰ تومان اصلاح میکردند پس این ترتیب برای حفظ اموال شرکت بهتر است که آنها حق صلح نداشته باشند مگر اینکه شرکاء تماماً بآنها اجازه داده باشند.

رئیس - مذاکرات کافی است اصلاحی آقای زنجانی پیشنهاد کرده اند قرائت میشود (اصلاح مزبور بعبارت ذیل خوانده شد)
بنده پیشنهاد میکنم که اول ماده هشتاد و نه نوشته شود.

اختیارات اشخاص مزبور در حفظ اموال شرکت و فروش اموال غیر منقوله و وصول کردن تا آخر **زنجانی** - اداره کردن را صحیح بنمایند اینجا نوشته شود چون اداره کردن هر کسی اداره بکند میشود مدیر الان اداره منقول است و مدیر در اد و لفظ اداره کردن بشود شامل میشود صحیح نیست به از آنکه شرکت منحل شده آن مالها هستند که بعد از آنکه شرکت منحل شده آن مالها را حفظ بکنند فروختن را بفرورند دیون را بدهند مطالبات را بگیرند البته رهن نباید بدهند و رهن نباید بگیرند و رهن نباید بدهند و حق صلح دعوی

را ندارند زیرا اینها از اموال شرکت است این است که بنده لفظ اداره کردن را صحیح بنمایم حفظ کردن اموال شرکت و فروختن اموال منقوله پیشنهاد کرده ام.

افتخار الواعظین - خیر آقایان خلاف مقصود است مقصود اداره کردن شرکت است که بفرورند و در ضمن اینکه مطالبات را وصول میکنند قروض را بدهند مراد ما این نیست که آن مال التجاره را ضبط بکنند بلکه میتوانند آنها را بفرورند و پولش را بفرورند شرکت بدهند و اگر زیادتر شد زیادتی آن را بشرکاء بدهند یا بجهت است که بنده این پیشنهاد را قبول نمیکنم.

رئیس - مجدداً اصلاح خوانده میشود (دو مرتبه اصلاح مزبور قرائت شد)
رئیس - رأی میگیریم در قابل توجه بودن اصلاح آقای زنجانی آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (عده قلیبی قیام نمودند)
رئیس - قابل توجه نشد حالا در ماده ۸۰ که سیویون رأی گرفته میشود آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

رئیس - با اکثریت تصویب شد اصلاح آقای زنجانی در ماده ۷۹ قرائت میشود (بعبارت ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم ماده ۷۹ چنین نوشته شود پس از انفصال شرکت شرکاء از میان خودشان چند نفر امین برای تعیین قروض و مطالبات و دارائی شرکت و فروش اموال منقوله و تأدیه قروض و اخذ مطالبات انتخاب میکنند و رفته تعیین این اشخاص باید بترتیب ماده ۸ و ۱۲ مصدق و اعلان شود اشخاصی که در حال انفصال شرکت سمت مدیری داشته اند نمیتوانند باین شغل منصوب بشوند.

رئیس - يك اصلاح دیگری هم از طرف آقای آقا شیخ علی رسیده است قرائت میشود (بعبارت ذیل قرائت شد)
پیشنهاد بنده در ماده ۷۹ بوض لفظ صلح لفظ انحلال نوشته شود.

رئیس - آقای آقا شیخ علی توضیحی دارید
آقا شیخ علی شیرازی - این همان پیشنهاد است حالا که آقای زنجانی نوشته اند لازم نیست بنده مسترد می دارم.
رئیس - آقای زنجانی توضیحی دارید بفرمائید.

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - عوض فسخ انفصال که ضرری ندارد و یکی هم لفظ اخیراً بست مدیری معین شده بودند خوب نیست کسانیکه (اخیراً) در شرکت سمت مدیری داشته اند (یکی هم تعیین این اشخاص) و رفته تعیین این اشخاص نوشته شود بهتر است.

مخیر - عوض کلمه نسخ نوشته شود پس از انفصال شرکت و اما آنچنانکه مرفوم فرموده اند و رفته تعیین این اشخاص باید مصدق و اعلان شود ما و رفته آنها را مصدق نمی کنیم خودشان میشینند و رأی مخفی می دهند و انتخاب میکنند اعلان اشخاص باید مصدق و اعلان شود اگر آن لفظ و رفته را بردارند ما قبش را بنده قبول میکنم.

رئیس - رأی میگیریم باصلاح آقای زنجانی آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (عده قلیبی قیام نمودند)
رئیس - قابل توجه نشد - رأی میگیریم بماده ۷۹ یا تغییری که آقای مخیر داده اند مجدداً قرائت و رأی میگیریم (مجدداً ماده ۷۹ باصلاح آقای مخیر بضمون ذیل قرائت گردید)

ماده ۷۹ - پس از انفصال شرکت شرکاء از میان خودشان چند نفر امین برای تعیین قروض و مطالبات و دارائی شرکت و نیز برای تأدیه قروض و وصول مطالبات انتخاب میکنند تعیین این اشخاص باید بترتیب ماده ۱۲ و ۸ مصدق و اعلان شود اشخاصی که اخیراً بست مدیری معین شده بودند نمیتوانند باین شغل منصوب شوند.

رئیس - رأی میگیریم بماده ۷۹ بطریقی که خواننده آقایانیکه تصویب میکنند قیام نمایند (اکثر قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد - ماده ۸۱ (بعبارت ذیل قرائت شد)

ماده ۸۱ پس از انتخاب بدو قبل از هر نوع اقدام باید قروض و مطالبات و دارائی شرکت را معین نموده با اطلاع مجلس شرکاء برسانند در صورتی که از این بابت ترتیب داده میشود باید لافل ده روز قبل از انعقاد مجلس شرکاء در دفتر شرکت برای رجوع حاضر باشند و این انعقاد مجلس شرکاء باید ۲۰ روز قبل از روز موعود در روزنامه اعلان شده باشد در جاهاییکه روزنامه ندارد با اطلاع حکومت درده معبر عام بطور اعلان بشرکاء اطلاع داده میشود.

رئیس - در ماده ۸۱ مخالفی هست
بهیجت - از لفظ بدو همچو مستفاد میشود که بیش از آنکه داخل شوند در معیبات باید این کار را بکنند ممکن است که در اموال شرکت بعضی چیزهای قابل فساد باشند یا بعضی بناها در شرف انهدام و خرابی باشد گمان نمیکنم صلاح باشد آنها را مجبور کنیم که تحمل یک همچو ضرری را بکنند همینقدر باید نوشته شود که آنها این کار را بکنند ولی طوری باید این ماده نوشته شود که مانعی نباشد از داخل آنها شدن در معیبات.

مخیر - بنده گمان میکنم این شکلیکه نوشته شده است مقصود آقای را میروواند البته اگر حفظ اموال شرکت لازم باشد یکی دو نفر میروند حفظ میکنند یا آنها نیکه در شرف انهدام است یکی دو نفر میروند محافظت میکنند و ما بقی میشینند قروض و دارائی شرکت را معین میکنند فرض از این ماده این است که تا آن امانه منتخب شدند باید بنشینند این مطالب را معین کنند که فروش شرکت چقدر است مطالبات چقدر است دارائی شرکت چقدر است برای این که شرکاء بدانند ضرر چقدر شده نفق چقدر شده دیگر این ماده نمیکوید اگر مالی در جایی هست می خواهد تلف شود نروند او را حفظ کنند.

مخیر - بنده گمان میکنم این شکلیکه نوشته شده است مقصود آقای را میروواند البته اگر حفظ اموال شرکت لازم باشد یکی دو نفر میروند حفظ میکنند یا آنها نیکه در شرف انهدام است یکی دو نفر میروند محافظت میکنند و ما بقی میشینند قروض و دارائی شرکت را معین میکنند فرض از این ماده این است که تا آن امانه منتخب شدند باید بنشینند این مطالب را معین کنند که فروش شرکت چقدر است مطالبات چقدر است دارائی شرکت چقدر است برای این که شرکاء بدانند ضرر چقدر شده نفق چقدر شده دیگر این ماده نمیکوید اگر مالی در جایی هست می خواهد تلف شود نروند او را حفظ کنند.

رئیس - مخالفی هست
حاج شیخ اسدالله - در صورت تقصیر یا قصور لفظ تصور مرادف با تقصیر نیست و معنایش مخالف یا تقصیر است و بخشی بر قاصر نیست و هیچوقت نمیتوانیم قاصر را مؤاخذنه یا جلب بمعکله

بهیجت - لفظ بدو حتماً این معنی را دارد اول دروم معنی این است که اول تمام شود آنوقت بدوم برسم اینجا جای فوراً هست زیرا اگر فوراً بنویسیم کار دیگری هم اگر بخواهند بکنند منافاتی ندارد تقدیراً اگر قبول کنند مخیر نوشته شود فوراً.

رئیس - مذاکرات کافی نیست (اظهار شد کافی است).

رئیس - رأی میگیریم بماده ۸۱ آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اکثر قیام نمودند)

رئیس - با اکثریت تصویب شد ماده ۸۲ (بعبارت ذیل قرائت شد)

ماده ۸۲ در رأس هر ماه صورتی ترتیب داده اقداماتی که در طرف ماه گذشته کرده اند و نیز مطالباتی که وصول و قروض را نه پرداخته اند در صورت مزبور قید و در دفتر مرکز شرکت برای اطلاع شرکاء حاضر خواهند کرد.

رئیس - مخالفی هست
محمد هاشم میرزا - رأس ماه را در هر ماه بنویسد کافی است محتاج برأس هر ماه نیست.

عزالملك - در رأس هر ماه بهتر است نوشته شود امناه مزبور در رأس هر ماه صورتی ترتیب داده الی آخر.

معین الرعایا - بنده باین ترتیب که نوشته شده موافقم ولی چنانچه گفته شد رأس را اول هر ماه کنند عیبی ندارد اینطور که نوشته شده است خوبی است.

عززالملك - بقیه بنده نوشته شود امناه مزبور در رأس هر ماه صورتی الی آخر بهتر از این اقسام دیگر است.

حاج شیخ علی - بنده يك جمله در آخر این ماده نوشته شود بهتر می دانم فایده که در اول هر ماه شرکاء می رسانند چیست غیر از برای اطلاع آنها است پس خوب است نوشته شود که در اول هر ماه اعلان هم بشود.

رئیس - دیگر مخالفی نیست - رأی میگیریم بماده ۸۲ با اضافه امناه مزبور آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

رئیس - با اکثریت تصویب شد ماده ۸۳ (بعبارت ذیل قرائت شد)

ماده ۸۳ - در صورت تقصیر یا تصور امناه هر يك از شرکاء حق دارد بمعکله عدلیه تظلم نماید پس از آنکه مراتب بیوت رسید محکمه امر تشکیل مجلس شرکاء داده و شرکاء امناه دیگری را معین میکنند در صورتیکه ۲۰ نفر که دارای ده پن سرمایه باشند تقاضاً - انعقاد مجلس شرکاء را نمایند بدون رجوع به محکمه عدلیه مجلس منعقد خواهد شد.

رئیس - مخالفی هست
حاج شیخ اسدالله - در صورت تقصیر یا قصور لفظ تصور مرادف با تقصیر نیست و معنایش مخالف یا تقصیر است و بخشی بر قاصر نیست و هیچوقت نمیتوانیم قاصر را مؤاخذنه یا جلب بمعکله

نمائیم این است که بنده مخالف ناقصور هستم اکتفا بتقصیر شود لفظ قصور حذف شود بهتر است .
بجهت - حکماً لفظ قصور باید اینجا باشد برای اینکه یک نفر که نتواند شرکاء را برای انعقاد مجلس شرکاء مجبور کند و در نداشتن هم اموال شرکت تلف میشود ولی وقتی قصور کرد و به محکمه اظهار شد ثابت شد از طرف محکمه حکم صادر میشود باین واسطه اگر لفظ قصور را نویسیم اسباب ابطال حقوق شرکاء میشود .

حاج شیخ اسدالله عجب بیانی فرمودند که باید جلسش نکنند بجهت اینکه از عهده انجام خدمت بر نیامده است این یک چیز غریبی است اگر تصیری کرده جلسش نکنند بجهت و موافق این ماده مجازات شود عیب ندارد اما اگر قاصر است و تصیر نکرده دیگر جلب کردن او بجهت لازم نیست که استنطاق نمایند از عهده انجام خدمت بر نیامده این استنطاق لازم ندارد .

مختبر یکمرتبه این است که همان شکلی که فرمودند تکالیف خودش را میداند که چه بکند عمل نمیکند و تصیری نمیکند یکمرتبه این است که قبول کرده است قصور کرده و عمل نکرده است بعد که میگویند چرا نکرده میگوید نمیدانستم این تکلیف بنده است و معلوم میشود که تکلیف خودش را ندانسته است در این مورد او میتوانست بشرکاء دیگر اطلاع بدهد و استعفا از اینکه بکند تا هر کس لایق است انتخاب نمایند بواسطه همین قصوریکه کرده است و استعفا هم نموده است البته باید جلب بجهت هم بشود و مجازات هم بشود .

رئیس - رأی میگیریم باین ماده آقایانیکه قرائت شد آقایانیکه تصویب میکنند آقایانیکه تصویب نمیکنند (اغلب قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد بقیه این قانون حاضر نیست **افتخار الواعظین** - خبر .

رئیس - رایوررت کمیسیون مجاسبات خوانده میشود (بیان ذیل قرائت شد)

کمیسیون مجاسبات در روز دوشنبه ۱۹ ذیقعد در تحت ریاست شاهزاده دکتر جبر میرزا منعقد شد و در خصوص مبلغ سبصد و پنجاه تومان اعتباریکه اداره مباشرت مجلس بجهت طبع قوانین و فهرست اموریکه در این دوره تقنینیه از مجلس شورای ملی گذشته است مذاکرات لازم بعمل آمده نظر بآنکه تصویب ماده ذیل رایبشهادت مجلس مینماید .
ماده واحده - برای طبع قوانین مصوبه مجلس شورای ملی در این دوره تقنینیه مبلغ سبصد و پنجاه تومان با اداره مباشرت مجلس اعتبار داده میشود .

آقا محمد پروچردی - این اعتباریکه خواسته اند برای طبع قوانین دوره تقنینیه کدام دوره تقنینیه است از چه زمان است از اول این دوره است یا بعضی است خوب است توضیح بفرمایند .

ارباب کبخسرو - در این رایوررت قید شده است که از چه زمان است در این دوره تقنینیه آنچه قوانین گذشته و فهرست اموریکه از مجلس گذشته است طبع خواهد شد .

رئیس - رأی میگیریم آقایانیکه رایوررت کمیسیون مجاسبات را تصویب میکنند ورقه سفید خواهند داد و آنها که تصویب نمیکنند ورقه کیود (در این موقع شروع باختدای شده آقای حاج میرزا رضاخان اوراق رأی را باین عده احصاء نمود ورقه سفید ۵۸)

رئیس - با اکثریت ۵۸ رأی تصویب شد یک مطلبی چندی قبلیه مجلس آمده تکلیفش معلوم نشد حالا مجدداً وزارت معارف رقمه نوشته اند قرائت میشود و بدون مذاکره رأی گرفته میشود .
(بیان ذیل قرائت شد)

از طرف وزارت معارف و اوقاف و فوائد عامه **آقای حاج شیخ الرئیس** بموجب شرحی که بوزارت معارف مرفوع نموده و سوادش را لفاً ملاحظه بفرمایند تقاضا کرده اند که مبلغ شصصد تومان از حقوق دیوانی ایشان تصویب شود و در حق آقای حسام هایون بپوشان برقرار گردد که بارویارفته تکمیل تحصیلات خود را بنماید وزارت معارف این تقاضای معزیه الیه را چون تکمیل جدیدی نیست تصویب و تصدیق بنماید و در ضمن یک ماده قانونی پیشنهاد مجلس مقدس می نماید حالا بسته بنظریات امضاء آن ساحت مقدس است که در اسعاف حاجت ایشان هرطور رأی دهند مجری گردد .

ماده - دولت مبلغ شصصد تومان از بابت حقوق دیوانی حاج شیخ الرئیس را که بخرج فارسی و غیره منظور شده است درباره پسرش حسام هایون مقرر میدارد که تا مدت پنجسال بعنوان مقرری تحصیل مستغماً باو عاید دارد .

رئیس - رأی میگیریم باین ماده آقایانیکه تصویب میکنند ورقه سفید آقایانیکه تصویب نمیکنند ورقه کیود خواهند داد در این موقع شروع باخذ رأی شده و آقای حاج میرزا رضا خان اوراق رأی را باین عده ذیل احصاء نمود . ورقه سفید ۲۴ ورقه - آبی ۲ .

رئیس - بلا تکلیف ماند دستور جلسه سه شنبه انتخاب هیئت رئیسه و کمیسیونها و تعیین شعبات و بقیه قانون شرکتهای تجارتی مخالفی نیست (آقای ادیب التجار اجازه خواستند) اگر رایج بقانون منح استکار است رایوررت نرسیده است تأکید میشود زودتر میرسد .

مهرزاد الملک - چون در ضمن دستور جلسه آتیه انتخاب هیئت رئیسه را معین فرمودید تصور میکنم مجلس یکمرتبه رأی خودش را در این خصوص داده است که همین هیئت حالیه برقرار باشند .

رئیس - غیر آن رأی برای ناچند روز قبل بود دیگر آنکه بعضی کمیسیونها باید تغییر پیدا بکنند بواسطه اینکه بعضی آقایان از بعضی کمیسیونها استعفا میکنند که داخل کمیسیون دیگر شوند و باین جهت کمیسیونها اکثریت پیدا نمیکند اگر باید هیئت رئیسه هم باقی باشد ممکن است در آن جلسه پیشنهاد کنند رأی گرفته شود ولی کمیسیونها و شعبات باید تجدید شود در این موقع که یکساعت نیست دقیقه قبل از غروب است رئیس حرکت کردند و جلسه ختم شد .

جلسه ۳۳۵
صورت مشروح روز چهارشنبه پنج شهری قهقه الحرام ۱۳۲۹

رئیس - آقای مؤتمن الملک مقارن غروب بجای خود جلوس نمودند پس از ده دقیقه مجلس تشکیل گردید صورت مجلس روز شنبه ۲۶ را آقای میرزا رضا خان قرائت کردند غائبین جلسه قبل - بدون اجازه آقایان : حاج آقا - فرزانه . میرزا مرتضی - قلی خان - طباطبائی - مدرس - حاج امام جمعه - حاج سید ابراهیم - آقا میرزا ابراهیم خان - دکتر امیرخان - مریم آقایان : میرزا علی اکبرخان دهخدا - آقا سید محمد باقر ادیب - آقایانیکه بوقت مقرر حاضر نشده اند - آقای نیرالسلطان یک ساعت و نیم آقای حسن علی خان یک ساعت و ده دقیقه - آقای افتخار الواعظین و آقای متمدن التجار یکساعت آقایان دکتر اسمعیل خان - ناصرالاسلام - حاج شیخ اسدالله - آقا میرزا ابراهیم قمی هریک ۴۰ دقیقه .

رئیس - در صورت مجلس ملاحظاتی هست (اظهاری نشد) .

رئیس - صورت مجلس تصویب شد .
رئیس - رقمه از آقای رئیس الوزرا رسیده است برای اطلاع خاطر آقایان قرائت میشود بعبارت ذیل قرائت شد .

بنابریخ پنج شهر ذی قهقه الحرام ۱۳۲۹ .
مقام محترم ریاست مجلس مقدس شورای ملی شیداه ارکانه .
چون امروز کسالت بنده زیادت شد و حالت آمدن بمجلس مقدس و معرفی وزراء عظام را بنام از آن طرف هم تأخیر تشکیل کابینه در این موقع باریک اثرات سوء دارد لهذا عاجالتاً آقای شیرالدوله بوزارت معارف و آقایان و توق الدوله و معاضد السلطانه را بوزارت امور خارجه و وزارت پست و تلگراف شغل سابق خودشان معرفی می نمایم تا حال بنده بهتر شود و تکمیل وزراء را نموده همگی متفقاً بمجلس مقدس حاضر شده معرفی نمایم و تا زمان تکمیل وزراء آن آقایان علاوه بر وزارت خانه خودشان نظری هم بامور مهمه سایر وزارتخانه ها نیز باید داشته باشند (نجفقلی بختیاری)

رئیس - آقای و نوق الدوله وزیر امور خارجه بواسطه یک امر مهمی نتوانستند حاضر شوند چون بنده مسبوق هستم که مشغول انجام کار مهمی هستم لازم دانستم برض آقایان برسانم دو قهره فریضه مهمی بمجلس رسیده بود که کمیسیون عرایض لازم دانسته برض مجلس پرسد یکی از آقای سردار اسعد است و یکی از آقای سردار محبی

(اول عریضه آقای سردار اسعد بعبارت ذیل قرائت شد) ۱۴ شهر ذیقعد ۱۳۲۹ از پاریس - خدمت آقای رئیس مجلس مقدس شورای ملی دایه اقباله بعضی اخبار واصله از طهران مخلص راجع بپوشان بعرض و اظهار میدارد که از بنو مشروطیت ایران تا بحال هیچ وقت لغزشی در خدمتگداری حاصل نکرده همیشه با قلب قوی از بلبل جان و مال مضایقه ننموده ام بانیتهی خالص خدمت نموده باز هم بهمان نیت برای جان فشانی در راه آزادی و استقلال وطن حاشرم (میگویم و مبایش از همد برون) از هیچ انقافی دلتنگ و از هیچگونه اقدامی برای استقلال وطن

و گردان نخواهم بود اما چنانکه مکرر عرض کرده و اینک تأکید مینمایم هیچ خدمت دولتی را رسماً نمیتوانم قبول کنم و بعضی انتشارات که در باب قبول شغل از این بنده میدهند باید اکید آن تکذیب شود و این بنده حاضر قبول هیچگونه شغل و منصبی نیستم و هیچ شغلی بنده نمیتوانم مستقیماً بگیرم خدمت بازادی و استقلال این مملکت منصب لازم ندارد بطوریکه همیشه امتحان صداقت و راستی خود را داده ام باز هم حاضر امتحان مجدد در خدمتگداری هستم مستعین در تکذیب انتشارات که مخالف عهدییمان شخص این بنده است اقدامی عاجل بفرمایند و چنانچه مقتضی دانند همین این وجیزه را دو مجلس مقدس شورای ملی قرائت فرمایند (علی قلی بختیاری) (تمام گفتند صحیح است) .

رئیس - چون کاغذ آقای سردار محبی خیلی مفصل بود کمیسیون عرایض آنرا خلاصه کرده اند خوانده میشود (بیان ذیل قرائت شد) و رایوررت کمیسیون عرایض عریضه ای از آقای سردار محبی بمجلس محترم شورای ملی عرض شده بود کمیسیون عرایض لازم دید که خلاصه آن را بر عرض مجلس مقدس برسانند خلاصه عریضه اول کسی که پس از ورود محمدهلی میرزا ادوطلب شد که جلوگیری از محمد علی میرزا بنماید بدون تامل با آن خطرات بطرف ما زنده مان حرکات و مشکلات اردو کشی وغیره را تحویل بر فتوحات بی دریغی و شکست محمدهلی را نائل شد این بنده بود ولی اخیراً بواسطه خیانت بعضی از همراهان و ضدیت علنی دیگران دچار بعضی مشکلات شده است استرحام مجلس مقدس را بطرف خود جلب مینمایم که از طرف مجلس شورای ملی به دولت توصیه شود که هر چه زودتر قوای لازمه که خواسته است دولت بایشان برساند تا زحمات ایشان هدر نرفته تولید مشکلات فوق العاده برای دولت دست نهد .

رئیس - آقای سلیمان میرزا در این باب اجازه خواسته بودید .
سلیمان میرزا - بله اولاً آنچه که آقای سردار اسعد نوشته اند محتاج بتذکر نیست شخص ایشان بعد از بیاردمان مجلس تا امروز چندین دفعه در چندین مواقع مهم امتحانات خیر خواهی و آزادی خودشان را مافوق آنچه متصور است داده اند و مجلس نمیتواند بگوید که شخص دیگری مثل ایشان این قسم در مواقع خطر آتقدر نداکاری کرده باشند و این خدمات فقط از برای ضبط آزادی بوده است و بدون هیچ ملاحظه خودشان را و خانواده و فرزند های خودشان و کسان خودشان را در این راه فدا کرده اند و خدمات ابل جلیل بختیاری در مواقع عیدیه پس از بیاردمان مجلس عموماً در نظر ملت و خصوصاً در این اواخر در وقت ورود محمد علی میرزا که اقدامات خودشان را مجدداً بر صر بر روز و ظهور رسانیده اند و در تمام اهل عالم فهمانیده اند که اقدامات و فدکاری آنها فقط برای آزادی بوده است و آزادی را از برای آزادی میخواهند لا غیر و درباره این شخص هیچ ملاحظه و نظری در کار نیست و انصافاً هم در ازای خدمات و سد مات چنین شخصی که از همه چیز خود در مقام آزادی و استقلال مملکت میگذرد دیگر هیچ چیزی نیست که مقابله بکند که شخص بگوید

فلان چیز در مقابل زحمات ایشان جرائی و یاداشی است مگر اینکه بگوئیم آزاد بخواه است و آزادی میخواهد برای غیر و آزادی را دوست دارد برای نوع انسانی و خودش را بزحمات می اندازد و صدمه میدهد برای آنکه تحصیل آزادی برای ملت بکنده هر کس نسبتی بر علیه ایشان بدهد همه میدانیم که کذب محض است و ایشان هیچ نظری جز آزادی در نظر ندارند و در موضوع آقای سردار محبی هم همانطوریکه در خلاصه عریضه شان هست اول کسی هستند که رفتند بجنک محمد علی میرزا در طرف ما زنده مان و همه قسم در این جنگها فتوحات بی دریغی نمودند در جنک پارشید السلطان و در سواد کوه و در جاهای دیگر امتحانات خود را داده اند لکن در این اواخر همانطور که گفته اند بواسطه خیانت های بعضی اشخاص خائن این واقعه اخیر رخ داد امیدواریم که از طرف هیئت دولت همه قسم مساعدت و همراهی بایشان بشود تا بهمت اولیای امور و شیعات خودشان همه قسم جبران گذشته را بکنند و مجدداً خبر یک فتح عظیمه بنا برسد (اغلب تصدیق کردند)

دکتر اسمعیل خان - از حیسانی که از طرف نمایندگان نسبت بخدمتگداری آقایان سردار اسعد و ایل جلیل بختیاری عموماً و درباره آقای سردار محبی خصوصاً میشود جای خیلی خوشوقتی است و اسباب تشویق خدمتگزاران مشروطه است باین واسطه بنده عقیدهام این است که اگر سایر آقایان نمایندگان در این حسیات شریک هستند تقاضا میکنم که اظهاری از طرف مجلس بهیئت دولت بشود که بتقاضای آقای سردار محبی مساعدت و همراهی بشود (تصدیق کردند)

رئیس - همینطور اقدام میشود - یک جزء دستور امروز انتخاب هیئت رئیسه است .

سلیمان میرزا - انتخاب هیئت رئیسه آنوقتیکه جزء دستور شد وقت جلسه را هم در ساعت دو قرارداد بودند بواسطه انتظار معرفی هیئت وزراء و قمتان بآخر رسید اگر آقایان نمایندگان موافقت داشته باشند تقاضا میکنم این انتخاب را برای روز شنبه بگذارید .

رئیس - چون جزء دستور بوده باید رأی بگیریم - آقایانیکه موافقت دارند که انتخاب هیئت رئیسه باشد برای روز شنبه قیام نمایند (اکثر قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد - روز شنبه سه ساعت بغروب مانده دستور تجدید انتخاب هیئت رئیسه - کمیسیونها - و شعبات خواهد بود .

جلسه ۳۳۶
صورت مشروح روز شنبه سیم شهر ذی الحجه الحرام ۱۳۲۹

رئیس - (آقای مؤتمن الملک) دو ساعت و نیم قبل از غروب آفتاب بجای خود جلوس نمودند و پس از ده دقیقه مجلس افتتاح شد .
صورت مجلس روز چهار شنبه سلخ را آقای آقا میرزا رضا خان نائینی قرائت نمودند .
غائبین جلسه قبل بدون اجازه .

آقایان آقا میرزا ابراهیم خان - حاج آقا - حاج امام جمعه - رکن الممالک فرزانه مریم آقای آقا سید محمد باقر ادیب - آقایانیکه از وقت معقر تاخیر نموده اند دکتر امیرخان - آقا میرزا ابراهیم قمی یکساعت و نیم میرزا یانس یکساعت و چهل دقیقه معزز الملک یکساعت آقای کاشف ۳۵ دقیقه آقای طباطبائی یکساعت .

رئیس - در صورت مجلس ملاحظاتی هست (ملاحظاتی نیست)

صورت مجلس تصویب شد دستور امروز انتخاب هیئت رئیسه است اول شروع میکنیم بانتخاب رئیس در این وقت شروع بانتخاب رئیس شده و آقای حاج میرزا رضاخان برای نظارت در استخراج آراء شروع باستقراع نموده و آقایان آقا محمد و حاج سید ابراهیم و نجم آبادی را بحکم فرعه تعیین و آراء را بطریق ذیل استخراج نمودند مهره تقنینیه و اوراق رأی هریک (۶۳) آقای مؤتمن الملک با اکثریت (۵۱) رأی آقای ذکاء الملک با ده رأی آقای حسنعلی خان یک رأی ورقه سفید یک عدد .

رئیس - گمان نمیکنم لازم باشد که اعلام کنم که خود بنده باین افتخار نائل شدم . (تصنیق کردند)

رئیس - انتخاب یک نفر نایب رئیس .

معمین السلطنه - آقایان مستحضرند نظریات این بنده در موقع مذاکره امتداد مجلس بر آقایان شده ملت که عقیده بامتداد نداشتم ولی در همان وقت بنده عرض کردم که چنانچه اکثریت مجلس امتداد را تصویب کند بنده هم تبعیت میکنم و در مجلس حاضر خواهم شد ولی پیش از این نخواهد بود و بهیمن جهت بود که در ۲۴ ذیقعد استعفاى خودم را از نیابت ریاست کتباً خدمت آقای رئیس عرض کرده بودم و حالا هم از آقایان خواهش می کنم که بنده را بهیچ سمتی در هیئت رئیسه انتخاب نفرمایند انتخاب فردی است .
شروع بانتخاب نایب رئیس شده و آقایان نظار سابقه آراء ذیل را استخراج کردند

مهره تقنینیه (۶۶) اوراق رأی نیز (۶۶) ذکاء الملک ۵۹ رأی حاج سید نصرالله ۶ رأی ورقه سفید یکی
رئیس آقای ذکاء الملک بسمت نیابت ریاست با اکثریت ۹۵ رأی انتخاب شدند انتخاب نایب رئیس دیگر (تبریک گفتند)

شروع بانتخاب نایب رئیس دیگر شده هیئت نظار سابقه آراء ذیل را بترتیب سابق استخراج نمودند مهره تقنینیه (۶۸) اوراق رأی (۶۸) آقای حاج سید نصرالله (۴۱) رأی آقای متین السلطنه (۲۳) رأی آقای معزز الملک (۳) رأی ورقه سفید یک عدد

رئیس آقای حاج سید نصرالله بسمت نیابت ریاست با اکثریت (۴۱) رأی از (۶۸) نفر نمایندگان حاضر انتخاب شدند انتخاب چهار نفر منشی بانتخاب جمعی بطریق فوق اخذ رأی شده و هیئت نظار سابقه اوراق رأی را بطور ذیل احصاء نمودند مهره تقنینیه (۶۸) اوراق رأی ۶۸

رئیس - در خارج استخراج خواهد شد عیالنا تعیین شمبات میشود هر شنبه (۱۱) نفر باستانی ۴ شنبه اول که هر کدام ۱۳ نفر است

شعبه اولی

آقای طباطبائی - صدر العلماء خراسانی .

فرزانه - حاج شیخ اسدالله - رکن الممالک . آقا سید محمد رضای همدانی . معین الرهايا . آقا عبدالعزیز . بروجردی . حسنعلی خان آقا محمد بروجردی . عزالمالك . ضیاء الملك

شعبه دوم

حاج امام جمعه - انتظام الحکماء . حاج سید ابراهیم . دکتر حاج رضا خان . آقا میرزا احمد خان شیبانی . سلیمان میرزا . دکتر علی خان . فهیم الملك . نجم آبادی . دکتر لقمان . دهخدا آقا شیخ ابراهیم زنجانی

شعبه سوم

مدعل الدوله - آقا میرزا علی اصفهانی . ابوالقاسم میرزا . حاج سید نصرالله . آقا شیخعلی شیرازی . افتخار الواعظین . محمد هاشم میرزا . حاج وکیل الرعايا . ارباب کبیر و حاج عزالمالك . ادیب التجار . دکتر اسمعیل خان

شعبه چهارم

حاج میرزا رضاخان . اعتصام الملك . آقا سید محمد رضای مساوات . عزیزاده . نیر السلطان وحید الملك . هشتودی . میرزا رضای مستوفی حاج شیخ رئیس . مومن الملك منتصر السلطان آقا میرزا ابراهیم قلی

شعبه پنجم

میرزا یانس . شریف العلماء . شیخ غلامحسین دکتر حیدر میرزا . سید حسن مدرس . سید حسین کزازی . دمخوارقانی . کاشف . نجات معزز الملك ناصر الاسلام . اسان الحکماء

شعبه ششم

متین السلطنه . آقا میرزا داود خان . آقا میرزا احمد قزوینی . آقا سید حسین اردبیلی . آقا سید جلیل . آقا شیخ محمد خبابانی . معتمد التجار سیدالاطباء . بهجت . دکتر امیرخان . آقا میرزا رضاخان . ذکاء الملك

رئیس - چند نفر بمیاند که از شعبه اول به ترتیب علاوه میشود

شعبه اول حاج آقا شعبه دوم آقا میرزا قاسمخان

شعبه سوم لواء الدوله شعبه چهارم حاج شیخمی خراسانی بعد از تنفس انتخاب هیئت مباشرت و کمیسیونها در این موقع تنفس شده و بعد از تنفس جلسه در تحت ریاست آقای ذکاء الملك نایب رئیس تشکیل شد .

نایب رئیس - آقایان آقا میرزا رضا خان یا اکثریت (۶۶) رای حاج میرزا رضاخان با اکثریت (۶۴) رای آقا میرزا قاسمخان با اکثریت (۴۸) رای بسمت منشی منتخب شدند برای یکفر دیگر اکثریت حاصل نشد و یک نفر دیگر که باقی است در جلسه دیگر انتخاب خواهد شد حالا ۳ نفره با مشربین را انتخاب خواهیم کرد با انتخاب جمعی شروع باید رای شده و بطریق ذیل استخراج آراء گردید مهره تقشیه و مده آراء (۶۷) آقای

ارباب کبیر و با اکثریت (۵۴) رای آقای دکتر حاج رضاخان با اکثریت (۴۲) رای آقای اعتصام الملك یا (۳۶) رای آقای شیبانی یا (۲۳) رای آقای معین الرعايا یا (۱۸) رای میرزا یانس یا (۱۴) رای آقایان حاج عزالمالك و دکتر لقمان هر يك با (۴) رای آقای کاشف یا (۱) رای

نایب رئیس آقای ارباب کبیر و با اکثریت (۵۴) رای و آقای دکتر حاج رضا خان با اکثریت (۴۲) رای و آقای اعتصام الملك با اکثریت (۳۶) رای بسمت مباشرین انتخاب شدند ارباب کبیر و بنده عرضی داشتیم

نایب رئیس - بفرمائید

ارباب کبیر و - بنده خیلی از این انتخاب و از این حسن نظر نمایندگان متشکر و ولی قبل از وقت به آقای رئیس عرض کرده بودم که قبول نخواهم کرد و یک دلیل اینکه استعفاي بنده باید قبول شود و باید مجبوراً عرض کنم بنده در اوایل که داخل این خدمت شده بودم با اتفاق آراء انتخاب میشدم حالا هر دفعه که انتخاب میشوم از عده آراء کاسته میشود میترسم يك دوره دیگر هم که خدمت کنم بگلی همه مخالف شوند با نتیجه بنده قبول نمیکنم

نایب رئیس - اگر چه بنده اعتقاد ندارم اظهاراتی که آقای ارباب کبیر و بفرمایند منظور باشد ولی عیالنا در این باب مذاکره نخواهم کرد و امیدواریم آقای ارباب هم از نیت خود صرف نظر فرمایند (گفتند صحیح است)

ارباب کبیر و - خیر قبول نخواهم کرد .

نایب رئیس - انتخاب کمیسیونها میباید برای جلسه دیگر جمعی از آقایان تقاضا کرده اند که رایورث کمیسیون بودجه راجع بورته مرحوم میرزا اسدالله خان در این جلسه رای گرفته شود مخالفی هست در این باب ؟

افتخار الواعظین - بنده برای اینکه خودم مطلع باشم و تکلیف برای دادم معلوم باشد و هم چنین سایر آقایان مسبوق باشند از آقای مغیر کمیسیون بودجه شوال میکنم که توضیح بدهند که ورته اسدالله خان چه اشخاصی هستند و در کجا هستند و اسدالله خان کی کشته شده است که نمایندگان تکلیف خودشان را برای رای دادن بدانند .

حاج عزالمالك کبیر - مرحوم میرزا اسدالله خان همشیره زاده مرحوم میرزا جهانگیر خان است و اول کسی است که در بیاردمان مجلس شهید شد البته آقایان همه تصدیق خواهند فرمود که این مبلغی که کمیسیون تصویب نموده در حق ورته او زیاد نیست و باید همه نوع رعایت در باره وراثت آن مرحوم بشود .

نایب رئیس - مخالفی نیست که در این جلسه رای بگیری (اظهاری نشد) دراصل مطلب مخالفی هست (گفتند يك مرتبه رایورث کمیسیون بودجه خوانده شود) (ببابت ذیل قرائت شد)

ماده ۳ - مبلغ سی تومان شرح ذیل بصورت مرحوم میرزا اسدالله خان مقبول داده میشود .

اول - ۴ نفر همشیره های آن مرحوم و والد او از فرار سه تومان یازده تومان .

دوم - میرزا اسمعیل خان پدر آن مرحوم هشت تومان .

نایب رئیس - مخالفی نیست که در این جلسه رای بگیری (اظهاری نشد) دراصل مطلب مخالفی هست (گفتند يك مرتبه رایورث کمیسیون بودجه خوانده شود) (ببابت ذیل قرائت شد)

ماده ۳ - مبلغ سی تومان شرح ذیل بصورت مرحوم میرزا اسدالله خان مقبول داده میشود .

اول - ۴ نفر همشیره های آن مرحوم و والد او از فرار سه تومان یازده تومان .

دوم - میرزا اسمعیل خان پدر آن مرحوم هشت تومان .

سوم - میرزا عبدالله خان برادر آن مرحوم هفت تومان .

نایب رئیس - مخالفی هست .

حاج عزالمالك - اشتباه شده است ۴ نفر همشیره است و یک نفر عیال .

حاج وکیل الرعايا - عرض بنده این بود که مفید بشود سالیانه است یا ماهانه همچو معلوم میشود که سالیانه است و رعیده کمیسیون هم این بوده است یا شاید مغیر کمیسیون در آن سهوی کرده اند توضیحات بدهند مجلس چطور باید رای بدهد .

حاج عزالمالك - سهوی نشده است و کمیسیون ماهی سی تومان رای داده است چنانچه عقیده آقای حاج وکیل الرعايا این است که سالیانه سیصد و شصت تومان نوشته شود ضرر ندارد و فرقی نمیکند .

حاج شیخعلی خراسانی - در ضمن یکی از این لوابح باین عبارت نوشته میرزا اسدالله خان عه زاده جهانگیر خان ۲۳ تومان در این جامبنویسد سی تومان در ماده (۶) آن لایحه مینویسد بیست و سه تومان آیا این همان لایحه است یا غیر از اوست بنده باید بدانم در یکی بیست و سه تومان و در یکی سی تومان که میشود .

حاج عزالمالك - آقای حاج شیخعلی که خودشان عضو کمیسیون بودجه هستند گمان نمیکنم که این طور اشتباه بکنند باید بدانند اولاً بنده ماده شش را استرداد کردم و این مطلب گفته شده است لازم به تکرار نبود کمیسیون سی تومان رای داده است و پیشنهاد وزیر چهل تومان بوده است البته آقایان رایورث کمیسیون رای خواهند داد

نایب رئیس - آقای آقا میرزا داود خان فرمایشی دارید ؟

آقامیرزا داود خان - میخواهم عرض کنم که لفظ مادام الحیوة نوشته شود .

افتخار الواعظین - حقوق سالیانه برای اشخاص خوب است که بتوانند معاش خودشان را اداره کنند و بعداً در آخر سال این حقوق را بگیرند ولی برای اشخاصی که این حقوق برای قوت یومیه آن ها است نباید سالیانه بآن ها داده شود بنده این را صحیح میدانم باید همان ماهانه ماهی سی تومان برای آن ها تصویب شود و ماهیانه بآن ها داده شود .

نایب رئیس - آقای مغیر قبول کردند که سالیانه نوشته شود در این صورت باید پیشنهاد نمایم که ماهیانه داده شود رایورث مجدداً خوانده میشود مجدداً خوانده شد .

آقامیرزا قاسم خان - در رایورث صحیح نوشته شده است و والده است نه عیال و چون بنده اطلاع کامل دارم عرض میکنم که والده است و عیال نداشته است .

نایب رئیس - اصلاحی آقای میرزا داودخان پیشنهاد کرده اند قرائت میشود .

(ببابت ذیل قرائت شد) - بنده پیشنهاد میکنم که خیر مادام الحیوة در آراء ماده افزوده شود

نایب رئیس - کمیسیون چه میگوید ؟

حاج عزالمالك - قبول میکنم ضرر ندارد .

نایب رئیس - رای میکنیم در این رایورث بودجه بطوریکه خوانده شد با این اصلاحی که آقای مغیر قبول کردند و تبدیل لفظ عیال بوالده کسانی که تصویب میکنند ورته سفید خواهند داد (شروع) باخذ اوراق رای گردید و آقای حاج میرزا داود خان بعد ذیل شماره نمودند .

ورقه سفید علامت قبول ۴۸ بلا اسم (بیچ) .

نایب رئیس - با اکثریت چهل و هشت رای از هفتاد نفر نمایندگان حاضر تصویب شد . دستور سه شنبه ششم بقیه انتخاب هیئت ورته یعنی یک نفر منشی - شورده بقیه قانون شرکت ۲ - چند فقره رایورث کمیسیون بودجه .

ادیب التجار - بجهة تکمیل کابینه کمیسیون از جانب نمایندگان محترم با حضور حضرت رئیس هفت نفر منتخب شونده که برونه مطالبه کنند از آقای رئیس الوزراء که زود تر سایر اعضاء کابینه را معین نموده معرفی شوند امروز خیلی منتظر بودیم که باقی کابینه در مجلس شورای ملی معرفی شود چون این فقره خیلی اهمیت دارد لهذا بنده تقاضا میکنم از مقام ریاست مجلس شورای ملی که تأکید فرمایند که آن هفت نفر همین حالا برونه و تکمیل کابینه را بخواهند بلکه انشاء الله در دوره شنبه در مجلس معرفی بشوند .

معزز الملك - اگر چه در این کمیسیون که انتخاب شد بود در مجلس خصوصی انتخاب شده بود و نمیدانم مناسب بود که در اینجا مذاکره شود یا نه ولی عالی حال کمیسیونیکه مأمور شد از طرف مجلس برود خدمت آقای رئیس الوزراء خواهش تکمیل و رفع بجران کابینه را بکنند برپروز و دیروز خدمتشان شرفیاب شدند ولی بواسطه کسالتی که آقای رئیس الوزراء داشتند و مریض بودند با نتیجه تا با امروز موفق نشدند که بیایند مجلس بقیه وزرا را معرفی نمایند لکن کمیسیونها یکجا مأمور شده بود برای اینکار نظرات مجلس را در باب کابینه و خانه دادن بجران کابینه بعرض آقای رئیس الوزراء رسانند و ایشان هم حاضر شدند که بقیه کابینه را تکمیل بکنند اینک تأخیر افتاده است فقط بواسطه کسالت مزاج شخص خودشان بوده است .

نایب رئیس - مذاکرات در این باب دیگر لازم نیست .

آقامیرزا احمد - مدتی است قانون انتخابات از مجلس شورای ملی گذشته و ما منتظر بودیم شروع بانخابات بشود چه در خارج چه در مرکز خصوصاً در مرکز خیلی سرعت انتخاب بکنند و معلوم می شود هنوز خبری نیست و اگر عمر بجران کابینه بوده است بر حسب آن رقومه رئیس الوزراء و زرائبکه هستند حق مداخله در کار سایر وزارتخانها دارند خوب است از طرف هیئت رئیس تأکید بشود که زودتر شروع بانخابات بشود اگر مجلس مقدس تقاضای بنده را در این خصوص رای میدهند این کمیسیون که معین شده است در این خصوص هم تأکیدی بکنند .

نایب رئیس - البته در این باب مخالفی نیست .

سلیمان میرزا - بنده اهم مطالب را آسودگی و راحتی اهالی میدانم که آن عمل نان است هیچ

معلوم نیست که چرا وضع نان در این شهر اینطور است مردم و زحمت کشهای اینجا بده از آنکه هزار زحمت و مرارت دو هزار اگر پیدا بکنند باید ۲۴ ساعت وقتشان را صرف خریدن نان بنمایند آنوقت هم چه نمانی که هیچ خوردنی نیست در صورتی که دولت روزی یکصد و پنجاه خروار گندم پاك کرده میدهد و متحمل زحمت و خسارت میشود پس چه میشود این صد و پنجاه خروار گندم پاك کرده در صورتیکه در این دوره سال گندم باین خوبی بنانوا داده نشده است چندی پیش هم عرض کردم در این نانها همه چیز هست غیر از گندم دولت گندم می دهد به جهت رفاهیت مردم که مردم آسوده باشند از یکطرف در این روزهای کوتاه با هزار خون جگر با دو هزار آه و ناله دو قران پیدا میکنند باید بیست و چهار ساعت دیگر هم برای تحصیل نان برونه خوب است در این باب اقدامی بکنند حالا که سه نفر وزیر هستند و میتوانند مداخله در امور وزارتخانهها بکنند بیاورند اینکار هم راجع بحکومت طهران است در صورتیکه خود حکومت پاك صد و پنجاه خروار گندم برامیدد خود حکومت خوب است در این باب رسیدگی نماید و بیشتر در امر نان توقف بکنند و در این فقره اسباب راحتی عموم مردم است بنا بر این تقاضا میکنم که آن کمیسیون نان قدری بر جدیت خودشان بیفزایند که اصلاح اینکار شود و اگر موافق هم دارند در مجلس علناً بگویند تا مردم بدانند ما هم بدانیم يك اصلاحی از برای این مردم بدیخت بیچاره فلک زده بشود و اگر مانعی ندارند این مردم بدیخت بیچاره را راحت کنند .

نایب رئیس - خواهش و تمنا میکنم از آن کمیسیون که چندی قبل از برای رسیدگی نامر نان معین شد قدری اهتمام فرمایند و اگر هم لازم است رایورثی در این باب بدهند .

محمد هاشم میرزا - چون بنده جزء کمیسیون نان هستم خلاصه این کار را عرض میکنم چندین جلسه در وزارت داخله با حضور معاون وزارت مالیه و حکومت طهران مصطفی قلیخان مذاکرات زیاد شده است نتیجه آنرا فردا بعرض مجلس خواهم رسانید دولت کمال مساعدت را کرده است گندم هم داده است و حکومت هم کمال همراهی را دارد و دولت روزی صد و پنجاه خروار گندم میدهد و دوازده دکان خبازی هم باز کرده است آنچه ممکن بوده است اقدام کرده و در این مسئله کوتاهی نکرده است بعد از تقدیم رایورث اگر اشکالاتی داشته باشند بنده حاضرم و جواب عرض خواهم کرد .

متین السلطنه - بنده هم در باب نان میخواستم عرض بکنم حالا که گفتند رایورث میدهم تأمل میکنم که بلکه هر چه زودتر رایورث این مسئله را بدهند .

کاشف - چون بنده هم در کمیسیون نان هستم عرض میکنم اینکه میفرمایند فردا نتایج را بعرض مجلس میرسانم شاید فردا جلسه نداشته باشیم البته تا روز سه شنبه رایورث داده خواهد شد البته آقایان بخوبی مستحضرنند که مواج زیاد است در مسئله نان و کمیسیون هم از طرف مجلس که اجازه ندارد جلوی مواج را بگیرد و به ما از آنکه رایورث داده شد البته آقایان اقدام خواهند فرمود در این باب و انشاء الله این مسئله

نایب رئیس - اینجا که نوشته است استعفاي بنده قبول نشده است بجهت بنده استعفا دادم میدانم چرا نوشته است قبول نشد .

نایب رئیس - ملاحظاتی دیگری هست اظهاری نشد .

نایب رئیس - صورت مجلس تصویب شد دستور امروز انتخاب یک نفر منشی کمیسیونها و چند فقره رایورث کمیسیون بودجه و بقیه قانون شرکتها است ولی قانون شرکتها رایورثش از کمیسیون نرسیده است بنا بر این امروز در آن قانون نمیتوانیم مذاکره بکنیم حالا شروع میکنیم بان انتخاب يك نفر منشی .

حاج عزالمالك - در جلسه گذشته بعضی از آقایان نمایندگان بنده را در جزومنتهیان نوشته بودند لازم بود عرض کنم که بنده نمیتوانم این شغل را قبول کنم خوب است آقایان کاندیدای دیگری در نظر داشته باشند و يك نفر دیگر را بپرسند .

نایب رئیس - شروع میکنم بان انتخاب يك نفر منشی آراء و مبرهای تقشیه اخذ و آقای میرزا قاسمخان یا آقایان حاج سید ابراهیم و نجم آبادی و آقای محمد بروجردی که در جلسه سابق برای نظارت در استخراج آراء معین شده بودند بطور ذیل آراء را استخراج کردند عده اوراق رای و مبرهای تقشیه هر يك (۵۵) آقا میرزا علی اصفهانی یا (۲۱) رای آقای فهیم الملك یا (۱۴) رای آقای حاج عزالمالك یا (۱۳) رای آقای عزالمالك یا چهار رای آقای معزز الملك و شیبانی هر يك يك رای ورته سفید بلا اسم یکی .

نایب رئیس - اکثریت پیدا نشد چون

اصلاح خواهد شد .

نایب رئیس - بر حسب خواهش بعضی از آقایان خواهش میکنم که وقتیکه بیرون تشریف میرند چند دقیقه در اطاق تنفس تشریف داشته باشند (مجلس يك ساعت از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۳۳۷۴

صورت مشروح روز سه شنبه ششم شهر ذیحجه الحرام ۱۳۲۶

نایب رئیس (آقای ذکاء الملك) دو ساعت و ربع کم قبل از غروب بتمام ریاست جلوس نمودند و پس از یک ربع مجلس رسماً افتتاح شد . صورت مجلس روز شنبه را آقای آقا میرزا رضا خان قرائت نمود فائزین جلسه قبل بسدون اجازه آقایان میرزا ابراهیم خان حاج امام جمعه حاج آقا فرزانه یا اجازه آقایان حاج سید نصرالله آقا شیخ رضا مریض آقا سید محمد یاقرب ادیب آقایانیکه از وقت مقرر تاخیر کردند دکتر امیرخان دو ساعت شیخعلی شیرازی یکساعت و بیست دقیقه میرزا محمد نجات یکساعت معزز الملك . میرزا علی اکبر خان هر يك چهل دقیقه حاج وکیل الرعايا نیم ساعت .

محمد هاشم میرزا - چون آن کمیسیون در جلسه خصوصی معین شده بود آقای معزز الملك هم آن روزیکه مذاکره کردند خودشان ملتفت شدند و گفتند در اطاق تنفس بوده است خوب است همانطور نوشته شود .

ارباب کبیر و - اینجا که نوشته است استعفاي بنده قبول نشده است بجهت بنده استعفا دادم میدانم چرا نوشته است قبول نشد .

نایب رئیس - ملاحظاتی دیگری هست اظهاری نشد .

نایب رئیس - صورت مجلس تصویب شد دستور امروز انتخاب یک نفر منشی کمیسیونها و چند فقره رایورث کمیسیون بودجه و بقیه قانون شرکتها است ولی قانون شرکتها رایورثش از کمیسیون نرسیده است بنا بر این امروز در آن قانون نمیتوانیم مذاکره بکنیم حالا شروع میکنیم بان انتخاب يك نفر منشی .

حاج عزالمالك - در جلسه گذشته بعضی از آقایان نمایندگان بنده را در جزومنتهیان نوشته بودند لازم بود عرض کنم که بنده نمیتوانم این شغل را قبول کنم خوب است آقایان کاندیدای دیگری در نظر داشته باشند و يك نفر دیگر را بپرسند .

نایب رئیس - شروع میکنم بان انتخاب يك نفر منشی آراء و مبرهای تقشیه اخذ و آقای میرزا قاسمخان یا آقایان حاج سید ابراهیم و نجم آبادی و آقای محمد بروجردی که در جلسه سابق برای نظارت در استخراج آراء معین شده بودند بطور ذیل آراء را استخراج کردند عده اوراق رای و مبرهای تقشیه هر يك (۵۵) آقا میرزا علی اصفهانی یا (۲۱) رای آقای فهیم الملك یا (۱۴) رای آقای حاج عزالمالك یا چهار رای آقای معزز الملك و شیبانی هر يك يك رای ورته سفید بلا اسم یکی .

نایب رئیس - اکثریت پیدا نشد چون

ارباب کبیر و - اینجا که نوشته است استعفاي بنده قبول نشده است بجهت بنده استعفا دادم میدانم چرا نوشته است قبول نشد .

نایب رئیس - ملاحظاتی دیگری هست اظهاری نشد .

نایب رئیس - صورت مجلس تصویب شد دستور امروز انتخاب یک نفر منشی کمیسیونها و چند فقره رایورث کمیسیون بودجه و بقیه قانون شرکتها است ولی قانون شرکتها رایورثش از کمیسیون نرسیده است بنا بر این امروز در آن قانون نمیتوانیم مذاکره بکنیم حالا شروع میکنیم بان انتخاب يك نفر منشی .

حاج عزالمالك - در جلسه گذشته بعضی از آقایان نمایندگان بنده را در جزومنتهیان نوشته بودند لازم بود عرض کنم که بنده نمیتوانم این شغل را قبول کنم خوب است آقایان کاندیدای دیگری در نظر داشته باشند و يك نفر دیگر را بپرسند .

نایب رئیس - شروع میکنم بان انتخاب يك نفر منشی آراء و مبرهای تقشیه اخذ و آقای میرزا قاسمخان یا آقایان حاج سید ابراهیم و نجم آبادی و آقای محمد بروجردی که در جلسه سابق برای نظارت در استخراج آراء معین شده بودند بطور ذیل آراء را استخراج کردند عده اوراق رای و مبرهای تقشیه هر يك (۵۵) آقا میرزا علی اصفهانی یا (۲۱) رای آقای فهیم الملك یا (۱۴) رای آقای حاج عزالمالك یا چهار رای آقای معزز الملك و شیبانی هر يك يك رای ورته سفید بلا اسم یکی .

نایب رئیس - اکثریت پیدا نشد چون

ارباب کبیر و - اینجا که نوشته است استعفاي بنده قبول نشده است بجهت بنده استعفا دادم میدانم چرا نوشته است قبول نشد .

نایب رئیس - ملاحظاتی دیگری هست اظهاری نشد .

نایب رئیس - صورت مجلس تصویب شد دستور امروز انتخاب یک نفر منشی کمیسیونها و چند فقره رایورث کمیسیون بودجه و بقیه قانون شرکتها است ولی قانون شرکتها رایورثش از کمیسیون نرسیده است بنا بر این امروز در آن قانون نمیتوانیم مذاکره بکنیم حالا شروع میکنیم بان انتخاب يك نفر منشی .

حاج عزالمالك - در جلسه گذشته بعضی از آقایان نمایندگان بنده را در جزومنتهیان نوشته بودند لازم بود عرض کنم که بنده نمیتوانم این شغل را قبول کنم خوب است آقایان کاندیدای دیگری در نظر داشته باشند و يك نفر دیگر را بپرسند .

نایب رئیس - شروع میکنم بان انتخاب يك نفر منشی آراء و مبرهای تقشیه اخذ و آقای میرزا قاسمخان یا آقایان حاج سید ابراهیم و نجم آبادی و آقای محمد بروجردی که در جلسه سابق برای نظارت در استخراج آراء معین شده بودند بطور ذیل آراء را استخراج کردند عده اوراق رای و مبرهای تقشیه هر يك (۵۵) آقا میرزا علی اصفهانی یا (۲۱) رای آقای فهیم الملك یا (۱۴) رای آقای حاج عزالمالك یا چهار رای آقای معزز الملك و شیبانی هر يك يك رای ورته سفید بلا اسم یکی .

نایب رئیس - اکثریت پیدا نشد چون

ارباب کبیر و - اینجا که نوشته است استعفاي بنده قبول نشده است بجهت بنده استعفا دادم میدانم چرا نوشته است قبول نشد .

نایب رئیس - ملاحظاتی دیگری هست اظهاری نشد .

نایب رئیس - صورت مجلس تصویب شد دستور امروز انتخاب یک نفر منشی کمیسیونها و چند فقره رایورث کمیسیون بودجه و بقیه قانون شرکتها است ولی قانون شرکتها رایورثش از کمیسیون نرسیده است بنا بر این امروز در آن قانون نمیتوانیم مذاکره بکنیم حالا شروع میکنیم بان انتخاب يك نفر منشی .

حاج عزالمالك - در جلسه گذشته بعضی از آقایان نمایندگان بنده را در جزومنتهیان نوشته بودند لازم بود عرض کنم که بنده نمیتوانم این شغل را قبول کنم خوب است آقایان کاندیدای دیگری در نظر داشته باشند و يك نفر دیگر را بپرسند .

نایب رئیس - شروع میکنم بان انتخاب يك نفر منشی آراء و مبرهای تقشیه اخذ و آقای میرزا قاسمخان یا آقایان حاج سید ابراهیم و نجم آبادی و آقای محمد بروجردی که در جلسه سابق برای نظارت در استخراج آراء معین شده بودند بطور ذیل آراء را استخراج کردند عده اوراق رای و مبرهای تقشیه هر يك (۵۵) آقا میرزا علی اصفهانی یا (۲۱) رای آقای فهیم الملك یا (۱۴) رای آقای حاج عزالمالك یا چهار رای آقای معزز الملك و شیبانی هر يك يك رای ورته سفید بلا اسم یکی .

نایب رئیس - اکثریت پیدا نشد چون

نایب رئیس - اکثریت پیدا نشد چون

امروز کار زیادی در دستور نداریم خوب است تجدید بکنیم که کار انتخاب راجعه دیگر ببنادیم اگر مخالفی نیست تجدید میکنیم (گفتند صحیح است) مجدداً آخذاری شد و مه‌های تقشبه و اوران هریک به (۵۶) احصاء شد.

آقای میرزا رضاخان آقای فهیم‌الملک با (۲۷) رای آقا میرزا علی اصفهانی با (۲۳) رای حاج عزالمالک با (۳) رای آقای عزالمالک با (۲) رای آقای منین‌السلطنه بایک رای ورقه سفیدی (۲۷) رای سمت منشی گری انتخاب شدند چون دفعه سیم است اکثریت نسبی کافی است رایورت کمیسیون بودجه خوانده میشود.

رایورت فوق‌الذکر تا آخر ماده اول بطریق ذیل خوانده شد

چند فقره رایورت کمیسیون بودجه چون ممکن است در این دوره تقشبه ملاحظه و مذاکره در فرد فرد آن نشود بطور مادد بندی تقدیم میشود تا تکلیف در ردو قبول معلوم گردد.

ماده (۱) مبلغ پنجاه تومان علاوه بر تخفیف دستور العمل سابق بصنف صباغ و مبلغ هفت تومان بصنف چیت ساز تم تخفیف داده میشود.

حاج شیخعلی خراسانی - این رایورت متناسب نیست و مخلوط است بواسطه اینکه بعضی تصویب حقوق است بعضی تخفیف مالیاتی است هر مادهاش يك حکمی دارد اگر ما این را مثل لایحه بخوایم بگذرانیم هر ماده از آن را يك عده رای خواهند داد و شاید عده رای نداشته باشند و در موقع اخذ رای کلی این لایحه رد شود و این نظریه کمیسیون در اینجا کرده بود که اینها را تمام در يك رایورت پیشنهاد کرده بود برای این بود که دوره تقشبه باخر رسیده بود و می‌ترسیدیم نتوانیم با آنها رای بگیریم لکن حالا که مجلس ممتد شد عقیده بنده اینست که فعلاً با انتخاب کمیسیون بپردازیم و این لایحه بر گردد بکمیسیون بودجه و تجدید نظر در آن بشود و بطوری بیاید که بتواند از مجلس بگذرد یعنی مخلوط نباشد که يك ماده او تخفیف باشد و یکماده او تصویب باشد.

نایب رئیس - سابقاً هم این مسئله مذاکره شد کلاً بنا نیست بر اینکه يك چیزی که بکمیسیون بیاید بگذرد چه مفرداً باشد چه در ضمن يك لایحه مخصوصی بیاید بمجلس حالا این مثل يك لایحه قانونی است که دارای مواد چندی است مثل تمام لوایح قانونی بعضی از آقایان بعضی از مواد را تصویب میکنند و بعضی رد ولی من حیث المجموع برای میدهند یا رد خواهند کرد این را نباید ایراد کرد که مخلوط و مربوط بهم نیست.

بهجت - بنده تأیید میکنم مخالفت آقای شیخ علی را بجهة اینکه نقطه نظر اینست که اشخاصیکه در آخر با ورقه در یکماده رای میدهند عین همان اشخاصی باشند که در همانماده بقیام و نمود رای میدهند و ممکن است مجموع رای دهندگان بالاخره بر کلبه این لایحه رای ندهند یعنی يك لایحه که مشتمل است بر ده دوازده ماده ممکنست در هریک ماده يك عده رای بدهند و

يك عده دیگر رای ندهند و آن وقت در آخر که باورقه رای میدهند ممکن است در تمام آنها رای بدهند اکثریت حاصل نشود اینست که اگر میخواهند در هریک از مواد باورقه رای بگیرند بنده مخالف نیستم ولی اگر بخواهند در مواد بقیام نمود رای بگیرند و در کلبه آن باورقه بنده مخالف هستم و بر خلاف نظام نامه داخلی میدانم.

نایب رئیس - خوب است این مسئله را دیگر مکرر نکنیم برخلاف نظام نامه داخلی نیست هر لایحه شامل موادی هست و این هم مثل سایر لوایح است منتهی لایحه کمیسیون بودجه این است اگر بودجه مسکلتی نباید چه خواهیم کرد البته همینطور رای گرفته میشود حالا این هم لایحه است بعضی از مواد آن را بعضی رای میدهند بعضی رای نمیدهند آنوادى را که رای ندادیم ورد شد که خارج میشود از این لایحه و ما همی میدانم و در آخر يك رای باورقه خواهیم گرفت آنوقت اگر رد شد که رد شده است و اگر تصویب شد که همان مواد باقی مانده تصویب شده است.

آقا سید حسین اردبیلی - این یکدفعه دیگر هم مطرح شد بنده هم عرض کردم مطلب همان است که آقای حاج شیخعلی فرمودند بنده این را يك لایحه نمیدانم بلکه چند لایحه است که مربوط بهم نیست یعنی اگر کرده ماده است باید گفت که ده لایحه است بجهة اینکه فرق نمیکند لایحه کمیسیون بودجه هم که باشد باید مقامشان را دید و ملاحظه کرد و اینجا هریک از مواد این يك موضوع علیحده است و نمیشود موادش را رای بگیرند و بعد در کلبه رای گرفته شود و بنده این را خیلی می‌مشق بینم گمان میکنم اگر کمیسیون این را تجزیه کند که در موضوع هریک از اینها علیحده رای گرفته شود بهتر است والا برای هریک از اینها ممکن است رای ندهیم به تمام مواد.

حاج عزالمالک (مخبر کمیسیون) - این فرمایش که اینجا فرمودند گویا آنقدر محل اختلاف نخواهد شد بجهة اینکه این لایحه شامل یازده ماده است در هریک از موادش بقیام و نمود رای گرفته میشود بمشخصه که رای میدهند و يك چنین لایحه از مجلس بگذرد بورقه رای خواهند داد و اگر مخالف باشند ورقه آبی میدهند این همانطور که آقای نایب رئیس فرمودند مثل بودجه است که پیشنهاد می شود در بودجه مملکتی اگر من مخالفت با یکماده از بودجه وزارتخانه داشته باشم چه خواهم کرد اینهم موادی است که از طرف وزارت مالیه پیشنهاد شده است و بدیهی است که مجلس باید تکلیف آنها را همین کند و اگر هریک از اینها بعد از چند روز در مجلس مطرح شود اسباب تأخیر گذشتن این میشود این عینه مثل يك لایحه بودجه است که باید از مجلس بگذرد اگر همچو لایحه بخواهد بگذرد اشخاص که میخواهند رای میدهند ورقه سفید خواهند داد و اگر رای ندهند ورقه آبی خواهند داد این را هم تجربه کرده‌ام که اگر بقیام نمود نباشد اغلب اینها بابت تکلیف میماند و چندین جلسه مجلس را معطل میکند و ردو قبول اینها معلوم نمیشود بنده هم چنانچه کمیسیون عقیده دارد عقیده دارم که بقیام و نمود تکلیف این معلوم شود و بعد در کلبه رای

بگیرند و حالا هم در این ماده اگر مخالفی نیست خوب است اجازه بدهید.

حاج شیخ اسدالله - این مذاکرات تقریباً راجع بکلیات است و عرض بنده در این ماده است اگر راجعه باین ماده اجازه بفرمائید عرض کنم.

نایب رئیس - عجله در کلیات مذاکره می‌کنیم.

آقا شیخ ابراهیم - این عرضی را که میکنم برای بعد است ممکن است يك قانونی از طرف وزیری یا وکیل پیشنهاد شود که مشتمل باشد بر هزار ماده اولاً در کلبه آن مذاکره میکنم سابقاً هم عرض کرده‌ام و حالا هم برای دفع اشتمالات عرض میکنم که مذاکره در کلیات برای این است که همچو قانونی موادش هر چه باشد مثل قانون احتکار یا قانون عدله یا نظمیه آبا برای مملکت صلاح است وضع شود یا نه آن کسیکه رد میکند میگوید حالا وضع کردن این قانون صحیح نیست هر کس تصویب می‌کنم گوید الان صلاح است این قانون وضع شود آنوقت که قبول کردند که همچو قانونی وضع شود داخل مواد میشوند و فلان ماده را ممکن است قبول کنند و فلان ماده را قبول نکنند هر ماده که رد شد مثل عدم میشود و از آن لایحه خارج میشود و سایر مواد باقی می‌ماند آنوقت آنوادى که با آنها رای داده شده است رای آخری که گرفته میشود آن چون ممکن است در بین مذاکره آن مواد در طول زمانی که بحث میشود نسبت بان قانون که مطرح بود، اکثریتی در مجلس پیدا شود که اجرای آن قانون را موافق صلاح مملکت نداند اینست که اگر يك همچو اکثریتی در يك قانونی پیدا شد آن قانون را در موقع رای آخری رد میکنند آن وقت آن قانون موقوف و متروک میباید ولی در هر حال رای کلی آخری برای آن موادی است که رای بان داده شده حالا در خصوص این مسئله اگر از وزارتخانه بطور ماده بندی یکدفعه لایحه آمده است این يك لایحه است اما اگر ماده ماده آمده است ما منتهی نتوانیم آنرا جمع بکنیم و يك لایحه بکنیم اگر اینها در چهار تایش در لایحه آمده است و در لایحه است اگر در تایش در يك لایحه آمده است باید یک لایحه است اگر یکی یکی آمده است هریک يك لایحه است باید علیحده علیحده مذاکره شود ما میگوئیم قانون در دو جا مطرح میشود یکی از نمایندگان یکی از وزارتخانه‌ها اینکه از طرف و کلاً بنامه است از وزارتخانه آمده است پس باید دید که چگونه آمده است هر طوری که از آنها آمده است باید همانطور مذاکره شود و من نمی‌دانم اصل این چطور آمده است در يك لایحه آمده یا در لوایح متعدده مختلفه هر طوری که از وزارتخانه آمده است همانطور باید مذاکره کرد.

افتخارالواعظین - این مسئله در مجلس سابقه دارد اگر نظر مبارک آقایان باشد در چندی قبل هم چندین مسئله بود که در باب آن هارایورت های مختلف داده شده بود و کمیسیون بودجه در ذیل یکورقه آنها را ماده بندی کرده بود و تقدیم مجلس شورای ملی کرد برای اینکه ائتلاف وقت مجلس نشود و نظر مجلس در رد و قبول آن مواد

معلوم شود و اگر نظر آقایان باشد مشتمل بر ماده بود گویا يك ماده را مخبر کمیسیون استرداد کردند یکماده هم رد شد و چهار ماده اش تصویب شد این شکلی که فرمودند که نباید بطریق يك لایحه باشد بدیهی است این مطالب از يك وزارتخانه نامده است بجهة اینکه اینها مربوط يك مسئله و متعلق بيك مطلب نیست که يك لایحه باشد اینها مطالب مختلفه است که در هر موضوعی از موضوعها از طرف وزارت مالیه يك پیشنهاد مخصوصی شده است ولی کمیسیون بودجه می‌خواهد بفهمد نظریات مجلس شورای ملی در باب این مواد مختلف چه چیز است تمام اینها را در ضمن يك لایحه تقدیم داشته است حالا امروز شاید بعضی از مواد این تصویب میشود و بعضی رد میشود آنها اینکه رد می شود از این رایورت برداشته میشود و دیگر داخل در این رایورت نیست آنوادى که تصویب شده آنها میماند آنوقت مواد مختلفه که بقیام و نمود رای داده شده داخل در رایورت میماند و يك رای هم با ورقه گرفته میشود یا بکلی رد میشود یا باتمام قبول میشود و بنده عرض میکنم از برای صرفه وقت مجلس بهترین اشکال است و ما منتهی ندارم که ما امروز این لایحه که دارای مواد مختلفه است موضوع بحث قرار بدهیم تا تکلیف آنها معلوم شود.

نایب رئیس - در این فقره گمان میکنم که مذاکرانی لازم نباشد اگر بکنظر کلی در رد یا قبولش هست آنرا بفرمائید.

حاج شیخعلی خراسانی - برای اینکه ذهن آقایان مسبوق شود عرض میکنم که بنده این را هیچ لایحه نمیدانم.

نایب رئیس - شما میفرمائید این را لایحه نمی‌دانم عرض میکنم این لایحه است مثل لایحه قانونی بودجه منتهی بودجه دارای یانصد ماده است و این دارای بیست ماده هیچ فرق ندارد سابق هم مجلس تصویب کرده است که این موادیکه در کمیسیون جمع شده است در يك لایحه جمع بشود و مطرح شود.

حاج شیخعلی خراسانی - عرض می‌کنم مواد این لایحه با یکدیگر مناسب ندارد و هیچ مربوط نیست يك ماده این تخفیف صنف چیت ساز است و یکماده تخفیف غله فلان جا است يك ماده اعتبار دادن به وزارت فواید عامه است يك ماده تصویب يك مبلغی است فلان یکماده تصویب حقوق است در باب فلان شخص يك ماده مطلبی است که از مجلس رجوع شده است بکمیسیون و در کمیسیون هنوز مطرح نشده است آخر بنده این را معیوب می‌بینم خوبست این لایحه بر گردد بکمیسیون و در آنجا تمسک شود آنچه راجع بتخفیفات فراء است يك لایحه بود آنچه راجع ببدان اعتبار بوزارتخانه‌ها است يك لایحه بشود آنچه راجع بحقوق اشخاص است يك لایحه بشود بیاید در مجلس بگذرد والا اینها هیچ مربوط بهم نیست.

حاج عزالمالک - باعقاد بنده آنها می‌کنم که آقای حاج شیخعلی میفرمائید گمان میکنم این ایرادها وارد نباشد بواسطه اینکه آن موادی که قابل اعتناء نیست مجلس رد میکند و آنه ادى که

قابل اعتناء است رای میدهد چه حقوق اشخاص و چه اعتبارات تخفیف و تکلیف مردم معلوم میشود و این بهترین تریبى است و کمیسیون حق داشته است که این ترتیب پیشنهاد کند.

نایب رئیس - مذاکره در کلیات کافیت.

(اظهار شد کافیت).

نایب رئیس - رای میکنیم که داخل در مواد شوم آقایانیکه تصویب میکنند که داخل در مواد این لایحه شوم بقیام نمایند (اکثر قیام نمودند).

نایب رئیس - تصویب شد ماده اول خواننده میشود (مجدداً خوانده شد).

حاج شیخ اسدالله - میخواستم آقای مخبر توضیح بدهند که علاوه بر تخفیف سابق است تخفیف سابق چه بوده است مالیاتش اصلاً چه بوده است و حالا از روی چه میزان این تخفیف داده می‌شود.

حاج عزالمالک - مخبر - توضیحات آن بنظر بنده خیلی عمیق است و لازم نیست بنده آنرا شرح بدهم صنف دباغ و چیت ساز نکت پیدا کرده عجائلاً نمیتوانند از عهده مالیات دولت برآیند و خیلی لازم است از طرف مجلس رعایتی درباره آنها بشود که مقام سابق خودشان را شاید بتوانند بدست بیاورند وزارت مالیه بر حسب تصویب انجمن ایالتی و ولایتی صلاح دانسته است و هم چنین حکومت هم تصویب کرده است که این تخفیف با آنها داده شود و این را هم باید دانست که اگر این تخفیف با آنها داده نشود بکلی این صنف مجبور بدست کشیدن از کسب خود هستند و بکلی این مالیات از بین میرود یا بواسطه باید این تخفیف داده شود که اقلاً بتوانند بقیه مالیات را از آنها بگیرند.

بهجت - آقای مخبر سؤال آقای حاج شیخ اسدالله را جواب ندادند علاوه بر تخفیف سابق است یعنی چه همان تخفیفی است که سابق می‌خواستند یا اینکه تخفیفی سابق از طرف مجلس داده شده است و بنده مسبقاً نیستم بهر حال باید معلوم شود تخفیف سابق چه تخفیفی است اگر سابق از حکومت تخفیف داده شده حالا این تخفیف علاوه بر آن از مالیات استثناء میشود بفرمائید یا اینکه از مالیات قبل از آن تخفیف استثناء میشود آنرا هم بفرمائید و اگر غیر از آنست که بفرمائید بنده هم شاید موافقت کنم برای اینکه بنده میل دارم همیشه اصناف خود را تقویت کنم که از یا تقویت پس خوب است قدری واضحتر بفرمائید تا درست از روی بصیرت رای بدهیم.

محمد هاشم میرزا - عرض میکنم تخفیفی که فرمودند جزء دستور العمل است و این تخفیف در فوی ذیل داده شده است و جزو تخفیفات دیگر تصویب شده است و این مالیات در واقع بقیه مالیات سابق است که پس از تخفیف محسوب شده است و حالا علاوه بر آن تخفیف دیگرى را لازم داشته است و این معلوم است که این صنف نمیتواند از عهده برآیند و برای اجناسی که از خارج وارد میشود معمول بوده است معمول نخواهد بود و در سال و پنج سال که بگذرد ممکنست بتواند بدهند و سابق صد تومان مالیات بده بودند ما بقیش اضافه شده است و این پنجاه تومانی هم که حالا تخفیف داده میشود از

محمد هاشم میرزا - اولاً جواب آقای آقا سید حسین اردبیلی عرض میکنم که ملاحظه بفرمائید که آنماده قانون انجمن هاراجع بتخفیف مالیات است تخفیف دائمی مسلماً باید بمجلس رجوع شود و در مجلس رای داده شود و البته باید بیاید بمجلس و مجلس رای بدهد و صحیح است این آمدنش بمجلس ولی اطلاع

هفتاد تومانست و این بتصویب انجمن ایالتی و حکومت محلی است گویا لزوم آنقدر مذاکره نباشد.

نایب رئیس - مذاکرات کافی است (گفتند کافی است).

نایب رئیس - رای نمی‌گیریم در ماده اول بطریقی که خوانده شد آقایانیکه موافق هستند قیام نمایند (اکثر قیام نمودند).

نایب رئیس - تصویب شد - ماده دوم (بمبارت ذیل قرائت شد):

ماده ۲ - مبلغ چهل هفت تومان نقد و مقدار سی و هشت خروار غله عشر مالیات قریه بدل آباد تخفیف داده میشود.

حاج شیخ اسدالله - تمام این موادیکه اینجا نوشته شده است بطور اجمال است و باید توضیح داده شود این قریه مال کیست و بتصدیق کیست که باید تخفیف داده شود اینرا توضیح بدهند که از روی بصیرت رای داده شود.

مخبر - اولاً اینکه میفرمائید بتصدیق کیست که تخفیف داده میشود تا از مقایسات لازم گذرد بمجلس نمی‌آید و این بتصدیق انجمن ایالتی است و بعد بتخفیفات و تصویب وزارت مالیه است و بعد به تصویب کمیسیون است اگر چه این مسئله در يك موافق آمده است بکمیسیون بودجه که بنده عضو کمیسیون نبودم ولی بنا بسابقه اش بدل آباد جزو خوی و مال شاهزاده جهانگیر میرزای مجاهد است بواسطه خیرایی که بانجا وارد شده است از طرف وزارت مالیه رسیدگی و تحقیقات بعمل آمده است و پیشنهاد شده که از او يك هشر مالیات بگیرند تا اینکه شروع بآبادی کنند و بعد که آباد شد ممکنست اداى کلبه مالیاتش را بکنند مالیاتی می‌دهد این چهل و هفت تومان نقد و سی و هشت خروار غله عشر او است.

حاج شیخعلی - بنده می‌خواهم سؤال کنم که بدل آباد در کجا است خوب است حالا قید شود که بدل آباد خوی که معلوم باشد بدل آباد کجا است.

آقا سید حسین اردبیلی - بنده اساساً بنا دادن این تخفیف مخالفت ندارد و باید داده شود در ماده سابق هم اجازه خواسته بودم موقعت گذشت نوبت بمن نرسید در ماده ۹۱ نظامنامه انجمن ولایتی آن تخفیف استثناء میشود آنرا هم بفرمائید و اگر غیر از آنست که بفرمائید بنده هم شاید موافقت کنم برای اینکه بنده میل دارم همیشه اصناف خود را تقویت کنم که از یا تقویت پس خوب است قدری واضحتر بفرمائید تا درست از روی بصیرت رای بدهیم.

محمد هاشم میرزا - اولاً جواب آقای آقا سید حسین اردبیلی عرض میکنم که ملاحظه بفرمائید که آنماده قانون انجمن هاراجع بتخفیف مالیات است تخفیف دائمی مسلماً باید بمجلس رجوع شود و در مجلس رای داده شود و البته باید بیاید بمجلس و مجلس رای بدهد و صحیح است این آمدنش بمجلس ولی اطلاع

دیگری بنده ندارم و فقط خواستم جواب آقا را عرض کرده باشم .

حاج شیخ اسدالله - این اندازه توضیحی که آقای مخبر دادند هیچ کافی نیست فریه بدل آباد مال کیست خالصه بوده است یا خیر سابقه این چه چیز است اگر خالصه بوده است و فروخته شده است این یک مبعث طولانی است و اگر در این رای بنهیم یک عقبه بزرگی دارد که اگر بنا شود در این موارد بخصوص و در این موضوع بخصوص رای بنهیم دچار زحمت کاری خواهیم شد بنده نمایانم میفرمایند بجهت خرابی که وارد شده است تخفیف ایمنی نمی توان داد تخفیف یکساله دو ساله باید داده شود تا اینکه آبادی در او پیشود این توضیح نیست باید دانست مال کیست مناسب است چیست جهت اینکه وزیر ماده پیشنهاد کرده است بچه نظر است همین اندازه کوزارت ماله نوشتن باید تصویب شود .

آقا شیخ ابراهیم زنجالی - میخواستیم ممان مطلبی که آقای محمد هاشم میرزا فرمودند همان را عرض کنیم آن تخفیفی که قانون انجمنها مینویسد و انجمنها میتوانند تصدیق کنند تخفیفی است راجع باقات سالانه ربط با مالیات ندارد تخفیف با مجلس است و اینجا که میگویند باید تحقیق کرد معلوم است این فریه ۳۸۰ خروار غله باید بدولت بدهد حالا اگر از عهده آنجا خارج است که نمیتواند بدهد باید تخفیف داد منوط است با اینکه تحقیق بکنند واقفاً اگر از عهده اش خارج است تخفیف داده شود .

نایب رئیس - مذاکرات کافی است .

آقای میرزا احمد - بنده پیشنهادی دارم .

نایب رئیس - بر سر رسید (پیشنهاد مزبور به مقام ریاست تقدیم شد)

نایب رئیس - تقاضا کرده اند برگردد بکمیسیون چه میگویند .

مخبر - کمیسیون قبول نمیکند .

نایب رئیس - توضیحی دارید در پیشنهاد خودتان بفرمائید .

آقای میرزا احمد - از قراریکه معلوم میشود از انجمن ولایتی خوی یا از انجمن ایالتی آذربایجان در این باب تصدیقی نرسیده است فقط از رئیس ماله اینجا تصدیقی رسیده است در این میناه دادن رای نمیشود بایستی از انجمن هم تصدیق برسد بنده تقاضا میکنم که برگردد بکمیسیون و وزارت ماله یک تحقیقی از انجمن ایالتی آذربایجان یا انجمن ولایتی خوی نمایند اگر تصدیق کردند پیشنهاد وزارت ماله قبول شود اگر تصدیق نکردند اصلاً بمجلس هم نیاید .

نایب رئیس - رای میگیریم باین تقاضای آقا میرزا احمد آقایانیکه تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

نایب رئیس - با اکثریت تصویب شد بر میگردد بکمیسیون (ماده ۳ - بعبارت ذیل قرائت شد)

ماده ۳ - منبع دویست و بیست و نه تومان ثبت خسارت وارده با آقای سید علی نقی فشنگ فروش ضمن ماده میشود .

نایب رئیس - مخالفی نیست ؟

حاج شیخ اسدالله - در سابق این مطلب آمد بمجلس شورای ملی حالا باز ثانیاً رایورت داده میشود بنده نمایانم نظر وزارت ماله در این باب چیست که دوباره بمجلس مقدس پیشنهاد شده است هلش چیست که دویست و بیست و نه تومان بیفشنگ فروش که دکانش آتش گرفته مجلس از ماله منت باو بدهد اگر میخواهد وجه اعانه جمع بکنند این بعنوان اعانه است یک وجه اعانه حکم بدهد که برای او جمع شود والا پیشنهاد ششم بمجلس و بطریق لایحه قانونی رای گرفتن غلط است بنده عرض کردم اگر میخواهند اعانه بدهند نیز مثل این است که خود اهالی آنجا اعانه باو بدهند و اگر میخواهند از اینجا داده شود و باید بترتیب دیگری بدهند والا بطور لایحه قانونی پیشنهاد کردن و رای دادن غلط است

آقا میرزا ابراهیم قلی - آقا سید علی نقی فشنگ فروش دارای هشتصد نصد تومان سرمایه بود و کسب همیشه میکرد رفتی که سر بازارهای رفرور رفتند آنجا اداره نمک را تشکیل بکنند یک نفر از سر بازارها رفتند باو سه گشته بود نمازم بالاخره یک فشنگی از او گرفته و بفشنگ گذاشته و رو به دکان گرفته فشنگ در رفته بواسطه بارو طی که در آن دکان بود تمام دکانش آتش گرفت و خودش و سرش و شاگردش سوخت و تمام سرمایه اش بکلی از میان رفت از این جهت از طرف اداره نمک آنجا بوزارت فوائده عامه اظهار شده که این سید بواسطه سر بازار دولتی دکانش آتش گرفته و سرمایه اش از میان رفته از این جهت پیشنهاد شد که ثبت این مبلغ را رعایت کنید .

حاج شیخ علی خراسانی - اول آنکه این دو مرتبه از وزارت ماله پیشنهاد نشده است دوم مرتبه از کمیسیون آمده است چون تکلیف او معلوم نشده بود از این جهت مرتبه بمجلس آمده است دیگر اینکه اگر ما بخواهیم هر صدمه ای که از خسون ما بر حسب اتفاق بیگ کسی وارد میشود و از یک جانی عبور کند دولت بخواهد متحمل خسارت شود خیلی از صدمات است بنده خودم دیدم که یکی از مجاهدین اسپ ناختم میکرد یک طفلی را گرفت و زمین خورد حالا بچه سرش شکسته است باید دبه او را دولت بدهد البته اینطور کارها باروت و فشنگ فروشی این خسارات ها را دارد بلکه پالیس یا سر بازار نبود و یک نفر شکارچی بود و دکان او را آتش میداد دولت چه میکرد پیشنهاد میکردند که خسارتش را دولت بدهد بنده هیچ عقیده ندارم که باو این مبلغ را فراموش بدهند و از این جهت مخالفم .

حاج عزالملك - مخبر اول جواب آقای حاج شیخ علی را عرض کنم که این برخلاف ترتیب مجلس شورای ملی نیامده بالاتکلیف مانده و چیزی که بلا تکلیف مانده چون مخبر کمیسیون دو باره میتواند پیشنهاد کند لازم نیست هم که وزیر پیشنهاد کند و دوباره آنرا در کمیسیون مطرح بکنند همان طوریکه آقای آقا میرزا ابراهیم فرمودند این خسارت و صدمه از سر بازار دولت باو رسیده و چون قم جانی نیست که از آنجا یک اعانه باو داده شود نهاد وزارت فوائده عامه صلاح دانسته است که مجلس شورای ملی

یک چنین رعایتی در حق او بکند و آنوقت قرار بوده است که از اداره نمک این مبلغ باو برسد چون نمک منحل شد حالا بمجلس آمده است و اینقدر اهمیت هم ندارد و بسته بنظر نمایندگان محترم است یا قبول میکنند یا رد میکنند .

نایب رئیس - مذاکرات کافی است رای می گیریم آقایانی که با ماده ۳ موافق هستند قیام نمایند (عده قلیلی قیام نمودند)

نایب رئیس - تصویب شد ماده ۴ (ماده چهارم بعبارت ذیل قرائت شد)

ماده ۴ - مبلغ بیست تومان نقد و مقدار چهل خروار غله مالیات یک ساله جهان آباد تخفیف داده میشود .

آقا شیخ علی - همینقدر میخواستیم توضیح بدهم که کدام جهان آباد است چون بنده اطلاع ندارم که در ایران خیلی جهان آباد است توضیح داده شود که بکدام جهان آباد تخفیف داده شود .

حاج عزالملك - جهان آباد واقه در ملایر است .

ناصر الاسلام - مکرر بنده عرض کردم این پیشنهادها بیکه از طرف وزراء میشود باید وزیر یا معاونش قانوناً در مجلس شورای ملی حاضر شود از برای توضیحات و در چیزهاییکه از عهده مخبری خارج است توضیح بدهد وزیر با معاون توضیح بدهد کامل میشود که باستغناق این پیشنهاد شده است و رد میشود مثل همین سید فشنگ فروش شاید اگر یک وزیر یا معاون او بود و کلاماً دفاع میکرد رد نمیشد و این فریه که میگویند و فریه فلان اسم برده میشود بنده که بر حسب اطلاع محلی نمایانم که این فریه مستحق این تخفیف بوده است بنا خیر این وظیفه وزیر و معاون است که حاضر شده توضیحات بدهد بنده نمایانم این از روی چه مأخذ است بنده تقاضا میکنم از آقای مخبر که رسماً بیاید در مقام مخبری جلوس کنند تا اندازه ای که ممکن است توضیح بدهند تا رای گرفته شود .

بهجت - بنده مخالفم با اجمال این ماده است نه اینکه بکلی مخالفت داشته باشم بنده نمایانم این چه فریه است بایستی بفهم این فریه کجا است این تخفیف برای چیست و تکیه فهمیم کجا است آنوقت میتوانم رای بدهم یا رای ندم رد کنم حالا مجبورم که هیچ رای ندم در صورتیکه این رای ندادن منتهم شاید بک ضروری است که بیک کسبکه واجب الرضایه است وارد میشود و اگر رای بدهم شاید همراهی کرده ام با کسیکه لایق نبوده است دلم می خواهد بفهم و دوست رای خود را بدانم در اینکه میدهم از روی بصیرت و اطلاع باشد .

نایب رئیس - رای میگیریم بنده چهارم .

ناصر الاسلام - اجازه بفرمائید بنده یک پیشنهادی در این باب دارم تقدیم بکنم .

نایب رئیس - اصلاح آقای ناصر الاسلام خوانده می شود .

(اصلاح مزبور بعبارت ذیل خوانده شد)

بنده پیشنهاد میکنم که این ماده و سایر مواد بکمیسیون عودت داده شود که پس از نظریات صمیمانه با

حضور وزیر مشول و یا معاون ایشان در مجلس مطرح شود .

نایب رئیس - آقای مخبر قبول دارند .

حاج عزالملك - بنده برای این قبول نمیکم که بپنجاهت هجوت وزیر نیامده است که در اینگونه لوایح دفاع بکند والا قبول میکنم حالا بسته برای مجلس است .

نایب رئیس - رای میگیریم باین تقاضای آقای ناصر الاسلام آقایانیکه موافقت قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

نایب رئیس - اکثریت است آقای ناصر السلطان رایورت کمیسیون تقشیش نان حاضر شده است جمعی از آقایان تقاضا کرده اند قرائت شود اگر حاضر است بدهم قرائت شود (رایورت کمیسیون تقشیش نان بضمون ذیل قرائت شد) بتاریخ ششم ذی حجه ۱۳۲۹ رایورت کمیسیون تقشیش نان کمیسیون نان چندین جلسه در وزارت داخله باحضور معاون وزارت ماله و مدیر مرکزی وزارت داخله و حاکم تهران و وزیر بلدیه تشکیل شد و صورت مذاکراتی که شده تقدیم مجلس میشود و علیهذا در این موقع رئوس مطالب را عرضه میدارد و باین مختصر رایورت نمایندگان محترم را مسبوق مینمائیم حکومت تهران روزی یکصد و پنجاه خروار آرد از انبار دولت تقاضا نموده بر حسب تصویب هیئت وزراء خزانه دار کل قبول نموده و همة روزها از این بابت هر چه لازم داشته داده اند گندم باک صبح و حواله کرد حکومت (چون باره اشکالات تولید شده و حکومت و نانوا باشی هر دو استعفا داده اند و وزیر داخله هم معرفی نشده و ممکن است که از این گذاره جوئی اولیای امور تولید بعضی بی نظمی ها شده لهذا کمیسیون تقشیش نان چنین صلاح میدانند که از طرف مجلس شورای ملی رای داده شود که امر نان موقتاً راجع به نظمی شود تا کابینه وزراء معرفی شده و حکومت معین گردد و نیز مصلحت دیگر کمیسیون این است که عاجلاً قانون منع احتکار از مجلس بفروری بگذرد تا جلوگیری از تضییق نان بشود .

نایب رئیس - چون این مطلب جزو دستور نبوده است باید رای بگیریم که داخل این مذاکره بشویم یا خیر آقایانیکه تصویب میکنند داخل مذاکره شویم قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

نایب رئیس - تصویب شد .

افتخار الواعظین - بنده اولاً همان قسمی که خاطر مبارک همه آقایان نمایندگان مسبوق است اظهار میدارم که امروز بر مردم شهر تهران از حیث نان واقفاً با کمال سختی و عسرت میگردد و بجهت شکل نان را میگرد و نانواها با آن ها به شکل سلوک میکنند و خصوصاً بیچاره فقرا و کسبه و اصناف و اشخاص باید بنشینند وقت خود را صرف کسب میکنند که پول کسبشان را صرف معاش خودشان بکنند باید بروند در توی دکان نانوائی از صبح تا ظهر معطل شوند فقط برای اینکه یک چیزی باسم نان از توی تنور بانها داده شود این که آن آنها تلخ است برک دارد شن وغیره دارد خود آقایان مسبوق هستند ولی در باب رایورتی که داده شده بعضی اصلاحات شخصی

داشتیم میخواستیم عرض کنم و بعد دریاب عقیده ای که کمیسیون اظهار داشته است عقیده خودم را اظهار کنم در چند روز قبل برای یک مسئله رفته بودم در دارالحکومه حکومت اظهار کرد بر حسب صورتی که بمشاهده شده است پس از اهلانی بود که از طرف حکومت شد که تمام اشخاصی که دارای گندم هستند صورت بدهند گفت صورت هائی که خودتان بتوسط اداره نواقض بدست آورده ایم میدانم که شانه زر هزار خروار گندم در توی شهر و اطراف شهر مال اشخاص معین حاضر و موجود است بشیر از گندم دولتی و مکرر هم من رفته ام بکابینه وزراء کوزیر داخله بمن اجازه بدهد یا رئیس الوزراء حکم بمن بدهد بفرستیم انبار را بشکنند و آن قانونی را که رسول خدا در ۱۳۲۰ سال قبل اجازه داده است او را در حق محکومین کابینه نبوده است و اما در خصوص روزی یکصد و پنجاه خروار گندمی که فرمودند آنجهام یک صورتی بمن نشان دادند که وزرا تصویب کرده بودند که از خزانه دار کل روزی صد و پنجاه خروار گندم باو داده شود ولی اظهار میکرد این گندم کاملاً بمن داده شده است او اظهار میکرد ولی صحت و سقم آنرا بنده نمایانم میگفت پنجاه خروار از برای کان های نانوائی که خود دولت باز کرده است و صد خروار برای سایر دکانها است ولی بواسطه موامنی کهست و خودش ذکر میکرد میگفت مرتباً بمن نرسیده است ولی بنده میخواستیم عرض کنم که آقایان بچه مناسبت با بودن بلدیه و رئیس بلدیه حالا که حکومت استعفاء داده بچه علت اینرا رای داده اند و تصویب کرده اند که اینرا بگذارند بنظمی بشود و بنده میخواهم بفهمم آکیس از بر گزار شدن بنظمی چه چیز سبب خواهد شد برای فراوانی گندم و رفاه و آسایش مردم آن نکاتی که بنده تصور کرده ام است آن نکات را به بنده بفرمائید شاید بنده هم بتوانم رای بدهم که برگذار بنظمی شود .

منتصر السلطان - راجع مسئله نان که یک رایورت شخصی عرض شده بود آنجهام اشاره شده بود که مذاکراتی با حکومت و رئیس بلدیه و مدیر کل مرکزی وزارت داخله و معاون وزارت ماله نموده است گزارش کمیسیون تمام در این بابیه است که تقدیم مجلس میشود و تمام چیزهاییکه مجلس محترم خواهد کشف کند تمام در این کتابچه است و روی مباحثات منش گذاشته میشود و تمام چیزها کشف میشود در مسئله روزی یکصد و پنجاه خروار که نماینده محترم اظهار کردند که حکومت اظهار میکند که بطور صحیح بمن نرسید بر حسب تقاضائیکه سابق بر این از طرف نمایندگان از هیئت وزراء شده بود در باب تسهیل از نان و وزراء هم اکیداً بجزاندار کل نوشته بودند که تهیه جنس بکنند که امسال هم مثل سالهای سابق اسباب رحمت مردم نشود و میتوانند مردم براضی یک لقمه نانی بخزند و بخورند و خزانه دار تهیه گندم و چیز های دیگر مفضلانموده است که بصورت آنرا تا یک اندازه عرض میکنم بعد وارد میشویم بجوابهای نماینده محترم گندمی که بتوسط خزانه دار کل وارد شده است ۴۱۶۹ خروار وسی و سه من جو سفید هزار و چهار صد و پنجاه و پنج خروار و چهار من نیم

گندم اربابی که از ابیات مالیات تهران رسید باستانی ساه و وزند دوهزار و سیزده خروار و پنجاه و هفت من (جو) صد و بیست و شش خروار و سه من در هزار خروار هم گندم ساه است که مأمورین رفته اند آنها را حرکت بدهند که جو دست دروزهم مخصوصاً یکدسته رفته اند حرکت بدهند ایضاً بتوسط ارباب بهمین یاری کاین شخص محترم برای خدمت بنوع منقبض شده است وارد کند و گندمیکه متعلق بخاصیجات است و کمیانی خالصجات باید برسانند تقریب ۲۲ هزار خروار است که در بلوکات اطراف تهران موجود است و گندمی که از ابیات مالیات قزوین در قزوین موجود است و ارباب بهمین منقبض شده است وارد تهران بکنند یا از خودش گندمی که دارد بدهد آنها وارد شود شهزار خروار است چنانچه تا ده یوم قبل هزار خروار داده است و بقیه در راه است و بموجب رایورت لاینقطع شتر و گاری وارد تهران میشود این شهزار خروار را ارباب بهمین میرسانند ایضاً جنسی که خزانه دار کل خربداری کرده بتوسط ارباب بهمین دو هزار خروار باستانی آن ۶ هزار خروار که انبار است وارد کند و بتوسط طومانبانیس قریب هشتصد خروار بکفره دیگر توسط ارباب بهمین خربداری کرده است از همدان هزار و دویست خروار است این جنسهائی که عرض کردم سوی جنس عراق و همدان و خسته است که مأمورین حرکت کرده اند برای حمل آن ها این قسمت هائیکه عرض شد ۳۶ هزار خروار محقق است سوی آن سه شهری که عرض نمودم آن ها هم قریب پرده هزار خروار میشود که زاندرهای خزانه دار کل از قزوین حرکت کرده اند برای همدان و بنقاط دیگر هم تلگرافات سخت شده است که زودتر آنها را حمل بکنند بتوسط شتر و گاری و غیره بگمسه هم همین قسم تلگراف اکید شده که حمل بکنند و بهمین ملاحظه تصور کرد کمیسیون که شاید چندروز بعد برف بیفتد و این ۱۳ و ۱۴ خروار گندم که در طهران موجود است کفایت نکند و دچار سختی بشوند آن وقت چه باید بکنیم در صد افتادنند که (ترن ناراد) آقای حاج امین الضرب و انومیل های بارکش مرحوم صنیع الدوله را اجازه بکنند و یک ترتیبی قرار بدهند که بروند و حمل نمایند جناب حاج امین الضرب قبول کرد که اینرا بدهند که بروند و بیاورند و چون آن کسیکه اینرا باید حرکت بدهد خودشان ندارند و کسیکه میتواند اینها را حرکت بدهد در شرا بخانه هست و آن شخص کاتومبیل دولتی را حرکت میداد کسیکه بملوی دست او ترتیب شده ممکن است او را مأمور این کار بکنند که اینها را راه بیندازند و باین ترتیب آنها را بناند راه بیندازند و آن چند دستک مال مرحوم صنیع الدوله هر دفعه ۴۰ خروار حمل می کند و مال آقای امین الضرب هم همین اندازه حمل میکند و سرعت حرکت اینها هم خیلی زیاد است این چیزهایی است که راجع بحمل و نقل کمیسیون که از طرف مجلس مأمور بوده است مذکور کرده است اما اظهار فرمودند که گنمه ها را نمی رسانند و حکومت اظهار کرده است که آن جنسی که دولت باید بدهد مرتباً داده شده است خیر اینطور نیست سبب ۴ هزار و پنجاه

خروار بر حسب حکم کتبی دولت خزانه دار کل بایستی برساند که روزی یکصد و پنجاه خروار میشود این روزی یکصد و پنجاه خروار داده شده است بحکومت یعنی روزی ۲۵۰ خروار گندم محققاً برای شهر لازم است روزی یکصد و پنجاه خروار را دولت میدهد یکصد خروار هم نیاز خارج میآوردند بمیدان یا از ملاکین میخرند و خزانه دار کل از برای اینکه اسباب شکایت خبازین نشود و بهانه بدست مقصدین نبفتد و خباز باشی که در این دو ساله مجلس عقیده اش این بود که نباید خباز باشی باشد و کمیسیون هائیکه برای از زمان معین میشد عقیده شان این بود که خباز باشی نباشد خباز باشی ترتیب داده اند و اداره مخصوص خبازخانه درست کرده اند و کافه های رسمی دارد که پادارات رسماً کافه میونسنت و کافه تیکه پوزارت داخله نوشته کمیسیون محترم دیده است و امروز آن خباز باشی کتباً استعفا داده است و این اعتباریکه بحکومت شهرداری داده بود اینطور بود که از اول ماه تا آخر ماه حکومت حق دارد این گندم را بگیرد و از قرار خرواری هجده تومان پول بدولت بدهد و آن ضرری که وارد میشود بدولت خزانه دار کل بحساب دولت بیارد و آنصورتی که آنجا پیدا میشود چون صد خروار دیگر هم باید خباز از میدان یا از ملاکین بخرد و از آنها گرانتر خرید میشود این است که این ضرر در مقابل آن نفع تقابل بکند و زری باو نرسد در صورتیکه گندم را در خرواری بیست و دو تومان و نیم بخرد و نان را در سی و دو شاهی یا ۳۳ شاهی بفروشد ضرر ندارد ولی از قراری که میشود بدینجهتانه بواسطه عدم مواظبت ۳۲ شاهی و ۳۳ شاهی رسیده است ۳۶ شاهی بلکه بقدر فراتر و اگر تجزیه بکنند هم چیزی در اوست غیر از گندم در صورتیکه یکصد و پنجاه خروار گندم پاک کرده بوجاری شده خزانه دار میدهد و میداند که یک خروار گندم بوجاری شده پنج یا شش من کم میآید این یکصد و پنجاه خروار را دولت اینطور پاک کرده میدهد که برای مقصدین دیگر جای حرفی باقی نباشد و یکی از شروط این اعتبار روزی یکصد و پنجاه خروار این بود که از این روزی یکصد و پنجاه خروار گندم بفرستد و حکومت نگرفت در آخر ماه دیگر حق ندارد اضافه بر اعتبار ام آتیه بنساید که میکوبد از ماه گذشته هزار و پانصد خروار نگرفته ام اعتبار این ماه هم چهار هزار و پانصد خروار این کلاً میشود شش هزار خروار این مقدار را بدهد و در ماه گذشته حاکم باقاری خودش هزار و دویست خروار پس انداز کرده بود که کمتر از مانند چهار هزار و پانصد خروار گرفته بود و از حاکم و معاون وزارت مالیه سئوال شده و جواب هائیکه داده شده است در اینجا در این کتابچه ثبت است و روز آخر ماه خزانه دار کل نوشت بانبار دار که از باب ماه گذشته دیگر نباید داده شود و اگر شکایتی دارند برای این است و مسلماً گندم باید روزی یکصد و پنجاه خروار داده شود و بیشتر داده نشود دیگر اینکه شنیده شد که گندم دولتی را خرید و فروش میکنند بطوری که در این کتابچه ثبت است و مدلل شد که فلان خباز در ۱۸ رجب پنج خروار گندم دولت را فروخته

از قرار خرواری ۲۱ تومان از حکومت سئوال میشود که در فلان تاریخ فلان شخص گندم دولتی را پنج خروار میفروخته است فلان شخص از قرار خرواری بیست و یک تومان این صحت دارد یا خیر تصدیق میکنند بمباره آخری گندم دولت در خارج بیع و شری میشود اگر دولت با مجلس بخواند یک آدم امینی بگذارد برای جلوگیری بعضی مقصدین و بعضی مفرضین بعضی ها را تحریک می کنند مثل این که چندی قبل بعضی زن ها را فرستادند و بعضی بیانات کردند که میخواهند نان چنین و چنان نمایند در صورتی که یک شهری که اظهارش باین اندازه قهر و قصبات و باین اندازه ملاکین دارد و اگر استاستیک را از بلایه بخواند میدانند که چقدر در این شهر بار وارد میشود خاصه این که می بینند که چه اندازه بعضی مثل آقای ارباب بهمن و طومانیان این نوع همراهی می کنند آن وقت بعضی تحریکات میکنند و گندم دولت را بوجوب راپورتنیکه داده شده و بطوریکه عرض کردم و در این کتابچه ثبت است و حکومت تصدیق کرده است گندم دولت را خرید و فروش میکنند و این را یک چیز عادی تصور میکنند و اگر یک قدری مفصل عرض میکنم برای اینست که خویست آقای رئیس اجازه بدهند در اینخصوص صحبت بکنم و موکلین ما تصور میکنند که ما بفکر آنها نیستیم و از وظیفه خودمان خارج شده ایم در صورتی که من خود میدانم که شب و روز در فکر اینکار هستم و تمام نمایندگان در فکر آنها هستند مخصوصاً از وقتیکه مأمور اینکار شده ام اگر بگویم خواب راحت نکرده ام شاید تصور کنید اغراق عرض کردم ام و می بینم که دولت همه قسم همراهی میکند لکن بعضی دسیسه کاری های مقصدین نمیکند که این صکار اصلاح شود یک شکایتی دیگر هم بود که آن را هم کمیسیون اصلاح کرد و آن این بود که حاکم محترم اظهار میکرد که من میخواهم بیست بابگان را اداره کنم از این گندم دولت از برای اینکه اگر بعضی مقصدین و مفرضین بخوانند بعضی اسبابها فراهم کنند بیست بابگان از طرف دولت اداره شده باشد که بهر دکانی روزی یک خروار گندم داده شده که نایک اندازه جلوگیری از خیالات سوء بشود چون بحکومت راپورت رسیده بود که مفرضین بعضی کارها میخواهند بکنند شاید بعضی چیزها هم بعضی جاها فست شده باشد برای اینکار حکومت پنج روز اعتبار میخواست از خزانه دار کل که پنج پنجاه خروار خزانه دار کل پول را عیب تر بگیرد و هم بیست و پنج هم حکومت چهارده یا دوازده باب دکان دائر کرده است که بوجوب و روتیکه در این کتابچه هست و نان را بیاخذ سابق که می فروخته دکانی روزی پنج تومان برای دولت منافع داشت و از این بیه متناهی او زیاد تر میشد و می فرمودند اگر بخوانیم بومیه گندم را بگیریم و پولش را برسانیم اسباب تأخیر بشود بجهت اینکه یک مدتی که این گندمها آرد شود بدیهی است یک مدتی وقت میخواهد و البته در اینسنه هم حق بادولت بود بجهت اینکه اقلاً چهار روز وقت لازم داشت و از طرف وزارت داخله بوزارت مالیه نوشته شد و ببلایه هم تصویب کرد که دولت خروار گندم داده شده بحکومت و پولش را هم بدو قسط قرار فرقی فلانقدر

پرزاد و این اعتبار را هم بهما قسطنیکه کمیسیون وزارت داخله نوشتند و تصویب کردند خزانه دار کل تصویب نموده و بر پرور آن دویست خروار را هم برداشتند پس بهیچوجه دیگر ایرادی نیست حالا اگر توضیحات دیگری لازم است برمایند عرض کنم .

افتخار الواعظین - در باب ارجاع این عمل بنظمیه برمایند به آنچه نظر کمیسیون در ارجاع بنظمیه است اینست که چون امروز دو سه روز است حکومت استعفا داده اند مواضع کمیسیون هر قدر اصرار کردند که در این موقع که هنوز وزیر داخله معرفی نشده اند خوب است شما استعفا ندهید و روز فداکاری است نباید استعفا بکنید و خوش آیند نیست که شما مسئولیت خودتان را قبول نکنید و بگوئید من حکومت نمیکم البته باید شما بپذیرید و نباید اصرار باستعفا بکنید لکن کمیسیون موفق بانکار نشد و استعفا دادند و آن خباز باشی هم (که همیشه همین رئیسها و باشها مملکت را خراب میکنند) امروز استعفا داده است که کار نان بدتر بشود و انقلاب شدید تر بشود چون اینکه نفر هرگز استعفا داده اند وزیر داخله هم امروز نیست و کسی نیست که رسیده گی باهران بکند و وزیر داخله هم که مشول شهر هست و رسیده گی با امور تمام ولایات باید بکند امروز نیست و مدیر مرکزی وزارت داخله هم این نظرها داشت با کمیسیون موافق بود در اینکه این امر بنظمیه واگذار شده بانظمیه هم مذاکره کرده بود و بنظمیه هم قبول میکند و گفته بود که اگر از مجرای مجلس شورای ملی و کابینه وزراء نوشته شود که بنظمیه متصدی این عمل شود من بعهده میگیرم تا وزارت داخله معرفی و حکومت منصوب شود امر نان را در کمال سهولت و بدون اغتشاش اداره نمایم پس از آنکه حاکم معین شد و وزیر داخله معرفی شد البته وظیفه خود وزیر داخله است که با هر نان رسیده گی کند و این عقیده کمیسیون است (از طرف اغلب نمایندگان تصدیق شد) این بود نظر کمیسیون که از این مجری اداره بشود علاوه بنظمیه هم جزو حکومت و مشول نظم شهر است و اگر یک بنظمیه واقع شود آنرا اسماً از بنظمیه خواهیم خواست لهذا اگر مجلس صلاح بداند برای بدهد بنویسند بوزارت داخله که چون امروز حاکم معینی نیست این امر را بنظمیه واگذار نمایند که از رسیدگی نماید و آن روزی ۱۵۰ خروار اعتباریکه داده شده است کمیسیون سابق بگیریند و بمصرف برسانند تا این که بعضی اتفاقاتیکه بعضیها خیال داوند نگذازند پیش بیاید.

نایب رئیس - این راپورتیکه کمیسیون تقبیلش امر نان داده اند که نتیجه را دارا است یکی آنکه تا کبھی بشود در گذشتن قانون منع احتکار و این البته صحیح است باید تا کبھی بشود بحکمیسیون داخله که تمجیلی در فرستادن قانون منع احتکار به مجلس بنمایند و مسئله دیگر آنکه رأی داده شود که امر نان محول بنظمیه شده در واقع چیزی که بتوانیم مذاکره بکنیم این مسئله است اما بنده مرد هستم که از این مذاکره نتیجه خواهیم گرفت یا خیر این که ما رأی بدهیم و قوه مجریه را مجبور کنیم که محول بنظمیه بنمایند گویا صحیح نباشد لکن ممکن است بهیئت وزراء نوشته شود که همچو مذاکره شده است و کمیسیون هم یک همچو نظری

دارد شما هر چه بنظر خودتان میرسد معمول دارید در هر حال میبینیم که بعضی آقایان اجازه میخواهند که مذاکره کنند نمایانم مذاکره را کافی میدانند که رئیس الوزراه همین ترتیب نوشته شود یا خیر حالا اگر تصویب میکنند فقط با آقای رئیس الوزراه نوشته شود که رأی کمیسیون اینطور است خودتان مختارید و بتکلیف خودتان عمل کنید (بعضی اظهار کردند باید مذاکره شود)

نایب رئیس - پس رأی میگیریم در این که مذاکرات کافی است یا خیر آقایانیکه مذاکره را در اینخصوص کافی میدانند قیام نمایند (بعضی قیام نمودند)

نایب رئیس - تصویب شد - معلوم میشود مذاکرات را کافی میدانند و میخواهند مذاکره شود محالته ده دقیقه نفس است .

(در این موقع که بیست دقیقه از شب گذشته است نایب رئیس حرکت کرد (مجلس مجدداً منتهی شد)

جلسه ۳۳۷

صورت مجلس فوق العاده روز ۴ شنبه هفتم شهر ذی حجه ۱۳۲۹

رئیس آقای موتمن الملك يك ساعت قبل از غروب آفتاب بجای خود جلوس نموده و پس از ده دقیقه مجلس رسماً افتتاح گردید صورت مجلس روز ۴ شنبه ۱۶ آقای میرزا رضا خان نائبی قرائت نمودند (قائمین جلسه قبل)

غائب بدون اجازه - آقایان : دکتر حاج رضا خان - سلیمان میرزا - وحید الملك - طباطبائی - منیر السلطان - دهخوارقانی .

غایب با اجازه - آقایان : حاج آقا - حاج وکیل الزعایا - فرزانه - میرزا یانس مریش - میرزا علی اکبر خان - آقا سید محمد باقر ادیب آقایانی از وقت مقرر حاضر نشده اند کتر امیر خان معتمدالتجار افتتاح الواعظین - بهجت هریک ۴۰ دقیقه علی زاده فهیم الملك - دکتر اسمعیل خان - متین السلطنه هریک نیم ساعت - ناصر الاسلام ۳ دقیقه .

آقای سید حسین اردبیلی در خصوص تحقیقاتی که وزارت مالیه بتصدیق انجمن ولایتی یا ایالتی بتواند تصویب نماید بنده متمسک شدم بساده ۹۱ و ۱۹ نوشته شده است .

رئیس - اصلاح میشود دیگر در صورت مجلس ملاحظاتی نیست (اظهاری شد)

رئیس - صورت مجلس تصویب شد چنانچه در جلسه پنجشنبه گذشته بعضی آقایان رساندم آقای رئیس الوزراه مطابق مراسله خودشان چند نفر از آقایان وزراء را معرفی نمودند و وعده فرمودند که هر چه زودتر سایر آقایان وزراء را معرفی بکنند امروز هم جلسه موافق معمول مقرر نبود ولی چون در این موقع لازم بود که هر چه زودتر هیئت وزراء به مجلس شورای ملی معرفی شوند بناً بخواش آقای رئیس الوزراه مجلس را برای همین امر بطور فوق العاده منتهی کردیم .

رئیس الوزراه - از خدمات گذشته وفدا کاری آقای خود هیچ نمیخواهم ذکر کنم که به تکلیف ایرانیت خود رفتار نموده در این اواخر بواسطه کسالت مزاج و موانعی شمار مکرر استعفا

نموده و حالت حالیه مملکت هم طوری است که بر احدی پوشیده نیست و حاجت بمرض بنده نخواهد بود فقط بواسطه اصرار بیشتر والا حضرت اقدس نایب السلطنه عظمی و نمایندگان محترم حاضر شده ام برای تشکیل کابینه اینک وزراء عظام را معرفی مینمایم ولی البته تمام نمایندگان محترم تصدیق خواهند کرد که این بنده وزراء عظام که در این موقع باینده همراهی نموده و قبول مسئولیت مینمایند بخودی خود وبدون مساعدت نامه نمایندگان محترم از عهده حل مشکلات کما را احاطه کرده نخواهیم برآمد یقین است که نمایندگان محترم هم موافقت فرموده و در پیشنهادهای لازمه که از طرف کابینه به مجلس مقدس تقدیم میشود بغوریت نظر نموده در تسریع گذشتن از مجلس جد و جهه خواهند فرمود که شاید بتوانیم با موافقت و مساعدت نمایندگان محترم از عهده این مسئولیت بزرگ برآئیم - آقایان وزراء هم باین ترتیب معین شده است آقای وثوق - الدوله وزیر امور خارجه - آقای معاصد السلطنه وزیر بست و تنگراف - آقای شیرالدوله وزیر علوم آقای حاج محشم السلطنه وزیر عدلیه - آقای ذکاء الملك وزیر مالیه - سردار محشم بوزارت جنگ این چند روزه میرسد معاون هم دارد خود بنده هم وزارت داخله راموقتاً قبول میکنم تا چند روزه بعد که یک ترتیب داده شود و دیگر را معرفی نمایم .

سلیمان میرزا - خدمات آقای معصام السلطنه و ابل جلیل بختیاری لازم بنگرار و احصایست بر همه در موقع لازمه ثابت و میرمن شده و همه میدانیم تکرار آن باعث تطویل کلام و اتلاف وقت است مطلبی که میخواهم عرض کنم بهیچوجه راجع به آقای رئیس الوزراه نیست همه آقایان میدانند چه در داخل مجلس چه در خارج مجلس وقتی که محمد علی میرزا وارد شد و آن همه صدمات در واقع خیال ارتجاع وارد میآید در آنوقت یک کابینه در کار بود و اتفاق تمام نمایندگان از کار منفسل شد و بعد بانفان نمایندگان تمینی شد از شخص رئیس الوزراه آقای معصام السلطنه که یک کابینه معین نمایند و ایشان هم یک کابینه را که متفق علیه نمایندگان بود تشکیل دادند و مجلس معرفی فرمودند و همین طوری که فرمودند باتفاق و کلا بدون نظریات حزبی و فرقه بابک دیگر کار کردند که تقریباً میتوان گفت تمام موانع و قشون ارتجاع که بر این مملکت از اطراف حمله ور شده بود بهمت جوانان بختیاری و مساعدت سایر وزراء و موافقت وجدیت آقایان و کلام بر طرف شد و قشون ارتجاع که تا نزدیکی دروازه طهران رسیده بود باتفاق کلیه از دروازه ردشسیر حد هم رسید بعد از آنکه این فتوحات شد امیدواری بود که همان کابینه باقی باشد و همان ترتیب کار پیش بیرون یک دقیقه در صورتیکه هیچ ترتیب قانونی هم صورت نگرفته بود بعضی مذاکرات فری رسی اشخاص غیر رسمی در خارج نسبت بکابینه کردند نتیجه آن مذاکرات که هیچ معلوم نبود چه هست وجه اشخاصی مذاکره میکنند و امینی هم نداشتند این شد یک دقیقه یک بحرانی در کابینه رخ داد که بنده و سایر رفقایم شاید تمام و کلا به عموم مردم هم هنوز نمی دانند که علت این بحران چه بوده است و هر چه هم سعی کردیم که بفهمیم که علت بحران این کابینه که

بفهمیم چه بوده نفهمیدیم و لکن آن دستهای غیبی آن اشخاصیکه میخواهند نتیجه بگیرند بطور غیر رسمی تولید این بحران را کردند زیرا که در مجلس برای عدم اعتماد نسبت بهیچیک از اعضاء آن کابینه اظهار نشده بود بلکه مورد تعجب تعین بودند و از فتوحات آن کابینه علی الا تعال تشکر و اظهار امتنان میشد اما نمایانم چه شد که یک دقیقه بحران افتادند در هر صورت این معمای لاینحل است برای بنده دست داده است و نتیجه که از این بحران دست آمد این بود که دیدیم آن دست های غیبی نتیجه خودشان را گرفتند و وقایع ناگواری برای این مملکت رخ داد که همه میدانند در این بحران چه اتفاقات نا وار برای ما بدیخت مردم روی داد باز ما منظر بودیم و تمام امیدواریمان این بود که آقای معصام السلطنه بحران را خاتمه خواهند داد و یک کابینه که متفق علیه عموم و کلا باشد و منسوت بهیچ فرقه و حزبی نباشد به مجلس معرفی نمایند و بالاتفاق مجلس با آن کابینه کار بکند و تمام کابینه و افراد آن کابینه و اشخاص وزراء یک یک طرف اعتماد مجلس باشند و بهمان طوریکه سابق کار میکردند کار بکنند استغافه باین آرزو بنده و رفقایم نایل نشدیم یعنی می بینیم در این کابینه که الان جزو مانشته اند شخصی معرفی میشود که کابینه بیش هم بوده است و بهیچوجه بیش ما طرف اعتماد نیست بنا بر این نمی توان گفت که تمام افراد کابینه و اشخاص وزراء یک یک طرف اعتماد مجلس هستند و بنده بوجوب اصل ۱۷ قانون اساسی تقاضای رأی میکنم و استعفا میکنم که این رأی را باوراق بگیرند تا معلوم شود چه اشخاصی طرف اعتماد هستند و چه اشخاصی طرف اعتماد نیستند لکن باز نگرار میکنم که آقای رئیس الوزراه شخصاً و یک عده از کابینه شان طرف اعتماد هستند با آن ها همان طور هم که سابق مساعدت شد باز مساعدت خواهد شد و تقاضای کنم همان طوری که قانون اساسی بنام افراد کلا حق داده و بنده با کمال آزادی از آن داده استفاده می کنم در موضوع این کابینه رأی باورقه بگیرند

افتخار الواعظین - قطعنامه ایست که در جلسه شب ۲۱ ذی قعدة بین فرقه محترم اعتدالیون - اجتماعین قطع شده است و بنده این قطعنامه را اجازه خواستام از آقای رئیس که قرائت کند تا آنکه عموم نمایندگان محترم و عموم افراد این مملکت عقاید ما را دریاب این کابینه و در باره آقای رئیس الوزراه بدانند بیخسوس ذیل قرائت گردید (

بنده ما امروز که احوال و اوضاع مملکت دچار موقع خیلی مهمی است تسهیل و حل مشکلات امور فقط منوط است بتشکیل یک حکومتی مورد اهمیت و ملاحظه بوده است و می تواند کلام در انجام وظایف خود مقتدر باشد بناً قطع نامه که نظر بملاحظه مذکوره در شب دو شنبه ۲۱ ذی قعدة مابین نمایندگان فرقه اجتماعین اعتدالیون ختم و مقرر شده است این فرقه در این موقع بهیچ وجه طرفدار تشکیل یک کابینه اجتهامی اعتدالی نبوده و نیز نمی خواهند اعضاء خود را در هیچ کابینه داخل کنند بلکه کلاً طرفدار تشکیل کابینه خواهند بود که بستولیت و شراکت عمومی بعمل آمده باشد معض استحضار خاطر آقایان لازم است که قطع نامه مذکور

که مشتمل بر دو ماده آتی است بسم آقایان برسد ماده اول - و کلازه فرقه اجتماعیون طرفدار تشکیل کابینه خواهند بود که تنها منسوب باین فرقه نبوده بلکه تمام احزاب در مسئولیت تکمیل آن شریک باشند .

ماده دوم این فرقه عدم امکان موفقیت خود را در تشکیل یک حکومت اجتماعی اعتدالی در مجلس شورای ملی اعلام می کنند .

و بنا بر این که امروز اکثریت ثابت جزء از هیچ طرف در مجلس موجود نبوده و با اکثریت مؤلفه که از احزاب و بی طرفها سابقاً وجود داشت از ماه قبل باین طرف معتدل است تشکیل کابینه که متکی و متمتع با اکثریت ثابت حزبی یا اکثریت ائتلافی باشد غیر ممکن خواهد بود علیهذا ما در تشکیل کابینه فقط کافی می دانیم که یک نفر رئیس الوزرا که طرفدار آزادی و استقلال مملکت است اعتماد کرده و نظر باین اعتماد باحسی ساده و بی طرفانه تشخیص اعضا آن را که حقاً وظیفه مخصوص رئیس الوزرا است از ایشان منتظر باشیم و چون شخصاً آقای مصمص السلطنه انتخابات هالیه در اظهار مراتب آزادی خواهی و ملت دوستی و استقلال طلبی بعموم ملت داده اند در چنین روزی که احتیاج مملکت بوجودی مثل ایشان که علاوه بر همه قسم شایستگی شخصی اعتماد عمومی را نسبت ببقود جلب کرده اند محسوس است ماها بریاست وزراء حضرت ایشان که طرف اعتماد اتفاق نمایندگان مانند اعتماد دانسته و نظر باین اعتماد باین کابینه که ایشان انتخاب و معرفی کنند بیطرفانه وبدون هیچگونه نظریات جزئی یا ملاحظه روابط ومناسبات فرقه اظهار اعتماد خواهیم کرد و این کابینه را هم بیطرفی خواهیم شناخت

رئیس الوزرا - خدمت نمایندگان محترم عرض میکنم که آقایان دموکرات از ابتداء تا بانتهای خراب کرده اند این مملکت ما را - اولاً مثل آقای نایب السلطنه را کاری کردند که الساعه استعفاء داده اند .

رئیس - موقع این نیست که این اظهار را بمرامید .

حاج امام جمعه - بگذارید بگویم چرا نگویید يك كلمه حقی است چرا جلو گیری میکنید .

رئیس - بروید سر جای خودتان بنشینید بشما اخطار میکنم .

حاج امام جمعه - هر چه میخواهید بکنید بهمن اخطارها و این ترتیب ما مملکت را خراب کردید و **رئیس** - بگویم بروید سر جای خودتان بنشینید افتخاش نکن

هئین السلطنه - بنده باین ترتیب منجزم چه عرض کنم ولی چون اجازه گرفته ام و اجازه برای عباراتی بود که نسبت بکابینه اظهار شد این است که بطور مختصر عرض می کنم بنده و رفقای بنده که در مرکز هستیم همه از ابتدای تشکیل این مجلس همیشه نگاهدار و همراه کابینه بوده ایم حالاً نگاهدار و همراه این کابینه که مجلس معرفی شد هستیم و وقتی که رئیس الوزرا معتمدینیه هستند هر کسی را قانوناً او معرفی کند طرف اعتماد است مگر اینکه بگوئیم بخود رئیس الوزرا اعتماد نداریم امروز مملکت ما طوری است که قوای نظامی ندارد و بدینجهت قوای لفظی باقی است از قوای نظامی می در گوشه مانده است باین جهت یکی از ایالات را آورده ایم که برای این مملکت بجای قشون باشند و همه قسم فداکاری و جانفشانی کردند و در این مدت دوساله این مملکت را نگاهداری کردند فرداً این اساس مشروطیت را در این دو ساله حفظ کردند و يك عده از آن ها كشته شده است که نمیدانم چقدر

است مقتولین آن ها که برای حفظ مشروطیت و استقلال این مملکت جان داده اند پس در این خصوص وقتی که يك رئیس الوزرائی که این طور خدمت کرده است کابینه را بجلس می آورد اگر یکی از اعضاء آن کابینه طرف اعتماد جمعی نباشد بنابر رئیس الوزرا را بر اینجام و ملاحظه او را نداشته باشیم باید آن يك نفر را مسکوت عنه میگذاریم باید رعایت حزم و احتیاط را داشته باشیم در این موقع که تمام اطراف خطرات بما متوجه است از داخله و خارجه در اینصورت باید این مملکت را فرداً فرداً خانه مان بدینجهت مانظور که يك نفر در استقلال خانه خودش میکوشد ما هم بکوشیم نه اینکه بگوئیم بتوجه بن چه ما هاتماما باید با هم متفق باشیم ایرانیت و اسلامیت این مملکت را نگاه بداریم .

رئیس - عجلأ الله دعه دقیقه تنفس داد می شود . (مجدداً جلسه يك ساعت و نیم از شب گذشته متعقد شد با حضور وزراء) .

رئیس - بنابر دیر حسب خواهش آقای سلیمان میرزا در باب هیئت کابینه رای اعماد با اوراق گرفته شود قبل از این که جلسه را ختم کنیم رای بگیریم و بعد جلسه را ختم میکنم آقایانیکه به هیئت وزراء اعتماد دارند ورقه سفید و آقایانیکه اعتماد ندارند ورقه سیاه خواهند داد .

(در این موقع شروع بخند رای شده حاج میرزا رضاخان اوراق رای را باین عده احصاء نمود ورقه سفید ۴۱ و ورقه سیاه ۱۸ ورقه بلاسم بک) .

رئیس - از شصت نفر نمایندگان حاضر با اکثریت چهل و یک رای اظهار اعتماد آقایان وزراء شد چون چیزی در دستور نیست جلسه آتی را موکول بروز سه شنبه میکنیم .

رئیس حرکت کرد و مجلس دو ساعت از شب گذشته ختم شد .

جلسه ۳۲۹
صورت جلسه فوق العاده روز جمعه نهم شهر ذیحجه الحرام ۱۳۲۶
مجلس یک ساعت و نیم قبل از ظهر در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک افتتاح شد .

رئیس - خاطر آقایان نمایندگان مسبوق است که چون يك مسئله مهمی پیش آمده است لهذا آقایان وزراء تقاضای جلسه فوق العاده کرده اند و وزیر امور خارجه آنرا بیان مینمایند .

وزیر امور خارجه - بطوریکه خاطر آقایان نمایندگان محترم مطلع است و در مجالس خصوصی که در این دوره منعقد شده است مذاکره شده در روز چهارشنبه هفتم ذیحجه موقع ظهر يك مراسله از سفارت روس بوزارت خارجه رسیده است که عین آن مراسله در مجالس خصوصی خوانده شده است و خاطر آقایان نمایندگان مسبوق شده است برای اینکه خاطر عموم مطلع باشد عین آن مراسله را علناً قرائت میکنم .

در ملاقات جمعه گذشته دوستدارا تراما جناب مستطاب عالی را به سببهایی که بموجب آن اولیاء دولت امپراطوری چند تقاضای دیگر با اولیای دولت علیه از آن پیشنهاد خواهند کرد مستفت داشت و در این خصوص منتظر دستور العمل اولیاء دولت متبوعه خود بوده الان دستور العمل مزبور بدستدار رسیده و اکمال توقیر از طرف دولت امپراطوری بوجوب این مراسله تقاضاهای ذیل را اظهار میدارد اولاً عزل مسیو شوستر و مسیو لکفر دخالت اشخاص دیگر که مسیو شوستر آنها را بخدمت دعوت نموده نباید موافق فقره دوم این تقاضا ها رعایت شود - ثانیاً متعهد شدن دولت علیه ایران که اشخاص خارجه را تا اینکه قبلاً رضایت سفارت روس و انگلیس را تحصیل نکنند بخدمت ایران دعوت ننمایند - ثالثاً پرداختن دولت علیه ایران مخارج لشکر کشی که حالیه بایران شده است مقدار مبلغی که بدولت امپراطوری باید برسد و ترتیب پرداختن آن بعد از وصول جواب دولت علیه بعد معین خواهد شد دوستدار تکلیف خود می داند توضیحاً اشتهار دارد که جهت این اقدام یکی لزوم و حتم اخذ غرامت برای اینکه دولت امپراطوری مجبور بقبرستان لشکر بایران شد و برای اقدامات جدیده توهین آمیز مسیو شوستر نسبت بروسیه دیگر میل صمیمی دولت امپراطوری فعلاً رفع کردن اسباب عمده اختلافی که روی داده است و در آتی ایجاد بنائشی که تولدین هلنی به توانند مناسبات دوستانه و روابط محکم استوار نمایند و تمام کارهای روس و مسائلی که بلا انجام هستند به آن هایک انجامی زود و موافق داده شود حتی باشد علاوه بر مطالب فوق دوستدار لزوماً اخطار میکند که دولت امپراطوری بیش از چهل و هشت ساعت برای اجرا تقاضاهای مزبوره منتظر نخواهد بود و در ظرف این مدت عساکر روس در رشت توقف خواهند کرد اگر تا انتقاضی این مدت جوابی نرسد یا جواب غیر مساعدی برسد عساکر مزبوره پیش خواهند آمد و البته این فقره باعث مزید مصلحتی که دولت ایران باید بدولت روس بدهد خواهد شد در این موقع احترامات فائقه را نسبت بجناب مستطاب اجل عالی تجدید مینمایم اولاً خاطر نشان آقایان محترم میکنم که قبل از اینکه این مراسله بموجب بعضی علائم و علامات و بموجب شرحی که در اول این مراسله است که مینویسد در ملاقات روز جمعه بملت هائیکه بوجوب آنها دولت امپراطوری تقاضاهای دیگری خواهند کرد از روی این علائم وزارت خارجه استنباط کرده بود که يك تقاضاهائی از این قبیل اگر هم آنها را تصور نمیکرد بعضی از آنها را استنباط کرده بود پس میدانست ممکن است که بعضی از این تقاضا ها از دولت علیه ایران بشود نظر باین مقدمه از همان وقت اقداماتیکه تکلیف وزارت خارجه بود چه از حیث مغایرات با دربار های دول و چه از حیث مذاکراتیکه بایستی در طهران بشود شروع کرد و ذره از اقداماتیکه باید بکنند فروگذار نکرد تا موافقی که آن مراسله رسید یعنی ظهر روز چهارشنبه هفتم ذی حجه از آن ساعت هم هیئت وزراء عموماً و بنده خصوصاً چه در مجلس شورای ملی و چه در جاهای دیگر برای همین کار مشغول اقدامات بودیم چه مغایرات و چه منافی کراتی که شده است مقصود از این اقداماتی که شد برای دو چیز بود یکی اینکه شاید بتوانیم دولت روس را از این تقاضا هائی که کرده است از همه آنها یا بعضی از آن ها منصرف بکنیم و دیگر اینکه بعضی

جمله های این مراسله که يك ابهامی دارد و مقصود آنطوریکه باید فهمیده شود فهمیده نشود توضیحات بخواهیم که مقصود از آن عبارات چیست آن اقداماتی که برای منصرف شدن دولت روس شده باز تکرار میکنم و عرض میکنم خیلی اقدامات جدی بود بدینجهت هیچکدام نتیجه معلوم نداد و يك مطلبی که خاطر نمایندگان مسبوق هست برای اینکه الان رسیده و در مجلس خصوصی هم فرصت نبود که مذاکره بشود این است که آن را هم عرض میکنم چون وساطت و مداخله دولت انگلیس را هم ماسلب کرده بودیم آخرین کافذیکه از سفارت انگلیس رسیده این است که دال بر اینکه فوراً این تقاضاها را قبول نکنید و نگذارید تاخیر شود پس معلوم میشود که اقداماتیکه دولت وزارت خارجه کرده است برای رفع این تقاضاها هیچ مفید نه بوده است و بکلی بی نتیجه مانده است اما آن توضیحاتیکه و آن اقداماتیکه برای رفع مهمات این مراسله خواسته ام این است که در آخر مراسله آنجائیکه هلاک این اقدامات حالبه دولت روس را ذکر میکنند همچو استنباط میشود که ممکن است تعبیر شود که شاید علاوه بر آن سه خواهش که در اصل ماسله هست بعضی خواهش های دیگر هم از دولت ایران خواهند کرد فعلاً (رفع کردن اسباب عمده اختلافی که روی داده است) یا (ایجاد بنائشی که دولتمتین علیتین بتوانند مناسبات دوستانه و روابط محکم را استوار نمایند یا تمام کار های روس و مسائلی که بلا انجام هستند بآن ها يك انجامی زود و موافق داده شود)

در اینجا ممکن بوده از این عبارات همچو فهمیده شود که آن شرایط که در این مراسله ذکر شده است علاوه بر آنچه گفتیم تقاضاهای دیگری خواهد بود ولی اقداماتیکه در توضیح اینها کردیم همچو معلوم شد که مطالب دیگری نیست بلکه دولت روس همچو فرض میکند که بعد از آنکه آن سه فقره خواهش قبول شد عده آنها عزل مسیو شوستر است بعد از آن ایجاد آن بناها شده و اختلافات بالضروره مرتفع خواهد شد و خواسته اند بگویند علت تمام این تقاضا ها وجود شوستر است که از وقتی که آمده است شروع کرده است به بعضی اقدامات و سعی کرده است که يك حس همدان و خصومتی در میان دولتمتین روس و ایران ایجاد کنند و وقتی آن اختلافات رفع شد آن خصومت هم رفع خواهد شد پس نسبت باین جمله اخیر این توضیحات داده شد و همان شدم که دیگر اینها يك مطالب دیگری نیست غیر از مطالب اول پس از معطش شدن از این توضیحات و مأیوس شدن از نتیجه خوب آن اقدامات اولیه هیئت وزراء در این دوره با کمال دقت مشاورات کرده اند و خیلی خیلی اطراف مسئله را نگاه کرده اند و نتایجی را که از رد یا از قبول این مطالب بتواند بدولت ایران متوجه بشود قیاس کرده اند و نظر بسبببستی که در آتی دارند و نظر باینکه بایستی بمواقف امور بیشتر نظر بیندازند و مسائل فعلی و آتی را کمتر محل نظر و طرف اهمیت قرار بدهند و بالاخره این طور رای داده اند که ضررش کمتر باشد یعنی محظورات کمتر خواهد بود که این سه خواهش دولت روس قبول بشود و این رای را هیئت وزراء با اتفاق داده اند تا اینکه هر طوریکه نمایندگان محترم صلاح میدانند از آن چهار صد سال قبل داده شده است و با کمال احترام

معدرت خواهد و بگوید که این تقاضای شما خلاف آن ماهدات و خلاف آن عهد هائی است که در عالم بسته شده است حالا آیدیم بر سر این تقاضا هائی که از طرف دولت روس از دولت ایران شده است که آن چند فقره است شاید آقایان دیگر هم شرح بدهند و مذاکره نمایند همانطوریکه بنده هم کردم مطلب را بطور کلی عرض خواهم کرد که این اعتنا از چه راه استعمین است آنکه در عالم قرارداد شده و غنیمت گردیده آنستکه این بود که هر کس مالک باشد بیک چیزی که آن چیز شعرا و بطریق مشروعی است منتقل بنا شده باید حق خودش را که بطریق مشروعی باو منتقل شده است بخواهد حفظ و نگاه داری کند و در او تصرفات مالکانه بکند این را استقلال میگویند یعنی خواه یک شخص احد باشد در آن مستملکات خودش که در دست او است آنها را بتواند هر قسمی که خواست آنقسم او را استعمال نماید و هکذا هیئت اجتماعیه و دول هم همینطور است دولت وقتی مستقل شده میشود که تمام آن مستملکات خود را و تمام آنچه بر او دارا است آزادانه بتواند حفظ کند و اگر یک مختصر رخنه بآن داده شد آن شخص یا آن دولت بتواند آنرا حفظ کند اینرا استقلال میگویند اگر بر آن اختیارات یک مختصر صدمه و یک مختصر لطمه وارد بیاید بتواند بگوید که این شخص آزادی مرا از دست گرفته است عرض کردم در چهارصد سال یا پانصد سال قبل این مسئله را در دنیا غنیمت کردند که هیچکس و هیچ دولتی حق ندارد که این اختیار و این آزادی را از دست کسی بگیرد مگر اینکه همان عادت دو هزار سال قبل را شروع کنند در اینجا حس میشود ایران بیکوقتگی تشکیل حکومت داد که میتوانیم بگوئیم در دنیا هیچ هیئت اجتماعیه ملتقت نشده بود که باید برای نظم و این ترتیبات یک هیئت اجتماعی قرار داد یعنی هیچکس ملتعت نشده بود شش هزار سال قبل را عرض نمیکنم بنده عرض میکنم و حتی ایران تشکیل شده است که بنای همین نظم و این ترتیب را در دنیا گذاشته است که هیچکس ملتعت این مسئله نبوده و همان دولت باقی است تا امروز و امروز می بینیم که بعضی تقاضا ها شده است که این تقاضا هائمانی و مخالف است با آن عهدی که قطع شده است در عالم و تمام موادش را عرض نمیکنم و نیگندارم برای سایر آقایان که وقت خیلی تنگ است و رفتاری من خواهند مذاکره کرد بستی از موادش این بسود که اگر دولت ایران روس و انگلیس باشد اگر رضی نشدند بیاورند خوب در این هالی که میبینیم این اندازه امور تجارت و اخذ تروت و امور و مال و ملک این اندازه ارتباط بیکدیگر پیدا کرده است و اگر کسی در حفظ آزادی و استقلال و منافع خود یک مختصر رخنه ببیند حق دارند بگویند که این منافع با آن عهدی است که بسته شده است و بنده هم از طرف ملت که این حق را از برای خودشان از چندین هزار سال قبل تا بحال ثابت میدانم عرض میکنم که ما تا امروز مستقل بودیم باین معنی که در حفظ حقوق خودمان و در ترقی مملکت

خودمان به بینم و حاله ما اگر این تقاضاها را قبول کنیم مثل در تمام روابط که با تمام دول داریم بیکوقت نشده است کوخنده با استقلال مملکت خودمان این است که بر همان استقلال مایک رخنه وارد میآورد یعنی ما را نمیگذارند که از برای ترقی مملکت و استقلال خودمان یک فکری بکنیم و یک تدارکی بکنیم این است که با کمال جسارت با کمال معذرت و با کمال رو کشادگی بدولت هم جوار خود عرض میکنم بیکوقت ممکن نیست که یک ملتی خودش را حی تصور میکند و خودش را زنده تصور میکند و تمام عالم زندگانی او را تصدیق کرده اند هیچوقت ممکن نیست که تصدیق بکنند که من امورات خود را باید واگذار دیگران را گذار کنم پس بنده در آخر عرض خود عرض میکنم شرح مطلب را برفقا و امیکندارم که چون این تقاضا ها با استقلال ایران بر بخورد در این هم هیچشکی نیست که هیچوقت ممکن نیست باختیار دولت ایران این تقاضا را قبول بکنند و یقین دارم دولت روس با آن معیت و ودادی که بایران دارد و در استعمال او همیشه میکوشند ملتفت هستند و البته ملتفت خواهند شد که این تقاضا ها منافی است با آن عهدیکه بسته شده است و با آن تصدیق هائی که در باره استقلال ایران کرده اند که هم دولت مستقلى است و امیدوارم این را پس بگیرند و ملت ایران را از خودشان آزرده نکنند و البته وزرای محترم هم با ملت و مجلسیان همراهی خواهند کرد که این تقاضا را دولت روس پس بگیرند و ملت ایران را آزرده نکنند .

حاج شیخ الرئیس - بنده پیش از اینکه داخل موضوع شوم و رای خودم را عرض کنم که اگر در ضمن رای دادن مخالفتی باری وزراه شود (این را ابد یعنی تماشاجها و الا و کلا ملتفت هستند و همه میدانند)

رئیس - ما کار تماشاجی نداریم .
حاج شیخ الرئیس - بنا بر این با کمال آزادی عرض میکنم که چون تمام این موادی که دولت امیر اطور پیشنهاد کرده اند قبول تمام این تقاضاها رخنه بنام استقلال ایران وارد می آورد و استقلال ما را متزلزل میکند خواهش و درخواست میکنم که هیئت وزراء تانیاً داخل مذاکره شده شاید یک ترتیبی در توبه این موادی که تقاضا شده است بدهند که اسباب سهیل شود و رخنه با استقلال ایران وارد نیاید **رئیس** - اینکه تماشاجی را فرمودید عرض میکنم که و کلازه برای تماشاجی ها حرف نمیزنم چه باشد چه نباشند فرق نمیکند .

سلیمان میرزا - آقای آقا شیخ محمد شرحی در موضوع استقلال فرمودند که دیگر محتاج بتکرار نیست بنده عرض میکنم که این استقلال مملکت چیزی نیست که حق ماها باشد که ما بتوانیم او را از دست بدهیم باز مختصری از آن صرف نظر نمائیم اینحق اعقاب ماها است که بعد از این دو این مملکت نشو و نما خواهند کرد بنا بر این نه ما نه اشخاصیکه در آب و خاک حالا زندگی میکنند نمی توانند که چنین اقدامی را بکنند که با استقلال مملکت رخنه وارد بکنند زیرا که اهتاف ما که هزاران مجلد دیگر در این آب و خاک زندگانی خواهند کرد اینحق را دارند حق عموم مردم و اشخاص است که بعد از این خواهند آمد پس چیزیکه منافی باشد با این اساس که حق

صوم ملت است هیچکس نمیتواند در او خللی وارد کند یاد استقلال او حرف بزند و یکندره تصور بکند و راضی باشد بنده شخصاً با سایر رفقا هم در تمام این مطالب ترجیح میدهم طرف استقامت را و در کارها پایداری و ثبات را بهتر از هر چیزی میدهم علی الخصوص نسبت بچیزهاییکه راجع بموم ماها است حالا داخل میشودم در مواد این تقاضا اول هرل مستر شوستر و لنگر و سایر اشخاصی را که دعوت کرده اند مطابق ماده دوم باشد در یک مملکتی که شروع بترقی میکند و میخواهد کارهایش پیش برود محققاً باید شروع بکند با اصلاح اداراتش و یقین حتمی دارد که باید ادارات خودش را اصلاح بکند و بترتیب انتظاماتی که در ادارات خودش میدهد از هر حیث از حیث مالیه و از حیث ترتیب نظام و سایر چیزها شروع بترقی بکند و در معنی شروع بترقی و تمدن و انسانیت بکند و از همه ادارات مهمتر و مقدم تر اصلاحات مالیه است بعد اصلاح فئون و نظام است زیرا که هر گاه مالیه مرتبی داشته باشیم میتوانیم سایر اداراتمان را بطور مرتب و منظمی اداره بکنیم امروزه از برای ما چنانچه سابقاً هم گفته شده از برای اصلاح ادارات بهترین راهی که در نظر میآید جلب مستشارها است از خارجه و از برای مالیه هم مستشار هائی خواسته ایم از خارجه چه آمده اند وجه خواهند آمد و از برای هیچکدام از اینها خودمان را محتاج باینکه رضایت کسی را بدست بیآوریم نمیدانیم زیرا که دولتی هستیم مستقل و در کارهای داخلی و خارجی هر چه صلاح خودمان را بدانیم آزاد هستیم که از آن قرار رفتار بکنیم و از وقتی هم که این مستشار و سایر مستشار هائی خارجی آمده اند همه آنها بایک جدید و صدائتی که وظیفه هر شخص درستکار و هراسان با تریبی است در اصلاح مالیه کوشیده اند مخصوصاً اداره مالیه که در حقیقت بایک اساس مبنی و یک شالوده صحیحی شروع شده است که امیدواری میدهم ما را در آتیه که باین ترتیب ما دارای یک مالیه منظم و مرتب صحیحی باشیم بنا بر این چگونه میتوانیم راضی بشویم که عزل مستشار ها را بخواهیم یا عزل یکی از آنها را بخواهیم در صورتیکه بدوستی و صداقت خدمت کرده اند و ملت آن تقاضا هائیکه کرده اند میگویند که هیئتی است که از طرف خزانه دار کل نسبت بدولت بهیچ روسیه شده است اینهم بنظر نمی آید که چنین توهینی باشد این یک ادعائی است که پس از آنکه به ثبوت برسد در یک محکمه عالی ثابت شود آنوقت باید یک ترتیب اثری بر او بشود در اینصورت نمیتوانم تکلیف اول را قبول کنیم تکلیف دوم خیلی سخت تر و استقلال شکنانه تر است از ماده اول زیرا که ما باید مطابق آن تکلیف متعهد و متضمن بشویم که بعد از این هیچ مستخدمی قبول نکنیم از برای اداراتمان مگر آنکه قبلاً رضایت سفارتین تحصیل بکنیم و این چیز فوق العاده است و منافی است با استقلال خارجی ما بنا بر این نمیتوانیم قبول کنیم و باید تقاضا بکنیم از هیئت وزراء که داخل شوند در مذاکرات که شاید بتوانند این مطلب را بر طرف کنند یا تبیین بکنند زیرا که این شرایط استقلال شکنانه است نه

هیئت دولت و نه مجلس و نه ملت هیچکدام نمیتوانند قبول بکنند
متین السلطنه - اولاً بدیهی است وقتی که از برای تصفیه این مذاکره داریم خیلی کم است و مجلس از برای مذاکره مفصل و نطقهای بزرگتر نیست و هیچک از آقایان تردید نخواهند کرد که امروز یک روز تاریخی است و شاید روز بدی هم باشد از برای اینکه این پیشنهادی که شده است که طرف دسیسه کرده است مثل سایر مطالب پانسیکی که پیش حا کم میکنند است که هر دو طرف از برای مملکت خطرناک باشد یعنی فقط حوادث آتی نمیتواند ثابت بکند که رد خطرناک بوده است از برای این مملکت با اینکه قبول خطرناک بوده است نمایندگان که سهل است گمان نمیکنم که یک نفر ایرانی بتواند بپذیرد یک تقاضائی که یک جزئی تصور خللی با اساس مملکت در آن برود و در ثبات قدم هیچکس متزلزل نیست و باید ثابت قدم باشد ولی راینکه گرفته میشود عرض کردم که دو طرف خطرناک دارد و ممکنست در یک طرف آن نجات و فلاح این مملکت باشد و در یکی از آنها نیکت و بدبختی و باید خیلی دقت کرد آقایان وزراء که در اینجا رای خودشان را پیشنهاد کردند یعنی مصمم که در قبول ممکن است یک آتیه بهتری برای ایران دیده شود این کافی نیست باین معنی که هر رلیک گرفته میشود اهم از رد یا قبول آن رای را وقتی خوب میدانم که با اتفاق مجلس باشد یعنی موقعی نیست که بتوان مسئولیت را قسمت کرد و قسمت را بگردن وزراء قرار داد و یک قسمت را بگردن دیگری یا یک قسمتی از آنرا ما بگردن بگردیم بنده از این مسئولیتی است که بگردن نام ماها است این شرایط دارای موادی است که شدت و ضعف دارد و نمی توان گفت تمام اینها بیک نهج استقلال شکن است ماده اول راجع است به عزل یک نفر مستخدم که حق یا بناحق صحیح یا غیر صحیح هم از اینکه چیزی را که نسبت بنا و مستمسک شده اند را سرتا بغیر رامت باشد که خواهش کرده اند و شاید هیئت دولت تصور کرده اند و خوبی آتیه مملکت و حفظ استقلال مملکت و روابط حسنه را باین دانسته اند که این را بپذیرند و ممکن است نظریاتی هم باشد که در پذیرائی این مطلب استقلال مملکت نیروی ملی ماده دوم صریح است و معلوم است که اگر دولت ایران بخواهد آنرا بپذیرد معین است که بعد از این هیچ مستخدمی را نمی تواند از دول خارجه بخواهد مگر با اجازه دولتین روس و انگلیس این محدود کردن اختیارات خارجی است و ممکن است ماها را بجائی دیگر برساند این است تفاوت ماده اول و دوم و هیچ یک نفی نیست که بتواند این دو را در یک کفه ترازو بگذارد و اما وجه خسارت هم البته بدیهی است که موضوع قابل تردیدی نیست که میبایست بکش چنین چیزی را خواسته باشند که بهیچوجه ما اسباب آن خسارت نبوده ایم ولی اگر چیزی باشد نیابت چندان اهمیت داده شود نمیتوان گفت که این تقاضا استقلال شکن است پس خیلی لازم این مطلب تشریح بشود یعنی باید گفته شود اینها از چه نقطه نظر استقلال شکن است تمام این مواد استقلال شکن است یا بعضی از اینها نظر بنده و یک جمعی از نمایندگان معترض همین بوده که اگر بتوان

تجزیه کرد یعنی یک قسمت رد و یک قسمتی قبول شود بهتر باشد و الا چنانچه آقای سلیمان میرزا در اینجا فرمودند بهیچوجه در این مباحثات و مذاکرات شك برای ما نیست که نمیتوانیم رایی بدهیم که خللی بر استقلال ما وارد بیاورد این حق را هیچکس ندارد ولی ممکن است بواسطه این راینکه ما امروز میبیم تصور بشود که این عمل را مرتکب شده ایم یا نه بسا هست راینکه الان میبیم چنانچه ظاهر آید میشود صاف است با نگاهداری استقلال مملکت و مخالفت آنچه ممکن است صدمه با استقلال مملکت وارد بیاورد و اتفاقات آتی خلاف او را آشکار کند البته آنوقت معلوم خواهد شد که این رای استقلال شکنانه بوده است و چنانچه عرض کردم مقیدم اینست که اگر بتوان بعضی از قسمتهای این پیشنهاد دولت روس را که مستقیماً با استقلال دولت ایران بر نمیخورد بپذیرد و در سایر مواد بطور شدت مقاومت کرد گمان میکنم این رای صحیحی است که میتواند در آتیه اسباب نجات و فلاح این مملکت بشود و بنده یک پیشنهادی بهمین مضمون کردم اگر آقایان نمایندگان غور کنند و صلاح آتیه مملکت را میدانند گمان میکنم قبول بفرمایند .
میرزا یاقسی - چنانچه خاطر محترم نمایندگان مسبق است بنده از روزیکه پای بسیاسات این مملکت گذاردم یک مسلک خیلی واضعی داشتم که در مراودات خارجه هر دولتی که با ما ادعائی داردم از نظر شری ترین بآن ادعا نظر بکنیم و بنظر حقانیت نگاه بکنیم اگر حق دارد در آن ادعا در کمال صیبت اداه میکنیم و اگر حق ندارد در آن ادعا با کمال استحکام و اثبات قدم با بیستم امروز چنانچه آقایان فرمودند روز تاریخی بزرگ است برای ایران و این تقاضا هائی را که جلو ما گذاشته اند که رد بکنیم یا قبول از این نقطه نظر حقانیت یعنی وقتیکه بنده ملاحظه میکنم می بینم که حقی که ما داریم با اجازه نبدهد که آنها را قبول بکنیم بنده میتوانم یک قدری تصدیق بکنم آنچه آقای متین السلطنه فرمودند که ماده اول استقلال شکن نیست ماده اول در قسمت دارد یک قسمتی شاید آنطور باشد که فرمودند ولی یک قسمت دیگرش تصدیق بکنم ملاحظه را میخواهد که مواد آن معاهده با استقلال مملکت منافات دارد و ماده دوم بعد دو رای گمان نمیکنم در مجلس باشد که یکی استقلال شکن است و ماده سیم یکسمله است که استقلال شکن نیست ولی اگر از روی نظر حقانیت نظر بکنیم ما ابتدا تصصیری نکردیم که یک غرامتی بدهیم چون شخص باید یک تصصیری بکنند غرامت بدهد یک چیزی هم آقای متین السلطنه فرمودند بنده باید مجبوراً دو کلمه جواب عرض بکنم چون فرمودند بعضی از آنرا قبول کنیم چون بنده میدانم وضع اولتیمانوم تجزیه پذیر نیست باینجهت داخل آن مذاکره نمیشوم و باید مذاکره در او جمعاً بشود بوضع جمعی اگر مذاکره شود گمان نمیکنم کسی باشد که بگوید ملاحظه استقلال مانده است و بطور جمعی که نظر میکنیم می بینیم بوجوب این تقاضاها استقلال ما را میخواهند از ما بگیرند حالا باید به بیستم چه چیز است استقلال و تا بچه اندازه حق داریم در رفتن او اعضاء بکنیم بنده گمان میکنم و گمان میکنم هر کسی هم که

تاریخ خوانده است در این گمان بنده با بنده همراه خواهد بود که قیمت استقلال یک مملکت مساوی است با قیمت حبه تمام افراد آن مملکت این قیمت استقلال مملکت است بعد حالا به بیستم مال کیست این استقلال همانطوریکه آقای سلیمان میرزا فرمودند این استقلال نه مال ما است نه مال آنها است که ما داده اند و نه مال آنهاست که بعد از این خواهند آمد بلکه مال تمام آنهاست از شش هزار سال پیش از این استقلال ما بوده است و تا شصت هزار سال دیگر هم باید باشد بنده عرض میکنم خوب بنظر فلسفی که در این مسئله نظر بکنیم این یک چیزی نیست که مال ما باشد تا بتوانیم از رفتن آن حرف حرفی بزنیم اینهم مسئله دوم یک مسئله دیگر هم هست بنده که یکی از محترم ترین نمایندگان محترم که اینجا نشسته اند خود را میدانم یاد دارم در روزیکه وارد شدم جلوه می نمود مرا مجبور کردند یک قسمی یاد کردم و در آن قسم همین گفتند قسم خوردم که با استقلال مملکت خیانت نکنم من اگر آدم با شرفی باشم نمیتوانم مخالف با آن رفتار بکنم این یک چیزی است که از قدرت من خارج است بنده با کمال احترام نسبت بآن دولت همسایه که این پیشنهادها را کرده است جواباً عرض میکنم که یک چیزی را از من خواسته اند که نمالمن است و نه میتوانم بشما بدهم .
حاج عز الممالک - بنده اول شکر میکنم از اینکه حقیقتاً حق دارم در حفظ استقلال مملکت خودم اظهار عقیده بکنم تقاضا های دولت روس شامل سه مطالب اساسی است اول عزل مستر شوستر و لنگر دوم اینکه استفاده از خارجه نشود مگر برضایت سفارتین سوم ادای مخارج صحر کشی بنده کاملاً موافق هستم که همیشه دولت ایران با دول همجوار مناسبات خودشان را محفوظ داشته و در هر موقع سعی در حفظ روابط آنها بنماید ولی بدبختانه و بطور کلی بهتر نظریکه باین مواد نظر بشود بطور وضوح می بینند که این مواد منافی با استقلال مملکت است بلکه بنده حتم و یقین دارم که هر ایرانی در این عهده ثابت است که تصدیق این مواد منافی با استقلال این مملکت است اگر از مذاکرات کلیات بگذریم و داخل مواد شویم می بینیم که هر یک از مواد مطالبی است که بعقیده بنده قابل قبول نیست چون آقایانیکه قبل از بنده اظهارات کردند بعضی تمام مواد و بعضی دیگر از آنمواد را تشریح کردند بنده فقط ماده دوم را تعقیب میکنم و عقیده خودم را در آخر اظهار خواهم کرد دولت علیه ایران همیشه در امور خارجه داخله خود مستقل بوده و هیچوقت نمیتواند در امور خود نظارت دولتی را قبول بکند و همین نقطه نظر بوده است که دولت ایران هیچوقت لفظ دولتین را نشناخته و نباید بشناسد و هیچوقت یک دولتی را ترجیح بر دولت دیگری ندیده است و همه دول یک نظر نگاه میکنند اما اینکه گفته شد در آن دو نقطه نظر هست که ممکن است هر دو استقلال مملکت را معز کند و گویا این محل اختلاف است باید این را تشریح صغرد زیرا تصدیق این مسئله بر هیچیک از آقایان شبهه نباشد قبول این مواد که تصدیق معز و استقلال مملکت ماست بدست خودمان زیرا اگر تصدیق کردیم دیگر

جای حرفی و انگاری برای آن مقامات ما باقی نخواهد بود زیرا خودمان تصدیق این عقیده را کرده ایم و استقلال خودمان را از دست داده ایم پس بنده با یک عقیده ثابت چون میدانم تمام موکلتان خود و تمام ایرانیها با من هم عقیده هستند این پیشنهاد را به مجلس شورای ملی تقدیم میکنم و از هیئت دولت تقاضا میکنم با کمال صمیمیت از این تقاضای دولت روس معذرت بخواهند و داخل ترتیبات دیگری بشوند.

رئیس - آقایان بنده اجازه خواسته بودند همین آقایانی بودند که نطق کردند و ظاهرا مذاکرات کافی باشد (تصدیق کردند)

حالا پیشنهاد هائی که شده است قرائت میشود (پیشنهاد حاج عزالمالک بربارت ذیل قرائت شد) :
مجلس شورای ملی پس از استماع و اظهارات هیئت وزراء نظر باینکه تکالیف دولت روس را منافی استقلال مملکت میدانند از قبول آن منتهی بوده بهیئت دولت تکلیف میکنند که برای تغییر تکالیف مذکور داخل مذاکره شود و مذاکرات مطلب مطرح شده را ختم می نمایند از طرف آقای متین السلطنه ببارت ذیل قرائت شد :

مجلس شورای ملی پس از استماع اظهارات هیئت وزراء نظر باینکه قبول تمام تکالیف دولت روس را منافی استقلال مملکت میدانند از قبول آن منتهی بوده بهیئت دولت تکلیف میکنند که برای تغییر تکالیف مذکور داخل مذاکره شود و مذاکرات مطلب مطرح شده را ختم می نمایند .

رئیس - چنانچه آقایان ملتفت بودند پیشنهاد اولی راجع برد تمام تقاضاهایست که بنده پیشنهاد ثانوی که آقای متین السلطنه کرده اند راجع بجزیره است که بعضی از آن تقاضاها قبول شود آقایان وزراء در ایجاب اظهاری دارند .

وزیر امور خارجه - خیر .
رئیس - چون باید در این پیشنهاد برای بگرییم باید اول بپیشنهاد راجع بجزیره برای بگرییم باینجه این پیشنهاد دوم تره قرائت میشود (پیشنهاد متین السلطنه دوم تره قرائت شد)

رئیس - آقایان بنده این پیشنهاد را تصویب میکنند قیام نمایند (بعضی قیام نمودند)

رئیس - قابل توجه شد یعنی رد شد - رای میگیریم بپیشنهاد آقای حاج عزالمالک که راجع است برد تمام سه فقره - آقایان بنده این پیشنهاد را قابل توجه میدانند و تصویب میکنند قیام نمایند - چون قدر تمام نمایندگان قیام نمودند .

رئیس - تقریباً باتفاق این پیشنهاد قبول شد یعنی تمام آن سه فقره تقاضا رد شد چون نزدیک ظهر است معطل نیست مجلس را ختم میکنیم (رئیس حرکت کردند و مجلس ختم شد)

جلسه ۳۴۰

صورت مجلس روز پنجشنبه ۲۲ ذی حجه ۱۳۲۹

مجلس نیم ساعت قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای مؤمن الملک افتتاح شد . صورت مجلس روز جمعه نهم را آقای میرزا رضا خان نایب قرائت نمودند . اسامی غائبین جلسه قبل - بدون اجازه آقایان

حاج آقا - لواء الدوله - حاج امام جمعه - فرزانه مریش - آقا سید محمد باقر ادیب آقا محمد بروجردی رئیس - در صورت مجلس ملاحظاتی هست (اظهاری نشد) صورت مجلس تصویب شد (در این موقع آقای رئیس قیام فرموده و عموم حضار نیز بر حسب دعوت ایشان قیام نمودند .

رئیس در این موقع که بنده قیام کرده و آقایان را هم دعوت بقیام نمودم نه برای این است خبر وحشت اثر قوت مرحوم آیت الله خراسانی را به آقایان عرض کنم بایشان بگویم که بهالسلامی یک مصیبت بزرگی وارد آمده است خبر غرض بنده دادن این خبر دل خراش نیست زیرا که آن شخص بزرگ از آن اشخاصی نبود که رحلت وفات او مثل صدای رعدی اثر نکند و پرمرده کی و افسرده کی که در حال آقایان مشاهده میکنم بهترین گواهی است که در حقیقت امر مسبوق هستند از اثرات وخیمه این فاجعه مظمی خدمت آقایان چه عرض میکنم که از بنده بهتر میدانند وجه بگویم که بر معلومات ایشان افزوده شود اگر عرض کنم که رکن اعظم مملکت ما بفقدان آن شخص بزرگ کم شده است کم گفته ام و اگر عرض بکنم بواسطه رحلت این شخص بزرگ صدمه و مصیبت عظمی به مملکت و مشروطیت و ملیون وارد آمده است نتوانسته ام بطور کامل احساسات خود را بیان کنم آقایان هم نباید منتظر باشند که بنده شرح و بیان صفات آن شخص بزرگ را توضیح بکنم بنده این جرأت را ندارم برای اینکه صفات این شخص بزرگ حوری است که لسان بنده از بیان آن عاجز است و قدرت این جسارت را هم ندارم زیرا که مترسم اگر بخواهم صفات یک چنین شخص بزرگی را بیان کنم بواسطه عجزی که دارم مترسم از صفات آن مرحوم کاسته شود فقط یک چیزی را میخواهم بگویم که از گفتم آن نمیتوانم صرف نظر کنم و آن این است که این شخص بزرگ نایک نیات قدم و عزم راسخی که معبر العقول بوده در پیشرفت و اعلائی کلمه حقه پیش قدم بوده و هر گونه صدمات و لطافت را برای پیشرفت و ابقاء این کلمه حقه متحمل شد تمام هم و غمش برای استقلال مملکت و پیشرفت مقاصد اسلامیت و مشروطیت بود در همین راه زندگانی کرد و در همین راه هم مرد از مادریان موقع چه بر میآید بغیر از اینکه سوگواری و تهنیه داری کنیم لهذا بنده بنام ملت مجلس شورای ملی تکلیف می کنم که این جلسه را به علامت تهنیه داری ختم کرده و از روز شنبه ناروزه شنبه در مسجد جنب مجلس مشغول تهنیه داری و سوگواری باشیم در این موقع آقای رئیس و سایر نمایندگان با حالت سکوت از مجلس خارج شده و جلسه یک ربع قبل از غروب ختم شد .

جلسه ۳۴۱

صورت مشروح روز دوشنبه ۲۶ شهر ذی حجه الحرام ۱۳۲۹

رئیس آقای مؤمن الملک یکساعت و نیم قبل از غروب بکرسی ریاست جلوس نمودند پس از یک ربع مجلس تشکیل گردید صورت مجلس روز پنجشنبه (۲۲) را آقای آقا میرزا رضا خان قرائت نمودند .
(غائبین جلسه قبل) آقایان : وحید الملک

اصال اورا میدانید که شدت پیدا کرده است و رشید الملک را از طرف خود به اردبیل میفرستد و رشت را تهدید میکند و خیلی خیلی اقدامات دیگر از این قبیل که بنده کلماتش را عرض کردم و جزئیاتش را لازم نیست بگویم چون مفصل میشود و داعی هم ندارم شاید آقایان هم مسبوق باشند ولی یک قابله که آن روز بود یعنی یک حسی که آن روز داشتیم امروز نداریم اینست که آنروز یک پولی داشتیم برای دفاع کردن آنهمه مشکلات و حوادث و بدبختانه امروز آن پول فراموشند امروز و متاسفانه دستمان تهی است معایب دیگر هم در کار خیلی است معلوم است مملکتی که بجران کابینه هفته های متوالی امتداد پیدا بکند شاید دو ماه طول بکشد که اختلاف احزاب نگذارد که یک کابینه تشکیل شود که کارها صورت صحیحی پیدا بکنند و البته در مدت این بجران کارهای ادارات هم مختل و ایالات بی حاکم و ولایات بی مأمور میمانند و همان خطراتی که اسباب انقلاب و اغتشاش است میشود مثل اینکه شده است و بر همه این بدبختی ها علاوه شده است یک مسئله که امروز دوچار آن شده ایم و آن التیماتوم است که از طرف روسها شده است که لایحه مانده است و از آنروزی که این التیماتوم بهیئت دولت رسیده است با کمال جدیت سعی بودند که باتفاق و کلا یک نوعی آنرا رفع کنند و تا امروز موفق نشده ایم بدبختانه در یک همچو موقعی وقتی که درست ملاحظه فرمایند و این معایب و امراض را درست تشریح بکنیم می بینیم برای جاره اینها علاج منحصر است بشکلی و تعیین یک حکومت ثابت معتبر که همانطوریکه مسئولیت بهمه او است یک اقتداری هم داشته باشند در صورتیکه اصلاح حکومتی نداریم تا چه برسد بچگونه مقتدر گمان میکنم که قریب یکماه بلکه دو ماه است که هیئت وزرای شما در بجران بوده است و اگر هم موفقاً بجران رد شده است و یک اشخاصی آمده اند معرفی شده اند و صورتاً بجران مرتفع شده است بواسطه رفع نشدن باره اختلافات و باره اشکالات و بواسطه چیزهای دیگر هیئت وزراء یک اسم بلا رسمی بوده است و در حقیقت وجود خارجی نداشته است و این خیلی خیلی بدبختی است که در یک همچو موقعی که جاره منحصر کارها داشتن یک حکومت مسئول و معتبری است هیچ حکومت نداریم و چون در اینجا رسیدیم بلزوم تعیین یک حکومت معتبر لازم است یک قدری مسوط و مفصل عرض بکنم اگر چه در سیاست خصوصی و بعضی کیسبونها با حضور آقایان نمایندگان محترم عقاید خود را در این باب عرض کرده ام ولی خواستم اینجا هم بمناسبت یک شرحی از تاریخ اشتغال خودم در وزارت خارجه شرح بدهم و بعرض آقایان نمایندگان محترم برسامان روزی که کابینه آقای مصمص السلطنه تشکیل شد و به بنده تکلیف فرمودند که متصدی کار های وزارت امور خارجه باشم بنده بملاحظه این که تمام این محظوراتی که پیش آمده و همین طور تا حالا هست و تدریجاً شدت کرده تا اینکه باینحال امروزه رسیده است در نظرم بود از قبول این خدمت امتناع کرده و لیکن آقایان وزراء و آقایان نمایندگان محترم و والا حضرت اقدس آقای نایب السلطنه یک دلالی که اگر آن دلالی باشکافم

ماحصلش این خواهد شد که چون دیگر کسی نیست که قبول این خدمت را بکند شما باید قبول این خدمت را بکنید و برای اینکه بجران وزراء در یک موقع خیلی خیلی سختی بود لازم بود که هیئت وزرای باشد و زیاد بجران طول نکشد بآن واسطه بنده این خدمت را قبول کردم و لیکن بعد از قبول در عرض هر چند روزی که یکدفعه بنده یک استعفاهائی کرده ام که خاطر نمایندگان محترم مسبوق است در صورتی که نه آن امتناع اولی از قبول این شغل و نه آن استعفاهای بی دریغی هیچکدام بدون یک داعی و یک دلیلی نبوده است و یک داعی و دلیلی داشت که عقلا آنرا می پسندیدند و آن دلایل هم خیلی مفصل بوده و فروع زیادی نداشت خیلی واضح بود بنده میگفتم از اینکه بنده وزیر امور خارجه شدم و یا دیگری وزیر داخله و دیگری رئیس الوزراء علاج کار مملکت را نیکند و کار مسکلت اصلاح نمیشود باید به بینیم عیب کار کجا است و علاج کار مملکت را بیدانیم اگر درد و علاج مملکت را پیدا کردیم هم برای بنده وزیر امور خارجه شدن سهل است هم برای دیگری وزیر داخله شدن وقتی که از بنده میسر بندند که علاج مملکت چیست و چه باید کرد بنده میگفتم که تشکیل یک حکومت ثابت معتبر مسئولی علاج کار و اوضاع این مملکت را میکند و بایستی یک حکومت معتبر مسئولی داشت این امر مقرر بنده گفتم شاید بعضی آقایان هم تصدیق فرمایند حالا لازم نیست که بنده شرح آن حکومت ثابت معتبره را عرض کنم که تعیین یک چنین حکومت معتبر و مسئولی در یک مملکتی مثل مملکت ما چه ضرورت و لازم است اولاً در تمام ممالک دنیا حتی در ممالک جمهوری های بزرگ عالم در آنجائی که اکثریت اهالی مردمانی اخلاقی و متدین همه هستند بعضی بیش از ما مراتب تمدن و اخلاق را دارا هستند هیچ جا منکر اقتدار حکومت نیستند بجهت این که همیشه مسئولیت را با اقتدار و اختیار توأم و این دو را مستلزم یک دیگر میدانند هیچ عقلی تصور نمیکند یک شخصی مسئول باشد و اختیارات نداشته باشد هیچ منطقی نمیگوید که یک شخصی مسئول کاری باشد ولی اختیاری در آن باب نداشته باشد هیچکس نمیتواند این اجمال را باور کند که به بنده بگویند اینجا تا یک فرسخ بدم و لیکن دستها و پاها بنده را بسته باشند و در این مملکت که ملاحظه مدارک و ممالک اشخاص را میفرمائید و با سایر ممالک بسجده خواهید دانست که تعیین یک چنین حکومتی چه قدر لازم است برای اینکه در یک مملکتی که حالت معارفش باینحال امروزه است در یک مملکتی که ملاحظه میفرمائید رؤسای و صاحبان نفوذش بدبختانه چنگ داخلی دارند و اختلافات سیاسی پیدا شده است و بعضی از رؤساء و احزاب شاید برای حفظ مسلک خودشان یک مصیبتی را از خارج برای مملکت دعوت میکنند برای اینکه البته این قسم مصائب از وجود اینطور چیزها است اسباب این شده است که این مهالک و مصائب به مملکت ما وارد شده است در مملکتی که در حیات اخلاق این است که می بینید در مملکتی که جزای خدمت جزای خیر اندیشی غیر از تهمت زدن و افترا زدن نیست در یک همچو مملکتی شما باید بدبختی

چقدر اختیار و اقتدار برای حکومت آن لازم است و خودتان بایستی دانسته باشید که همین قدر اقتدار و اختیاریکه امروز هست کافی است یا باید یک درجه زیادتری اقتدار و اختیار داشته باشند و ترتیب حکومت چه جور باید باشد این یک مسئله از عرض های بنده بود که در باب حکومت معتبر و مسئول بطور اختصار اینجا عرض کردم یک مسئله دیگر مسئله راجع بتعیین مسلک خارجی است که از آن روزیکه داخل این خدمت شده ام عرض کرده ام یک اساس و مبنائی برای پولتیک خارجی بایستی درست باشد که آنیکه مسئول وزارت امور خارجه و حفظ روابط و مناسبات خارجی است و آن کسانیکه مأمورین آنروزانته در نقاط خارجه هستند عارف بآن اصول و مسلک باشند تا اینکه بواسطه آن جزئیات اصالی و اقدامات خودشان را منطبق با آن بکنند - در ضمن امثال و نظایری که عرض میکنم لازمست اینرا هم عرض کنم که داشتن روابط خارجی و حفظ آن منحصر بدول و مثل نیست اشخاص مختلف و خانواده هائیم که میخواهند امور خودشان را مرتب بکنند و خانهای خودشان را حفظ بکنند اگر روابط خودشان را نسبت بهمسایه های خودشان ندانند که بآن همسایه هائی که دارند چطور باید مراد و معامله نمایند زندگانی آنها یک زندگی بی تباتی خواهد بود پس مسئله روابط خارجی یک مسئله مهمی است و اگر یک مملکتی بگوید من روابط خارجی دارم و معین نباشد بلکه پایه روابط از بروی حوادث باشد و بگوید امروز که فلان حادثه آمد من بپلیتک یا بفشون یا باینها میگذرانم فراهم اگر یک حادثه دیگر آمد آنرا هم یک ترتیب دیگری رفع میکنم و بالاخره یک اصول و مبنائی نداشته باشد بنده عرض میکنم کار یک همچو مملکتی هیچ جا نخواهد رسید حالا مبنای پلتیک ما بر اساس صلح آمیز است یا بر غیر آن در هر حال باید هر مملکتی یک اساس پلتیک برای روابط خارجی خودش اتخاذ بکند تا اینکه حوادث واقعه را مطابق آن رفع نماید وقتی هم ما خواستیم یک اساسی برای روش خارجی خودمان اتخاذ بکنیم اولاً بایستی داخله ما را منظم بکنیم داخله که منظم شد آنوقت ممکن است یک روابط خارجی داشته باشیم این عرض را هم که کردم برای اشخاصی است که میخواهند و خیلی خیلی مانند که پلتیک خار جیرا خوب و قوی داشته باشند و لیکن نظم داخله را هم میزنند و آسایش مملکت متزلزل میکنند اینقسم از اشخاص را عاقلی تصدیق میکند که راه معکوس میروند و ممکن نیست که راه صحیحی باشد بالاخره لازم است عرض کنم که رشت بولتیک مملکت در واقع شریان بزرگ حیات مملکت است و این رشته را نباید بدست هر کسی داد که با او هر نوع که میخواهند بازی بکنند و بهر طوری که میخواهند بگردانند اشخاص که اینکار را میکنند بنده صریح عرض میکنم که باجان و با اساس مملکت بازی میکنند ولی بنده صلاح مملکت را اینطور میدانم و این پیشنهادها را میگیرم و میگفتم در این مدت که اینکارها را باید بکنید و هر وقت که از قبول آنها مأیوس میشویم عرض میکردم استعفای بنده را از وزارت خارجه بپذیرید و امروز بنده بعدی از این

وزیر امور خارجه - غرض از اظهاراتی که امروز خواهد شد اینست که در وضع امروزی این مملکت یکسند کراتی بشود با حضور نمایندگان محترم در مجلس هلنی که مشغولی از ملت هم باشند و بالاخره یک تصبیبی در این مسئله ملاحظه فرمایند و شوق مقدمه عقیده بنده اینست که بعضی معایب امروزی بطور وضوح باید بگوئیم و ملاحظه هم نباید بکنیم در این مطلب که بگوئیم نباید معایب خودمان را خودمان بگوئیم چون شاید یک پلتیک این باشد که اجازه ندهد که خودمان معایب خودمان را بگوئیم ولی از آنجائی هم که بهترین پلتیک ها بپلتیک راستی و صداقت است بهتر این است که معایب خودمان را بگوئیم تا دیگران بدانند که ما ملکت خودمان هستیم و شاید باین واسطه هم امیدوار شوند که در صدد رفع معایب خودمان هم هستیم و برای این مطلب بنده بعضی از حالات و اوضاع حاضر را باختصار شرح میدهم اولاً آقایان باید بدانند که امروز وضع مملکت بهتر از آن روزیکه کابینه حاضر یعنی آنروزیکه آقای مصمص السلطنه زمام امور را در دست گرفته بودند نیست بلکه اگر دقت کنیم وضع امروز خیلی بدتر از آن روز است برای این که اولاً محمد علی میرزا که آنروز وارد شد درگمش تپه آقایان میدانند که چه قدر ما را در اضطراب انداخت تمام فرمای خودمانرا جمع کردیم و واقفاً یک اتفاق و اقدامی کردیم که تا یک اندازه رفع شد و جلوگیری از اوضاع فلا در چنگ ایران است و شاید در یک موضعی است که نزدیک تر از گمش تپه است و شعاع السلطنه هم آمده است باستر آباد و استر آباد در تحت تصرف است تر کمانها که مواخواه مجدطلی میرزا و شعاع السلطنه بودند از دامغان گذشته اند و بسمت سمنان حرکت کرده اند سالار الدوله هم که دولت با آن زحمت و مرارت اورا قلع و قمع کرد فعلا دعوت کرده است و در کرمانشاه است و کوس یا بگری میزند و صد خان را هم میدانید که مدتی است در تبریز است و